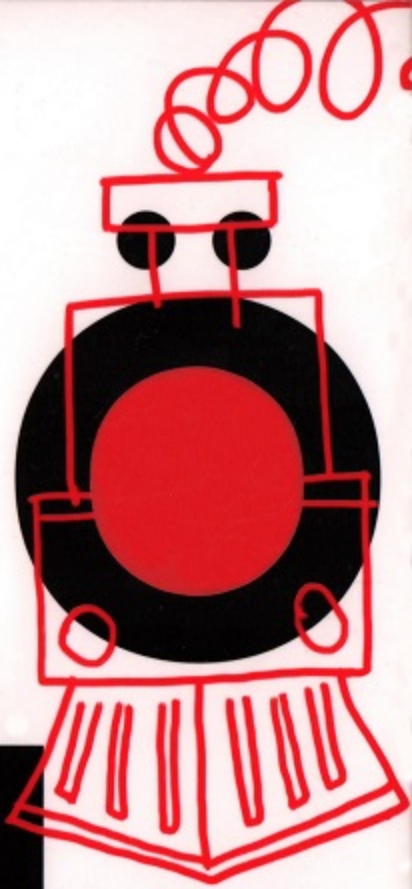
1972
NOBEL
EDEBİYAT
ÖDÜLÜ

HEINRICH

BÖLL

Trenin Tam Saatiydi

2. BASKI
Çeviri: ZEYYAT SELİMOĞLU

can
roman

HEINRICH BÖLL

TRENİN TAM SAATİYDİ

Der Zug war pünktlich, Heinrich Böll
© 1977, 2009, Verlag Kiepenheuer&Witsch GmbH&Co. KG, Köln / Almanya
© 1996, Can Sanat Yayınları A.Ş.
Bu eserin ilk baskısı Almanya'da 1949 yılında yapılmıştır.
Bu eserin Türkçe yayın hakları Anatolialit Telif ve Tercümanlık Hizmetleri Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1996
2. basım: Haziran 2016, İstanbul
Bu kitabın 2. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2
Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası
Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,
Topkapı, İstanbul
Sertifika No: 26699

ISBN 978-975-07-3233-1

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 31730

HEINRICH BÖLL

TRENİN TAM SAATİYDİ

ROMAN

1972 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Almanca aslından çeviren

Zeyyat Selimoğlu

can

Heinrich Böll'ün Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

İlk Yılların Ekmeği, 1982
Âdemoğlu Neredeydin?, 1996
Ve O Hiçbir Şey Demedi, 1997
Fotoğrafta Kadın da Vardı, 1998
Frankfurt Dersleri, 1998
Babasız Evler, 1999
İrlanda Güncesi, 1999
Katharina Blum'un Çiğnenen Onuru, 1999
Dokuz Buçukta Bilardo, 2000
Solgun Köpek, 2002
Melek Suskusu, 2004
Yolcu Sparta'ya Varırsan Eğer, 2011
Paylaço, 2013

HEINRICH BÖLL, 1917'de Köln'de doğdu. İkinci Dünya Savaşı'nda çeşitli cephelerde savaştı, birkaç kez yaralandı, esir düştü. Savaştan sonra hem üniversite öğrenimini sürdürdü, hem de ağabeyinin marangozhanesinde çırak olarak çalıştı. İlk öyküleri 1947'den sonra yayımlanmaya başladı. Eserleri için aldığı ödüller arasında 1967 Georg-Büchner Ödülü, 1972 Nobel Edebiyat Ödülü vardır. Alman ve Uluslararası PEN Derneği'nin başkanlığını yaptı. 16 Temmuz 1985'te öldü. Heinrich Böll, edebiyat yaşamına öykü yazarak başlamış ve öykücülüğü hep ön planda tutmuştur. İlk çalışmalarından en nitelikli yapıtlarına kadar, Böll'ün öykülerinde keskin gözlemcilik yeteneği, çağdaş ve eleştirel düşünce yapısı, alaycılığı, insancıl yaklaşımı kendini açıkça belli eder. Böll'ün eserleri yalnız Almanya içinde ve Alman dilini kullanan ülkelerde değil, bütün dünyada XX. yüzyılın önde gelen klasikleri arasına girmiştir.

ZEYYAT SELİMOĞLU, 1922'de İstanbul'da doğdu. Alman Lisesi'nin ardından İÜ Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. *Direğin Tepesinde Bir Adam*'la 1970 Sait Faik Hikâye Armağanı'na, *Kaca Denizde İki Nokta*'yla 1974 Türk Dil Kurumu Ödülü'ne, *Derin Dondurucu İçin Öykü*'yle 1994 Haldun Taner Öykü Ödülü'ne değer görüldü. Heinrich Böll, Yukio Mişima, Friedrich Dürrenmatt, Miguel Ángel Asturias, Yasunari Kavabata, Bohumil Hrabal, Georg Simmel, Ferenc Molnár, Siegfried Lenz, José Mauro de Vasconcelos gibi yazarların yapıtlarını dilimize kazandırdı. 2000'de İstanbul'da öldü.

Aşağıdaki karanlık geçitte yürürken trenin yukarıda perona girdiğini, kuvvetli bir sesin hoparlörden tatlı tatlı seslendiğini duydular:

"Paris-Przemyśl izinli treni..."

Sonra perona çıkan merdiveni tırmanıp yüzleri sevinç içinde izinli erlerin kocaman çıkınlarıyla indikleri bir kompartımanın önünde durdular. Peron her zamanki gibi çabuk boşaldı. Ötede, beride pencerelerin önünde genç kızlar, kadınlar ya da suspus olmuş, inatçı babalar duruyordu... O kuvvetli ses çabuk olun diye seslenmekteydi. Trenin tam saatiydi.

"Neden binmiyorsun?" diye sordu Katolik rahip, ere korkuyla.

"Neden mi?.." dedi er hayretle. "Belki de kendimi tekerleklerin altına atmak istiyorum da ondan. Belki de askerden kaçmak istiyorum... olamaz mı? Ne zorun var benimle?.. Belki, belki de delirmek istiyorumdur... Hakkım değil mi yani: Delirmek hakkımdır. Ölmeye niyetim yok, işin korkunç tarafı da bu, ölmek istemiyorum." Sözleri dudaklarından buz damlaları gibi akarcasına, soğuk soğuk konuşuyordu er. "Aldırma, sus... Biniyorum işte, nasıl olsa bir yer buluruz... Peki, peki, öyle olsun, kızma hadi, dua et benim için..." Çıkınını alıp açılır bir kapının

önünde durdu, pencerenin camını içeriden indirip o kuvvetli ses başının üzerinde yapışkan bir bulut gibi dalgalanırken dışarı sarktı: "Tren kalkıyor..."

"Ölmeye niyetim yok!" diye bağırdı er. "Ölmek istemiyorum ama işin kötü tarafı da şu ki öleceğim... yakında..."

Soğuk gri peron üzerindeki o kara tren gittikçe uzaklaştı... gittikçe uzaklaştı; geceye bürünmüş istasyon gözden kayboluncaya dek.

Görünüşte laf olsun diye söylenmiş bazı sözler birdenbire hileli bir havaya bürünür. Ağırlaşıp tuhaf bir şekilde hız alarak gelecek zamanın herhangi bir bölümünde bir yer açmak üzere, konuşandan öne geçer, hedefini kesinlikle bulan bir bumerang gibi korkunç, konuşana geri döner yine. Gelişigüzel bir konuşmanın düşüncesiz boşboğazlığından, çokluk ölüme giden bir trendeki ayrılık konuşması sırasında duyulan şu müthiş kasvetli ve donuk sözler, bütün kaderle ilgili şeylerin korkunç, aynı zamanda da sihirli gücünü birdenbire gören söz sahibinin üzerine kurşundan bir dalga gibi çöker. Sevdalılarla ölüme adanmış erler, içleri hayatın kozmik kudretiyle dolmuş olanlar bu kuvvete sahip olurlar bazen ayırdına varmaksızın, ani bir parıltıyla "taltif" edilir, bir yük altına girerler, o sözler gittikçe çöker, çöker içlerine.

Andreas vagonun içerilerine doğru yavaş yavaş ilerlerken içine bir mermi gibi düşen "yakında" sözcüğü, hiç acı vermeksizin, hemen hemen hiç ayırdına varılmaksızın etine, hücrelerine, lenflerine, sinirlerine işlemiş, sonunda herhangi bir yere çarpıp patlamış, ağır bir yara açıp kanını oluk oluk akıtmaya başlamıştı... yaşamak... acı çekmek...

"Yakında," diye düşündü ve sarardığını hissetti. Bu arada, hemen hemen hiç ayırdına varmaksızın, alışkın olduğu şeyi yaptı. Bir kibrit yaktı; çıkınlarının üzerinde,

altında yatıp uyumakta olan yere uzanmış, çömelmiş erler kümesini aydınlattı. Soğuk tütün dumanının kokusu soğuk ter kokusuna, bütün er topluluklarına yapışan o tuhaf tozlu kir kokusuna karışmıştı. Sönmeye yüz tutan kibritin alevi yeniden cızırdayarak parladı, bu son parıltı içinde, ötede, koridorun daraldığı yerde, şimdi yavaş yavaş dikkatle ilerlemeye başladığı küçük, boş bir yer gördü. Çıkınını kolunun altına sıkıştırmıştı, kasketi elindeydi.

"Yakında," diye düşündü, korku içine işledi derin derin. Hem korku hem de kayıtsız şartsız gerçek. Bir daha hiçbir zaman, diye düşündü, hiçbir zaman göremeyeceğim bu istasyonu, son sarıiyeye dek sövdüğüm bu dostumun yüzünü bir daha hiç görmeyeceğim... hiç... Yakında! Boş yere ulaşmıştı; çepeçevre uyumakta olan erleri uyandırmamak için çantasını dikkatle yere koydu, sırtını bir kompartımanın kapısına dayayabileceği şekilde üzerine oturdu. Sonra bacaklarını rahat ettirebildiği kadar altına almayı denedi; sol bacağını uyumakta olan bir erin yüzünün yanından dikkatle ileri uzattı, sağ bacağını da çaprazlamasına, uyuyan başka bir erin sırtını kapayan bir çıkının üzerinden uzattı. Sırtını dayadığı kompartımanda bir kibrit yandı, suspus olmuş biri karanlıkta sigarasını içmeye koyuldu. Bir parçacık yana kayınca sigaranın kıvılcımlı ucunu gördü; zaman zaman, yabancı sigarasından nefes çektikçe, kıvılcımın ışıltısı meçhul bir erin gri, yorgun, korkunç bir aldırmazlığın acı çizgileriyle dolu yüzünü aydınlatıyordu.

Yakında, diye düşündü. Trenin takırtısı, her şey, nasılsa öyle yine. Koku. Bir sigara tüttürme isteği, ne olursa olsun, bir sigara tüttürmek... Yalnız, uyumamak. Pencereden kentin karanlık silueti geçiyordu. Uzaklarda, herhangi bir yerde, ışıldaklar gecenin lacivert mantosunu birkaç parçaya bölen uzun ceset parmakları gibi göğü taramaktaydılar... uzaklarda uçaksavar toplarının atışları... şu ışık-

sız, suspus olmuş, karanlık evler. Bu "yakında" ne zaman acaba? Kanı kalbinden çıkıp akıyor, dönüp yine kalbine akıyordu; dönüp duruyor, dönüp duruyor, hayat bir çember gibi, şu atmakta olan nabzı tek bir şey söylüyordu yalnızca: "Yakında"... Artık hiçbir şey söylemiyor, hiçbir şey düşünemiyordu bile: Ölmek istemiyorum... Tümceyi kurmak istedikçe aklına gelen şey şuydu: Öleceğim... "yakında"...

Arkasında, şimdi ikinci bir gri yüz belirmişti sigaranın ışığı altında; tatlı, çok yorgun bir mırıltı duyuyordu. İki yabancı kendi aralarında konuşuyordu.

"Dresden," dedi seslerden biri.

"Dortmund," dedi öteki.

Mırıltı devam edip daha da canlandı. Sonra bir küfür duyulunca mırıltı yeniden hafifledi, söndü; arkasında yalnızca bir sigara kaldı sonra. İkinci sigaraydı bu, derken o da söndü, sonra yine arkasındaki, yanındaki o gri karanlık, önünde hepsi de sessiz, hepsi de kara bir sürü eviyle kapkara gece. Yalnızca uzaklarda göğü tarayan ışıldakların o suspus olmuş, dehşet uyandıran uzun ceset parmakları. Bu parmaklara ait olan suretler sırıtıyor, vurguncuların, hilecilerin suratları gibi sinik, dehşet salarak sırıtıyorlar gibi geldi ona. "Seni yakalarız," diyordu bu parmaklara ait olan dar, kocaman ağızlar. "Yakalarız seni; bütün gece ortalığı tarıyoruz." Belki de küçük bir tahtabitini, gecenin mantosu içindeki küçücük bir tahtabitini aramaktaydı bu parmaklar, o tahtabitini bulacaklardı...

"Yakında". "Yakında". "Yakında". "Yakında". "Yakında"; ama ne zaman? Dehşet veren bir sözdü "yakında". "Yakında" bir saniye içinde olabilir, "yakında" bir yıl sonra olabilirdi. "Yakında" dehşet veren bir söz. Bu "yakında", geleceği sıkıştırıp eziyor, onu küçültüyor, kesin bir şey yok, hiçbir şey yok kesin olan, tam bir güvensizlik. Hem hiçbir şey değil hem de her şey "yakında". "Yakında" her şey, "yakında" ölüm.

"Yakında" ölüyüm. Öleceğim, "yakında". Sen kendin söyledin bunu, senin içinde biri, senin dışında biri söyledi sana bu "yakında"nın yerine geleceğini. Her neyse, bu "yakında", savaş içinde gerçekleşecek. Bu bilinen bir şey, hiç değilse kesin bir şey. Savaş daha ne kadar sürecek?

Doğu'da her şey büsbütün yıkılıp yok olmadıkça daha bir yıl sürebilir, Amerikalılar ile İngilizler Batı'da saldırıya kalkmazlarsa, Ruslar Atlantik'e ulaşıncaya dek iki yıl da sürebilir. Ama kalkacaklardır saldırıya. Ama ne olursa olsun, her şeyiyle en azından bir yıl ister, 1944'ün sonu gelmeden savaş bitmez. Aşırı uysal, aşırı korkak, aşırı mert düzenlenmiştir bütün bu gereç. Demek süreç bir saniyeyle bir yıl arasında. Kaç saniye vardır bir yılda? "Yakında" öleceğim; daha savaş içinde. Barış nasıl bir şeydir bilemeyeceğim. Yok barış. Hiçbir şey yok artık, ne müzik... ne çiçek... ne şiir... insanlar sevinemeyecek artık; "yakında" öleceğim.

Bu "yakında", bir gök gürültüsü gibidir. Bu sözcük fırtınayı ateşleyen bir kıvılcım gibidir, birdenbire saniyenin binde biri içinde bütün yeryüzü bu sözcükle aydınlanır.

Erlerin vücudundan çıkan koku her zamanki gibi. Kir, toz, cilalı çizme kokusu. Ne tuhaf, erlerin olduğu yerde kir de var... Ceset parmakları tahtabitini yakaladı...

Yeni bir sigara yakıyor şimdi. Gelecek günleri bir göz önüne getireyim, diye düşünüyor. Belki de bir seraptır bu "yakında", belki çok yorgunum, sinirlerim çok gerilmiş de ondan kendi kendimi korkutuyorum. Gün gelip de savaş biterse ne yaparım, diye bir düşünmeyi deniyor... şey yapacak... şey yapacak... ama üzerinden geçip kurtulamadığı bir duvar var burada, kapkara bir duvar var. Hiçbir şey düşünemiyor. Kuşkusuz, cümleyi sonuna kadar düşünmeye zorlayabilir kendini: Okuyacağım... herhangi bir yerde bir odam olur... kitaplar... sigaralar... fakülteye devam ederim... müzik... şiir... çiçekler. Ama kendini cüm-

leyi sonuna kadar düşünmeye zorlasa da bunun olamayacağını biliyor. Bütün bunlar olamayacak. Düş değil bunlar, bunlar ağırlığı olmayan, kansız, insansı hiçbir cevheri olmayan soluk düşünceler. Geleceğin yüzü yok artık, gelecek herhangi bir yerden kesilip atılmış, bunu düşünüp durdukça o yakına ne kadar yakın olduğunu daha iyi anlıyor. "Yakında" öleceğim; bir yılla bir saniye arasında kesinleşecek bir gerçek bu. Artık düş kurmaya yer yok...

"Yakında". Belki iki ay içinde. Zamanı kestirmeye çalışıp artık üzerinden aşamayacağı duvar bundan sonraki iki ayın önünde midir diye anlamak istiyor. İki ay, kasımın sonu bu... Ne var ki zamanı kestirmeyi başaramıyor. Güçsüz bir tasavvur bu. Şöyle de söyleyebilirdi pekâlâ: Üçdört ya da altı ay, yankı yapmayan bir tasavvur. Ocak diye düşünüyor. Ama burada o duvar yok artık. Tuhaf, huzursuz bir umut uyanıyor. Birdenbire daha ileri atlayıp mayıs diye düşünüyor. Hiçbir şey yok. Duvar susuyor. Ortada duvar yok, hiçbir yerde... Hiçbir şey yok. Şu "yakında"... şu "yakında" yalnızca bir hayalet... düşünüyor: Kasım... Hiçbir şey yok. Yabansı, korkunç bir sevinç duygusu canlanıyor. Ocak... Daha gelecek ocak, bir buçuk yıl. Bir buçuk yıl yaşamak. Hiçbir şey yok. Duvar yok. İçini çekip mutlu düşünmeye devam ediyor; artık düşünceler zamanın üzerinden hafif, çok alçak çitlerin üzerinden atlayıp koşarcasına uzaklaşıyor. Ocak, mayıs, aralık... Hiçbir şey yok. Birdenbire boşluğa dokunduğunu duyuyor içinde. Duvarın kurulduğu yerin zaman kavramıyla ilişkisi yok. Zamanın bir değeri yok. Zaman diye bir şey yok artık. Umut hâlâ var ama. Güzel güzel atladı ayları böyle. Yılları...

"Yakında" öleceğim; kıyıya yakın olduğunu bilen ama birdenbire kuvvetli bir dalgayla açığa sürüklenen bir yüzücü gibi geliyor kendisi kendisine. "Yakında"... Arkasında var olamayacağı, artık yeryüzünde olamayacağı duvar işte burada.

Krakôv, diye düşünüyor birden; şimdi kalbinde bir damar düğümlenmiş gibi oluyor. İzin üzerinde şimdi. Krakôv... Hiçbir şey yok. Daha da ilerliyor. Przemyśl... Hiçbir şey yok. Lviv... Yine hiç. Sonra atılıp koşmayı deniyor: Cernivtsi, Jassy, Kişinef, Nikopol... Ama son sözcüğe varınca bunun bir köpükten başka bir şey olmadığını, fakültede okurum düşüncesi gibi, bir köpükten başka bir şey olmadığını duyuyor. Artık hiç, artık hiç göremeyecek Nikopol'ü... Geriye. Jassy... Hayır, Jassy'yi de görmeyecek hiç. Cernivtsi'yi hiç görmeyecek artık. Lviv... Lviv'i görecek henüz; Lviv'e canlı girecek. Aklımı kaçırmışım, diye düşünüyor, delirmişim ben, Lviv ile Cernivtsi arasında ölseydim ya. Ama ne çılgınlık... zorlayarak atıyor düşünceleri kafasından, yeniden sigara içmeye başlayıp gözlerini gecenin suratına dikiyor. İsteri bu bendeki, delirmişim, çok sigara içtim, bütün gece, bütün gün konuştum, konuştum durdum, uyumadım, yemek yemedim, yalnız sigara içtim, aklını kaçırmamalı insan böyle.

Bir şey yesem, diye düşünüyor, bir şey içsem. Yemek, içki ruhla bedene denge sağlar. Şu kahrolası, sonu gelmez sigara. Cebini yoklamaya başlıyor ama kemeri bulmak için gözlerini zorlayarak karanlığa, ayaklarına dikerken, tereyağlı ekmekle çamaşır, tütün, sigara, bir şişe içki bulunan çantasını araştırmaya başlarken kurşun gibi ağır, dayanılmaz bir yorgunluk hissediyor. Yorgunluk damarlarını tıkıyor düpedüz... uyukluyor... ağzı açılmış çanta ellerinin arasında, bir bacağı solda hiç tanımadığı bir yüzün yanında, bir bacağı sağda bir çıkının üzerinde. Yorgun, çoktan kirlenmiş elleri ceplerinde, başı göğsünün üzerinde uyuyor...

Biri gelip parmaklarına basınca uyanıyor. Ani bir acı, gözlerini açıyor; biri hızla yanından geçip onu iterek ellerine basmış. Ortalığın aydınlanmış olduğunu, kuvvetli bir

sesin yine içten bir sıcaklıkla bir istasyon adını andığını duyup, burânın Dortmund olduğunu anlıyor. Bu gece arkasında sigara için mırıldanmış olan er inmeye hazırlanıyor, kaygısız, söverek koridordan geçiyor; bu meçhul gri yüz evindedir artık. Dortmund. Çıkını üzerinde sağ bacağını dinlendirdiği yanındaki er de uyanmış; çömelip gözlerini ovuşturuyor soğuk koridorda... Yüzüne sol ayağını dayamış olduğu soldaki er daha uykuda. Dortmund. Kızlar, ellerindeki buharı tüten karavanalarla istasyonda koşturup duruyorlar. Her şey her zamanki gibi. Ağlayan kadınlar var burada; kendilerini öptüren kızlar, babalar... her şey her zamanki gibi: Delilik bu.

Ama aslında şunu biliyor ki, gözlerini açar açmaz "yakında" denen şeyin burada olduğunu fark etmiştir. Kanca ta içine dek dalmış, yakalamış, artık bırakmıyor. Bu "yakında" kendisini bir balık oltasının kancası gibi yakalamış, şimdi o kancada çırpınıp duracak, Lviv ile Cernivtsi arasında çırpınıp duracak.

Şimşek gibi bir hızla, uyanmış olduğu saniyenin binde biri içinde bu "yakında"nın kaybolup gideceğini ummuştu gece gibi, sonsuz bir gevezelik, sonsuz bir sigara içiminden sonra hayaleti andıran gece gibi... Ama o yine burada işte, amansızcasına...

Doğrulunca, ağzı yarı yarıya açık duran çantayı görüyor, dışarı taşmış bir gömleği tekrar içeri tıkıyor. Sağındaki er bir pencere açıp bir bardak uzatmış dışarı; sıska, yorgun bir kız kahve koyuyor bardağa. Kahvenin kokusu müthiş bir şey, midesine gevşeklik veren ince bir sıcaklık; kışladaki koku, bu, bütün Avrupa'ya yayılmış olan kışla mutfağının kokusu... Bütün dünyaya yayılacak olan koku. Hoş kendisi de (alışkanlığın kökleri böylesine derindir), kendisi de uzatıyor bardağını kahve koydurtmak için; gri bir kahve bu, üniformaları kadar gri. Sırtındaki giysiyle uyumuş olduğu belli olan, bütün gece trenden trene ko-

şup kahve taşımış olan kızdan çıkan kekremsi buhar kokusunu duyuyor.

Kızın üzerine bu keskin, çirkin kahvenin kokusu sinmiş. Belki de bu kız ısınmış olmak için, bir ocağın üzerinde duran kahve karavanasının yanında uyuyor, bir dahaki tren gelinceye kadar orada uyuyor. Kızın cildi gri, kirlenmiş süt gibi çapaklı; seyrek, mat kara saçları bir hotozun altından dışarı fırlamış incecik ama gözleri tatlı, hüzünlü, bardağına kahve koymak için eğildiği sırada Andreas çekici bir ense görüyor. Ne güzel şu kız, diye düşünüyor. Şu kızı herkes çirkin bulur, oysa ne güzel, kız güzel... Küçük, incecik parmakları var... Saatlerce kahve döktürsem bardağıma iyi olurdu; şu bardağın bir deliği olsaydı ya, kahveyi döker durur döker durur, ben de o tatlı gözleriyle, çekici ensesini seyrederdim, şu kuvvetli ses de kesilirdi. Bütün mutsuzluk bu kuvvetli seslerden çıkıyor; savaşı başlatan da bu kuvvetli sesler, bu kuvvetli sesler en feci savaşı, istasyonlardaki savaşı yönetiyorlar.

Kahrolsun bütün bu kuvvetli sesler!

Kırmızı kasketli adam, uysal, dediği dedik kuvvetli sesi bekliyor, sonra birkaç kahramandan yoksun kalmış, birkaç kahramanla zenginleşmiş tren kalkıyor. Ortalık aydınlık ama daha çok erken: Saat yedi. Bir daha, bir daha Dortmund'dan hiç geçmeyeceğim hayatım boyunca. Ama bu tuhaf işte, Dortmund gibi bir kent; o kadar sık geçmişim yanından da kentte bulunmamışım hiç. Dortmund'un nasıl bir kent olduğunu hiç bilemeyeceğim, kahve karavanasını taşıyan bu kızı da hiç göremeyeceğim bir daha. Hiçbir zaman, "yakında" öleceğim, Lviv ile Cernivtsi arasında. Hayatım artık yalnızca kesin bir kilometre sayısı, bir demiryolu geçidi. Ama işte bu tuhaf, Lviv ile Cernivtsi arasında sınır yok, çok partizan da yok üstelik, yoksa sınır bir gece içinde böyle değerli, derin bir şekilde kaydı mı? Yoksa savaş, birdenbire bütün bütüne

sona mı erdi? Yoksa barış "yakında"dan önce mi geliyor? Herhangi bir felaket mi yoksa? Belki de tanrısal hayvan ölmüştür, öldürülmüştür sonunda ya da Ruslar genel saldırıya geçip Lviv ile Cernivtsi arasında ne var ne yok imha etmişlerdir ve silahları teslim...

Kaçıp kurtulmak yok, uykudakiler uyanmış, yemek yemeye, içmeye, gevezelik etmeye başlıyorlar...

Andreas açık pencere önünde arkasına yaslanıp soğuk sabah rüzgârını yüzüne estiriyor. İçip zom olacağım, diye düşünüyor, koca bir şişe içersem hiçbir şeyin farkına varmam, hiç değilse Wroctaw'a dek güvenlik duyarım o zaman. Eğilip sahra çantasını açıyor çabuk çabuk ama görünmez bir el şişeyi almasına engel oluyor. Bir tereyağlı sandviç alıp sakin, yavaş yavaş yemeye koyuluyor. İnsanın ölümünden hemen biraz önce yemek yemesi müthiş bir şey. "Yakında" öleceğim, yine de yemek yiyorum. Sucuklu tereyağlı sandviç. Dostu rahibin Andreas için sarıp sarmaladığı, hava akınları için saklanan tereyağlı sandviçlerden; koca bir paket kalın tereyağı sürülmüş sandviçler, işin korkunç tarafı, müthiş de lezzetliler. Pencereden dışarı abanıp yiyor, yavaş yavaş çiğniyor, bazen çantanın açık durduğu yere doğru uzanıyor yeni bir tereyağlı sandviç almak için. Bu arada ılık kahveden de küçük yudumlar alıyor.

İçlerindeki tutsakların fabrikaya gitmek için hazırlığa giriştikleri yoksul evlere bakmak feci bir şey. Evin yanında ev, evin yanında ev, ortalık acı çeken, gülen insanlarla, yiyen, içen, yeni insanlar yetiştiren insanlarla dolu, belki de yarın ölecek insanlar her yerde. Ortalıkta insan kaynıyor: Yaşlı kadınlar, çocuklar, erkekler, erler de var. Erler herhangi bir pencerenin önündeler, biri şurada, öbürü orda, hepsi de trene ne zaman bineceklerini, cehenneme ne zaman geri döneceklerini biliyorlar...

"Hey ahbap," diyor arkasından kısık bir ses, "ahbap, gel bir kâğıt oynayalım?"

Ürküp arkasına dönerek ne dediğini bilmeksizin konuşuyor: "Olur..."

Aynı anda da Sakalı uzamış, sırıtarak bakan bir erin elindeki oyun kâğıtlarını görüyor. Olur dedim, diye düşünüyor, sonra başını sallayıp Sakalı uzamış eri izliyor. Koridor bomboş, iki adam çıkınlarıyla sahanlığa çekilmiş, bir de uzun boylu, sarışın, yumuşak yüzlü başka bir er var orada çömelmiş. Sırıtarak soruyor:

"Buldun mu birini?"

"Evet," diyor Sakalı uzamış, kısık sesli er.

"Yakında" öleceğim, diye düşünüyor Andreas; sonra yanında sürükleyip getirdiği çantasının üzerine oturuyor. Çantasını yere her bıraktığında çelik miğfer takırdıyor, şimdi miğfere baktığı sırada tüfeğini unutmuş olduğunu hatırlıyor. Tüfeğim, diye düşünüyor, Paul'ün gardırobunda, pelerinin arkasında duruyor. Gülümsüyor.

"İşte böyle olmalı ahbap," diyor sarışın er, "derdini unut da bizimle bir kâğıt oyna bakalım..."

O ikisi rahat olmalarına rahat. Bir kapının önünde oturuyorlar ama kapı battal edilmiş, kapı tokmağı bir demir telle sıkı sıkı sarılmış, önüne çıkınlar istif edilmiş. Sakalı uzamış olan er cebinden bir pense çıkarıyor; sırtında esaslı mavi bir rüzgârlık var, penseyi eline alıyor, bir çıkının altından bir tomar tel çıkarıp yeni teli kapı tokmağına daha sıkı sarmaya başlıyor.

"İşte böyle olmalı ahbap," diyor sarışın er, "gö... yalasınlar Przemyśl'e kadar. Przemyśl'e gidiyorsun değil mi? Halinden belli," diyor, Andreas başını sallarken.

Andreas erlerin sarhoş olduğunu hemen anlıyor; Sakalı uzamış olanın karton kutusunda bir sıra şişe var, şişeleri elden ele geçiriyor. Poker oynuyorlar.

Tren takırdayarak ilerliyor yüksek sesle; ortalık gittikçe aydınlanıyor, kuvvetli seslerin, kuvvetsiz seslerin konuştuğu istasyonlarda duruyorlar. Tren dolup boşalıyor, sonra yine dolup yine boşalıyor; üçü hâlâ bir köşede oturmuş kâğıt oynuyorlar.

Bazen istasyonun birinde, biri dışarıdan kapalı kapıya yükleniyor, bir başkası sövüyor ama onlar aldırmayıp gülüyor, oynamaya devam edip boşalan şişeleri pencereden dışarı fırlatıyorlar. Andreas'ın oyunu hiç düşündüğü yok, bu şans oyunları öylesine kolay ki, oyun aklının işi bile olmasa oluyor, başka bir şey düşünebiliyor insan...

Paul uyuyabilmişse artık uyanmış olmalı şimdi. Belki de alarm verilmiş, Paul hiç uyuyamamıştır. Uyumuşsa da birkaç saat uyuyabilmiştir ancak. Saat dörtte evdeydi herhalde. Şimdi saat neredeyse on. Eh, saat sekize kadar uyumuş, sonra kalkmış, elini yüzünü yıkamış, duasını okumuş, benim için de dua etmiştir. Sevineyim diye dua etmiştir; insansı sevinci yadsıdım da ondan.

"Pas," diyor. "İşte bu olağanüstü bir şey, sözgelişi, 'Pas,' deyip düşünmeye bol vakit bulabiliyor insan."

Sonra eve gidip piposuna doldurduğu izmarit tütününü içmiş, biraz bir şey yemiş, hava akınları için hazırlanmış sandviçlerden yemiş, sonra çıkmıştır evden. Herhangi bir yere gitmiştir işte. Belki de bir erden gayrimeşru çocuk bekleyen bir kızı görmeye, belki bir anayı görmeye, belki de birkaç sigara almak için karaborsa pazarına gitmiştir.

"Floş," diyor. Yine kazandı. Cebindeki para koca bir tomar haline geldi bile şimdiden.

"Amma şansın var senin ahbap," diyor Sakalı uzamış olan. "İçin arkadaşlar!" Şişe yine elden ele geçiyor, Sakalı uzamış olan terliyor, üstünkörü bir neşe maskesi altındaki suratı aslında kederli, düşünceli. Kâğıtları karıştırıyor:

Böylesi iyi işte, diye düşünüyor Andreas, benim karıştırmam gerekli değil. Bir dakika süreyle hiçbir şeyi, şimdi yorgun, sapsarı yıkıntılar arasında dolaşarak durmadan dua eden Paul'den başka hiçbir şeyi düşünmek zorunda değilim. Çok çıkıştım ona, insan hiç kimseye çıkışmamalı, bir astsubaya bile...

"Ful," diyor. Yine kazandı işte.

Ötekiler gülüyor, para umurlarında değil, dertleri vakit öldürmek. Ne zor ne korkunç bir iş bu vakit öldürmek; ufkun ardında göze görünmeksizin hızla dönüp duran şu saniye göstergesi yok mu, onun durmadan koşmaya devam ettiğini, amansızcasına koşup durduğunu bilmek yok mu?..

"Nordhausen," diyor kuvvetli bir ses, "burası Nordhausen." Bunu söylerken şunu da sıkıştırıyor araya: "Przemyśl izinli treni..." Sonra da şöyle diyor: "Lütfen binip kapıları kapatınız." Her şey böylesine olağan. Andreas yavaş yavaş kâğıt dağıtıyor. Saat neredeyse on bir. Durmadan içiyorlar; içki iyi. Sakalı uzamış olana içkiyi öven birkaç söz söylüyor. Tren yeniden dolmuş; şimdi çok sıkışık oturuyorlar, birçokları onlara bakıyor gözlerini dikip. Rahat bir hava yok artık; ister istemez çevrelerindeki gevezeliği de duyuyorlar.

"Pas," diyor. Sarı ile Sakalı uzamış, ortadaki pot için dalaşıyorlar. Blöf yaptıklarını ikisi de biliyor ama ikisi de gülüyor, iş blöfü iyi yapabilmekte.

"Pratik olarak," diyor arkasındaki Kuzey Almanyalı bir ses, "pratik olarak savaşı kazandık bile."

"Hımm..." diyor başka bir ses.

"Sanki Führer'in kaybedeceği savaş varmış gibi," diyor üçüncü bir ses. "Bunun lafını etmek bile delilik: savaş kazanmak. Savaş kazanmaktan söz açan kaybetmeyi de aklından geçiriyor demektir. Biz bir savaşa başladıksa o savaş kazanılmış demektir."

"Kırım kuşatılmış bile," diyor dördüncü bir ses, "Perekop'ta Ruslar çemberi tamamlamış."

"Ben," diyor zayıf bir ses, "ama ben Kırım postası için..."

"Artık uçakla," diyor savaş kazanılacağından emin olan ses, "güzel işte, böyle uçakla..."

"Tommy'ler göze alamaz bunu."

Hiçbir şey söylemeyenlerin sessizliği korkunç bir şey. Unutmayı bilmeyenlerin sessizliği, yitip gitmiş olduklarını bilenlerin sessizliği bu.

Sarı, kâğıtları karıştırmış, Sakalı uzamış da elli mark sürmüş.

Andreas, bir floş ruvayeli olduğunu görüyor.

"Yüz mark," diyor gülerek.

"Gördüm," diyor Sakalı uzamış.

"Yirmi daha."

"Gördüm," diyor Sakalı uzamış.

Sakalı uzamış kaybediyor elbet.

"İki yüz kırk mark," diyor arkalarından gelen bir ses; sesin gelişinden ses sahibinin kafasını salladığı anlaşılıyor. Ortadaki pot için dalaşmalarını bir dakikalık bir sessizlik izliyor. Derken gevezelik yeniden başlıyor.

"Çekin kafayı," diyor Sakalı uzamış.

"Şu kapı da olur iş değil; ama delirmişler mi ne?"

"Hangi kapı?"

"Şu domuz herifler kapıyı battal etmişler, arkadaş düşmanı herifler!"

"Kes sesini be!"

O kuvvetli sesin duyulmadığı bir istasyon. Tanrı korusun kuvvetli sesin duyulmadığı istasyonları. Ötekilerin mırıltılı boşboğazlığı devam edip gidiyor, kapı ile iki yüz kırk markı unutmuşlar, Andreas biraz sarhoş olduğunu şimdi yavaş yavaş hissediyor.

"Biraz ara versek ne dersiniz?" diyor. "Bir şey yemek istiyorum."

"Hayır," diye bağırıyor Sakalı uzamış, "olamaz. Przemyśl'e kadar oynayacağız."

"Hayır!" Sesi müthiş bir korkuyla dolu. Sarı, esneyip mırıldanmaya başlıyor. "Hayır!" diye bağırıyor Sakalı uzamış olan.

Oynamaya devam ediyorlar.

"Yalnızca MG 42[1] ile kazanabiliriz bu savaşı. Buna da kimse karşı duramaz ya..."

"Führer onları fırlatıp atmasını bilir!"

Ne var ki, hiç, hiçbir şey söylemeyenlerin sessizliği müthiş. Toptan yitip gitmiş olduklarını bilenlerin sessizliği bu.

Tren bazen öylesine tıka basa doluyor ki, ellerindeki kâğıtları zor tutuyorlar. Şimdi üçü de sarhoş ama kafalarının içi aydınlık. Derken tren yine boşalıyor, sesler yükseliyor; kuvvetli, kuvvetsiz sesler. İstasyonlar. İkindi vakti oluyor. Arada yiyor, oyuna, içkiye devam ediyorlar. İçkiye diyecek yok.

"Bu da Fransız ha," diyor Sakalı uzamış olan. Şimdi daha da sakallı görünüyor. Kapkara uzamış sert sakalının altında suratı büsbütün soluk. Gözleri kırmızı, hemen hemen hiç kızarmıyor ama yığınla parası varmış gibi. Şimdi kazanan Sarı. Oynuyorlar; birdenbire Sakalı uzamış olanın kâğıtları elinden kayıp düşüyor, kendisi öne doğru eğiliyor, korkunç bir sesle horlamaya başlıyor. Sarı, arkadaşını doğrultup sırtı dayalı uyuyabilsin diye sevgiyle yerleştiriyor onu. Bacaklarına bir şey örtüyorlar; kazanmış olduğu parayı cebine koyuyor Andreas.

1. Ağır makineli tüfek. (Ç.N.)

Sarı, Sakalı uzamışla öylesine sevgi dolu, yumuşak hareketlerle uğraşıyor ki... Bu yontulmamış heriften beklemezdim bunu doğrusu.

Paul şu sırada ne yapıyor acaba?

Ayağa kalkıp geriniyorlar, ekmek kırıntılarıyla öteberiyi, sigara küllerini kucaklarından silkiyorlar, son boş şişeyi de pencereden fırlatıp atıyorlar.

Bomboş topraklardan geçiyorlar şimdi, solda, sağda güzelim bahçeler, tatlı tepeler, gülümseyen bulutlar – bir güz öğleden sonrası... "Yakında", "yakında" öleceğim. Lviv ile Cernivtsi arasında. Kâğıt oynarken dua etmeyi denemiş ama hep bunu düşünüp durmuştu, gelecek günler için cümleler kurmaya çalışmıştı ama bu cümlelerin kuvvetten yoksun olduğunu içinde duymuştu. Bunu yeniden vakti saati ile anlamaya çalışmıştı – ne var ne yoksa köpük, boş, rüzgârda köpük... Ne var ki doğru izin üzerinde olduğunu bilmek için yalnızca Przemyśl kelimesini düşünmesi yeterliydi. Lviv... Kalbi duruyor insanın. Cernivtsi... Bu arada bir yer olmalı... Hiçbir şey düşünemiyor, harita kafasının içinde değil artık.

"Bir haritan var mı?" diye soruyor pencereden bakan Sarı'ya.

"Hayır," diyor Sarı dostça, "ama onun var." Sakalı uzamış olanı gösteriyor. "Onun var haritası. Ne de huzursuz uyuyor. Yüreğine çöken bir şey olsa gerek. Sen benim dediğime bak, yüreğine müthiş bir şey oturmuş bir insan bu."

Sarı'nın omuz başından dışarı bakıyor, sessiz. "Radebeul," diyor kuvvetli bir ses Saksonya şivesiyle. Mert bir ses, iyi bir ses, aynı kolaylıkla, "Bundan sonraki on bin kişi mezbahaya lütfen," de diyebilecek Alman bir ses.

Dışarısı olağanüstü, hemen hemen yaz günlerinde olduğu gibi, güz havası. Yakında öleceğim, şu öteki ağacı, yeşil evin önündeki kızıl kahverengi ağacı bir daha göre-

meyeceğim. Elinde bisikletini tutan şu kızı, kara saçlarının altında sarı giysili şu kızı bir daha hiç görmeyeceğim, trenin yanından geçtiği şeyleri hiçbir zaman görmeyeceğim...

Artık Sarı da uyumuş kalmış, Sakalı uzamış olanın yanına çökmüş, uykuda birbirinin üzerine abanmışlar; biri sert, kuvvetli horluyor, öteki yumuşak, ıslık çalarak. Koridor bomboş; bazı bazı biri apteshaneye gidiyor, zaman zaman da biri, "Arkadaş," diyor, "içeride yer var." Ama koridorda olmak çok daha iyi, koridorda insan daha da yalnız, şu anda, öbür ikisi uyurken Andreas yapayalnız, şu kapıyı telle battal etmek parlak bir fikir doğrusu.

Tren ne bırakıyorsa geride ben de olduğu gibi arkamda bırakıyorum hepsini, diye düşünüyor Andreas. Artık hiçbir şey, hiçbir şey görmeyeceğim, yumuşak, gri mavi bulutlarla dolu şu gök parçasını, pencerenin kenarına konmuş, şimdi uçup giden şu küçük, şu yavru sineği bir daha görmeyeceğim; herhalde Radebeul'a uçuyor, ah, bu küçük sinek kesinlikle Radebeul'da kalacak... bu gök parçasının altında kalacak, bu küçük sinek beni asla Lviv ile Cernivtsi arasındaki o yere kadar izlemeyecek. Sinek doğru Radebeul'a uçuyor, belki de orada bir mutfağa, kekremsi patates, kötü sirkenin ucuz keskin kokusuyla dolu bir mutfağa uçuyordur. İzinin görünüşte sevinci içinde üç hafta acı çekecek olan herhangi bir er için patates salatası yapıyorlardır orada... Artık hiçbir şey görmeyeceğim; çünkü tren artık koca bir eğri çizip Dresden'e doğru ilerliyor.

Dresden'de istasyon tıklım tıklım, Dresden'de çok inen oluyor. Pencere tam da başlarında şişman, kırmızı yüzlü, genç bir teğmenin bulunduğu bir er kafilesinin önünde duruyor. Erlerin hepsi de pırıl pırıl yeni giyimli, teğmen de ölüm adaylarının giysisi içinde yepyeni; göğsündeki nişanlar da taze dökülmüş kurşun erler gibi yepyeni, müthiş sahte görünüyorlar. Teğmen kapının tokmağına yapışıp sarsıyor.

"Açsanıza şu kapıyı," diye bağırıyor Andreas'a.

"Kapı kapalı, açılmıyor," diye bağırarak karşılık veriyor Andreas.

"Öyle bağırıp durmayın, kapıyı açın, çabuk açın kapıyı."

Andreas ağzını kapayıp karanlık bakışlarla süzüyor teğmeni. "Yakında" öleceğim, diye düşünüyor, bu da tutmuş azarlıyor beni. Teğmenin yanından herhangi bir yere bakıyor; teğmenin yanındaki erler, teğmenin arkasında durmuş sırıtıyorlar. Suratları yeni değil hiç olmazsa, eskimiş, gri, görmüş geçirmiş suratları var, yalnız üniformaları yeni, onların nişanları bile eski püskü görünüyor. Tepeden tırnağa yeni olan yalnızca teğmen, onun suratı bile yepyeni. Yanakları da kızarıyor, mavi gözleri de biraz kızarıyor. Şimdi çok yavaştan, müthiş yavaş, öylesine tehdit edercesine yavaş bir sesle konuşuyor ki, Andreas gülmek zorunda kalıyor. "Kapıyı açacak mısınız?" diye soruyor. Öfkesi pırıl pırıl düğmelerinden fışkırıyor. "Hiç olmazsa yüzüme bir bakın," diye kükrüyor Andreas'a. Ama Andreas ona bakmıyor bile. "Yakında" öleceğim, diye düşünüyor, bütün bu insanları, bu istasyondakileri bir daha görmeyeceğim, hiçbirini. Bu kokuyu da duymayacak artık, pencerenin önünde teğmenin pamuklu üniformasının kokusuna karışan şu tren, toz kokusunu.

"Sizi içeri tıktıracağım," diye kükrüyor teğmen, "nöbetçi amirine bildireceğim sizi!"

Sarı'nın uyanmış olması bir şans eseri. Uykulu suratıyla pencerenin yanında durup hazır ol durumuna geçiyor, teğmene, "Özür dilerim teğmenim," diyor, "kapı bozuk olduğu için tren sorumluları tarafından kapatıldı, kaza olmasın diye." Bunu bir yönetmelik okurcasına söylüyor, çabuk çabuk, aşağıdan alarak, on ikiyi çalan bir saat gibi düzen içinde söylüyor. Teğmen öfkeli bir soluk daha alıyor. "Neden söylemiyorsunuz?" diye bağırıyor Andreas'a.

"Özür dilerim teğmenim, arkadaşım sağırdır, hepten sağır," diye homurdanıyor Sarı, "başından yaralanmış..." Teğmenin arkasındaki erler gülüyorlar, teğmen kıpkırmızı kesiliyor, birdenbire olduğu yerde dönüp bir başka kompartımandan içeri dalmaya bakıyor. Sürü ardından izliyor. "Aptal domuz!" diye homurdanıyor Sarı arkasından.

İstasyondaki renkli curcunayı gören Andreas, burada inebilirim, diye düşünüyor. Burada inip herhangi bir yere gidebilirdim, neresi olursa, herhangi bir yere, hep ileriye, yakalanıp bir duvarın dibine dikilinceye kadar, Lviv ile Cernivtsi arasında ölmüş olmazdım, herhangi bir Sakson yuvasında kurşuna dizilirdim, alaşağı edilip ya da bir toplama kampında geberir giderdim. Ama şu pencerenin dibinde duruyorum şimdi, ağır bir kurşun parçası gibi. Kımıldayamıyorum, kaskatı kesilmişim, bu tren bana ait, ben de bu trene aitim, beni başıma gelecek şeye doğru götürüyor, tuhaf yanı şu ki, burada inip Elbe'nin kıyılarında, şu güzelim ağaçlar altında gezinmek için hiç istek yok içimde. Polonya'yı özlüyorum ben, şu ufku öyle özlüyorum ki, öylesine yabansı, içten özlüyorum ki, ancak bir âşık sevgilisini özler böyle. Tren bir kalksa, bir devam etse ilerlemeye. Burada neden kalmalı böyle uzun süre, Tanrı'nın lanetine uğramış bu Saksonya'da neden kalmalı, neden susuyor o kuvvetli ses böyle uzun uzun? Büyük bir sabırsızlık içindeyim, korkum yok, tuhaf olan da bu, korkum yok, yalnızca ne olduğu belirsiz bir merak, huzursuzluk. Ne olursa olsun, ölmek istemiyorum ben. Yaşamak istiyorum, kuramsal olarak hayat güzeldir, kuramsal olarak yaşamak olağanüstü bir şeydir ama inmek istemiyorum, inebileceğim halde, ne tuhaf. Yalnızca şu koridordan yürüyüp geçmek, şu gülünç çıkını olduğu yerde bırakmak, inip gitmek yeter, nereye olursa, ağaçların altında, güz ağaçları altında gezinmeye ama ben burada kalıyorum bir kurşun parçası gibi, bu trende kalmak

istiyorum, Polonya'nın gamlı havasını, ölmek zorunda olduğun Lviv ile Cernivtsi arasındaki şu bilinmez geçidi müthiş özlüyorum.

Dresden'den kalktıktan hemen biraz sonra Sakalı uzamış olan da uyanıyor. Uzamış sakalının altındaki suratı çok soluk, gözleri de eskisinden daha mutsuz. Sesini soluğunu çıkarmaksızın konserve et dolu kutuyu açıyor, çatalla parça parça yemeye başlıyor konserve eti; ekmek de yiyor. Elleri kirli, ara sıra yere küçük et parçaları düşüyor, oysa gece orada uyuyacak yeniden, sigara izmaritleri ile ne olduğu belirsiz bir sürü şeyin birikmiş olduğu o yerde uyuyacak, Sarı da yiyor. Pencerenin dibinde duran Andreas hiçbir şey görmüyor, dışarısı aydınlık, güneş de henüz tatlı tatlı ışıyor ama Andreas hiçbir şey görmüyor. Düşünceleri Dresden'in güzelim tatlı bahçeleri karşısında karmakarışık. Sakalı uzamış olan yemeğini bir an önce bitirsin de haritayı isteyeyim, diye bekliyor sabırsızlık içinde. Lviv ile Cernivtsi arasındaki bölge üzerine hiçbir fikri yok. Nikopol'ü göz önüne getirebiliyor, Lviv ile Przemyśl'i de... Odessa'yı. Nikolayef'i... Kerç'i de... Ama Cernivtsi yalnızca bir ad; Yahudiler, soğanlar geliyor aklına, alçak damlı evlerin sıralanmış olduğu kasvetli sokaklar, geniş caddeler, eski Avusturya beylik yapılarının izleri, ot bürümüş bahçelerde ötesi berisi yıkılmış yapı cepheleri. Şimdi belki de bu yapılar sahra hastanesi, yaralı toplama yeri olarak kullanılıyordur. Sonra, alçak damlı evleri ağaçların tepeleri boğmasın diye alçak, kalın ağaçlarla kaplı o insanı çeken, hüzünlü Doğu bulvarları. Ağaçlar yüksek değil...

Cernivtsi herhalde böyle olmalı; ama aradakini, Lviv ile Cernivtsi arasındaki bölgeyi hiç göz önüne getiremiyor. Galiçya olduğu kesin. Lviv, Galiçya'nın başkenti aslında. Herhangi bir yerde Volhinya diye bir yer de olacak, hep

karanlık, kasvetli adlar; Pogrom, korkunç kasvetli kocaman malikâneler gibi kokan adlar. O malikânelerdeki hüzünlü kadınlar, enseleri yağdan kat kat olduğu için tiksinti duydukları kocalarını aldatmanın düşünü kuruyorlardır...

Galiçya, karanlık bir kelime, korkunç bir kelime, yine de güzel bir kelime. Çok hafiften, yavaş yavaş kesen bir bıçağın sesi var bu kelimenin içinde... Galiçya...

Lviv iyi. Lviv'i gözünün önüne getirebiliyor. Güzel, kasvetli, uçarılığı olmayan kentler bunlar, geçmiş günleri kanlı, sokakları yaban, sessiz, yaban.

Sakalı uzamış olan, konserve kutusunu pencereden dışarı fırlatıp bir parçasını gelişigüzel ısırıp kopardığı ekmeği cebine atıyor, sigara içmeye başlıyor. Yüzü kederli, herhangi bir pişmanlıkla dolu gibi, o delice kâğıt oyunundan, kafayı alabildiğine çekmekten utanıyormuş gibi. Andreas'ın yanında pencereye yaslanıyor; konuşmak istediğini anlıyor Andreas.

"Bak bak, bir fabrika," diyor, "sandalye fabrikası."

"Evet," diyor Andreas. Hiçbir şey görmüyor, görmek de istemiyor, var mı yok mu harita. "Şey..." bir hamle yapıyor, "senin haritayı verebilir misin biraz?"

"Hangi haritayı?" Derin bir korku duyan Andreas sarardığını anlıyor. Bu Sakalı uzamış erin haritası yoksa şayet?

"Harita işte," diyor kekeleyerek, "basbayağı harita..."

"Haa..." Sakalı uzamış olan yere eğilip çantasını karıştırıyor, katlanmış bir haritayı Andreas'a uzatıyor.

Sakalı uzamış olan erin de kendisiyle birlikte haritanın üzerine eğilmesi müthiş bir şey. Andreas, sindirilmiş, yarı ekşimiş içki kokusunu henüz kaybetmemiş olan konserve et kokulu soluğu duyuyor yanı başında. Ter kokusunu, kir kokusunu alıp heyecandan hiçbir şey göremiyor; sonra Sakalı uzamış olan erin parmağını görüyor; kalın, kırmızı, kirli, yine de çok candan bir parmak, Sakalı uza-

mış er konuşuyor: "Ben şuraya gideceğim." Andreas gösterdiği yerin adını okuyor: Kolomea diye bir yer. Tuhaf şey, şimdi şu anda, daha yakından bakınca, Lviv'in bu Kolomea'dan hiç de uzakta olmadığını görüyor. Geriliyor. Stanistavov, Lviv... Lviv... Stanistavov, Kolomea, Cernivtsi. Ne tuhaf şey, diye düşünüyor; Stanistavov, Kolomea... Bütün bu adlar hiç de güvenli bir yankı uyandırmıyor. İçindeki bu ses, bu hep uyanık, duygulu ses, olduğu yerde duramayan bir pusula ibresi gibi sallanıyor, titriyor durmadan. Kolomea... Kolomea'ya kadar ulaşabilecek miyim acaba? Kesin bir şey yok... sonsuza dek titreyen ibrenin tuhaf tuhaf sallanması. Hep aynı titreşim. Nikopol, diye düşünüyor birdenbire. Hiçbir şey yok.

"Evet," diyor Sakalı uzamış er, "benim birlik burada... Ordonat atölyeleri. İyi bir yer..." Bunu öyle bir ses tonuyla söylüyor ki, berbat durumdayım der gibi.

Tuhaf şey, diye düşünüyor Andreas. Ben burayı bölgesel bir ovadır, birkaç kara noktalı yeşil bir lekedir sanmıştım ama harita orada beyaz sarı. Karpatlar'ın devamı, diye düşünüyor birdenbire, önünde okulunu görüyor, okulu gözlerinin önünde, bütün okul, giriş, Cicero'nun büstü, dar okul avlusu, yazları çevredeki evlerin pencerelerinden sarkan sutyenli kadınlar, kapıcının kakao ocağı, sonra o büyük, kuru su deposu. Ders aralarında üzerine çıkıp çabuk çabuk birer sigara içerlerdi. Karpatlar'ın devamı...

Sakalı uzamış erin parmağı şimdi daha güneydoğuda. "Kerson," diyor, "en son buradaydık, şimdi daha gerilere artık, belki Lviv'e ya da Macar Karpatlar'ından içerilere. Cephe Nikopol'de de çöküyormuş, ajans haberinde duydun mu? Çamur deryasında geriliyorlar orada, çamur içinde geri çekilme... Delilik bu, bütün araçlar oldukları yerde kalacak, üç tanesi arka arkaya sıralandı mı tamam, ondan sonra yolun üzerinde ne varsa topu birden gitti gürültüye demektir, ondan sonra ne ileri ne geri artık,

hepsi birden havaya uçurulacak... ne var ne yok havaya uçurulacak; o zaman millet yaya sürünecek, belki generaller bile. Umalım öyle olsun. Ama onlar uçarak giderler kesinlikle... Onlar uçar... Yaya yürümeliler yaya, Führer'in sevgili piyadeleri gibi. Sen piyade misin?"

"Evet," diyor Andreas. Fazla bir şey anlamış değil. Bakışları hemen hemen şefkatle yönelmiş haritanın bu beyaz sarı kesimine; dört kara noktanın en irisi Lviv, biraz daha küçüğü de Cernivtsi, iki de daha küçük nokta var: Kolomea ile Stanistavov.

"Şu haritayı bana armağan et," diyor kısık sesle, "bana armağan et onu." Bunu söylerken Sakalı uzamış erin yüzüne hiç bakmıyor. Artık haritadan ayrılamıyor, Sakalı uzamış er hayır, diyecek diye titriyor korkudan. Başkasının istediği bir şey çoğu kimsenin gözünde birden büyük değer kazanır. Bir-iki saniye sonra fırlatıp atacakları şey onlara çok değerli, elden çıkarılmaz bir şey gibi gelir, başkası aynı şeyi almak, kullanmak isteyince.

Çoğu insan böyledir ama Sakalı uzamış er öyle değil.

"Hay hay," diyor hayretle, "bir değeri yok ki zaten. Yirmi feniklik bir şey. Üstelik eski de. Sen nereye gidiyorsun?"

"Nikopol'e," diyor Andreas, bu kelimedeki o korkunç boşluğu duyuyor yeniden, Sakalı uzamış eri aldatmış gibi geliyor kendi kendisine. Yüzüne bakamıyor.

"Eh, sen o kadar aşağılara ininceye kadar Nikopol falan kalmayacak ortada, belki belki Kişinef... o kadar."

"Öyle mi sence?" diye soruyor Andreas. Kişinef de hiçbir şey söylemiyor kendisine.

"Kuşkusuz. Ama Kolomea dayanır daha." Sakalı uzamış er gülüyor. "Ne kadar zaman ister senin aşağılara inmen için? Dur bakalım. Yarın sabah Wroctaw. Yarın akşam Przemyśl. Perşembe, cuma devam. Lviv. Eh, cumartesi akşamı ben Kolomea'da olurum; senin için birkaç

gün daha gerekli, bir hafta falan kafanı kullanabilirsen, bir hafta içinde Nikopol'ü bırakırlar, bir hafta sonra bizim için Nikopol diye bir yer yoktur."

Cumartesi, diye düşünüyor Andreas. Cumartesi güven veren, dört başı dirlik bir duygu. Cumartesi yaşarım daha. Bu kadar yakın olduğunu aklına getirmeyi göze alamamıştı. Aylar ya da yılları düşünürken kalbi neden susmuştu öyle, anlıyordu şimdi. Bir sıçramaydı bu, uzaklara hedefin dışına, uzağa sıçrama, boşluğun içine yankı yapmayan bir atış, kimsesizler ülkesine boş atış. Çok yakında şimdi, sonu korkunç yakında artık. Cumartesi. Yabansı, değerli, acılı bir titreşim. Cumartesi yaşarım daha, bütün cumartesi hem... Daha üç gün var. Ama cumartesi akşamı Sakalı uzamış er Kolomea'da olacak; o zaman ben de cumartesi geç vakit Cernivtsi'de olmalıyım. Ama Cernivtsi değil ki o yer, Lviv ile Cernivtsi arasında, cumartesi de değil. Pazar günü, diye düşünüyor birdenbire. Hiç hiç... bir şey değil... tatlı, çok, çok kederli, belirsiz bir duygu. Pazar sabahı Lviv ile Cernivtsi arasında öleceğim.

Ancak şimdi bakabiliyor Sakalı uzamış erin yüzüne. Kapkara, uzamış sakalın altında kireç gibi bembeyaz surattan korkuyor. Korku oturmuş gözlerin içine. Üstelik cepheye değil de bir ordonat atölyesine gidiyor hem, diye düşünüyor Andreas. Ya bu korku, ya bu yas? Sarhoşluk sonu duyulan rahatsızlık değil bu yalnızca. Şimdi Sakalı uzamış erin gözlerinin tam içine bakıyor, umutsuzluğun bu esneyen uçurumundan daha çok korkuya kapılıyor şimdi. Bu yalnızca korku, yalnızca boşluk duygusu değil, insanın içini emen müthiş bir şey, bu adamın neden içip içip zom olmak istediğini anlıyor şimdi; bu uçuruma bir şey boşaltmak istiyor da ondan...

"İşin komik tarafı," diyor Sakalı uzamış er birden kaba bir sesle, "işin komik tarafı şu ki, daha da izinliyim

üstelik. Gelecek çarşambaya kadar izinliyim, bütün bir hafta... Ama yıkılmışım. Karım... karım..." İnilti, öfke arasında, duyduğu dehşetli bir şeyden boğuluyor gibi. "Karım," diyor, "karım bana yabancı artık. Evet." Birden gürültülü bir sesle gülüyor: "Evet, karım bana yabancı artık hemşerim. Ama ne gülünç, sen tut bütün Avrupa'yı dolaş, şurada bir Fransız, orada bir Romanyalı kadınla yat, Kiev'de Rus kadınların ardında koş, izinli günlerini Varşova ya da Krakôv'da güzelim Polonyalı kadınların arasında geçir de... olur şey değil... ve... ve... ve..." Yine inilti ile öfke arasında boğulur gibi oluyor: "Bir de on beş ay sonra eve geliyorsun ki, hiç de ummuyorsun elbet; yatağında bir herif, evet, herifin biri senin yatağında, bir Rus, evet, Rus'un biri senin yatağına uzanmış, gramofonda bir tango havası, karın kırmızı pijaması sırtında masanın başına geçmiş içki hazırlıyor... Evet, böyleydi işte, tam da böyleydi. Bol içki, likör göndermiştim her yerden... Fransa'dan, Macaristan'dan, Rusya'dan... Herifin sigarası korkudan boğazına kaçıyor, karı da hayvan gibi bağırıyor... ne dediğimi anlıyor musun, hayvan gibi..." Kocaman omuzlarının üzerinden bir ürperme geçiyor. "Hayvan gibi bağırıyordu diyorum sana, sonrasını bilmiyorum."

Andreas dehşetle geriye bakıyor, yalnızca kısa, tek bir bakış. Ama Sarı bir şey duyacak gibi değil. Sessiz, sakin oturuyor oturduğu yerde, son derece sessiz, keyfi yerinde neredeyse, tertemiz kavanozundan aldığı kıpkırmızı marmelatı beyaz ekmeğe sürmekle meşgul. Tertemiz, sakin sürüyor marmelatı, ekmeği tıpkı bir bürokrat gibi dişliyor; hemen hemen bir başmüfettiş gibi. Belki de Sarı, müfettiştir. Sakalı uzamış er suspus olmuş, bir şeyden sarsılıyor. Anlattıklarını hiç kimse duymuş olamaz. Tren fırlatıp atmış onun anlattıklarını; sözler uçup gitmiş, duyulamayacak şekilde uçup gitmiş hava akımıyla... belki de Dresden'e geri uçmuştur sözler... Radebeul'a...

Küçük sineğin konduğu yere, sarı giysili kızın bisikletine yaslandığı yere doğru...

"Evet," diyor Sakalı uzamış er, resmî bir konuşma yapıyormuş gibi çabuk çabuk konuşuyor; bir çıkrığın ipini çabuk boşaltmak istiyormuş gibi. "Yıkıldım, düpedüz yıkıldım. Yarı yolda günlük pantolonumu giymiştim; yabanlık pantolonumun ütü çizgisi bozulmasın istiyordum izinli çıktığımda da ondan... karımı göreceğim diye aklım başımdan gidiyordu sevinçten... deliler gibi seviniyordum... şey için değil... hayır, hayır, yalnızca o yüzden değil, hayır..." Bağırıyor: "Bu sevinç bambaşka bir şeydir. Senin kendi evin bu yahu, senin kendi karın be adam. Öbür karılarla düşüp kalkmışsın metelik etmez, bir saat sonra unutursun yaptığını. Derken bir de geliyorsun ki Rus'un biri, uzun boylu bir herif evine kurulmuş, uzanmış, sigarasını tüttürüyor, işte bütün gördüğüm bu... Biz böyle tembel tembel uzanıp da sigara tüttüremeyiz... Dünyanın hiçbir yerinde böyle tembel tembel uzanıp sigara tüttüremeyiz biz be... Rus olduğunu burnundan da anlamıştım... Burnundan anlaşılıyordu..."

Daha dua etsem, diye düşünüyor Andreas, evden çıkalı pek dua edemedim. Sakalı uzamış er yeniden susup güneşin şimdi altın bir ışıltıyla kapladığı yumuşak topraklara bakıyor. Sarı hâlâ olduğu yerde oturuyor, bir şişeden kahve içip tereyağlı ekmek yiyor; tereyağı yepyeni kırmızı bir tereyağı kutusunda; Sarı çok düzenli, temiz yiyor yediğini. Daha dua etsem diye, düşünüyor Andreas, tam başlayacağı sırada Sakalı uzamış er yeniden konuşmaya başlıyor: "Evet, yıkıldım. Ne var ne yok alıp ilk kalkan trene. İçki, et, para namına ne varsa, onun için getirdiğim ne varsa hepsini... İçkim olsaydı, bir içki olsaydı şimdi. Nereden bulurum içkiyi şimdi ben, düşünmedim değil, enine boyuna düşündüm nasıl bulurum diye ama karaborsa yok ki burada."

"Bende içki var," diyor Andreas, "ister misin?"

"İçki mi dedin? Be herif, içki ha... içki."

Andreas gülümsüyor. "Haritaya karşı içki veririm sana, tamam mı?"

Sakalı uzamış er kucaklıyor Andreas'ı. Hemen hemen mutlu bir yüzü var. Andreas yerdeki çantasına eğilip bir şişe içki çıkarıyor. Bir süre düşünüyor: Bir pedagog gibi davranıp ikinci şişeyi ona ancak çok gereklilik duyduğu zaman ya da sızıp da ayıldıktan sonra vereceğim. Ama derken yeniden atıyor elini çantaya, ikinci şişeyi de çıkarıyor.

"Al bakalım," diyor, "tek başına iç, ben istemem, hayır..."

"Yakında" öleceğim, diye düşünüyor, "yakında", "yakında"... bu "yakında" artık bulanık değil öyle, bu "yakında"ya elleriyle dokunmuş gibi artık, onu kavramış, ele geçirmiş, cumartesiyi pazara bağlayan gece Lviv ile Cernivtsi arasında... Galiçya'da... öleceğini biliyor artık. Doğu Galiçya şu aşağıda işte, Bukovina ile Volhinya'nın bulunduğu yerde. Bu adlar tanımadığı içki adları gibi. Bukovina adı esaslı bir erik rakısını akla getiriyor. Volhinya da koyu, hemen hemen ağdalı bir bira; bir zamanlar Budapeşte'de içtiği o esaslı bira gibi bir bira...

Camdan yine geri bakınca Sakalı uzamış erin şişeyi ağzına dayadığını görüyor; Sarı'nın içkiyi geri çevirdiğini de görüyor, Sakalı uzamış er buyur edince. Sonra yine dışarı bakıyor ama hiçbir şey görmüyor... Yalnızca uzaklarda bir yerde, sonsuz bir düzlüğün ötesinde şu Polonya ufkunu görüyor, saati gelip çattığında göreceği adamı sarhoş eden şu geniş ufku...

İyi ki, diye düşünüyor, yalnız başıma değilim. Hiç kimse dayanamazdı buna tek başına. Kâğıt oyununu kabul edip şu ikisini tanımış olduğu için sevinç duyuyor. Sakalı uzamış erden hemen hoşlanmıştı; Sarı'ya gelince,

Sarı göründüğü kadar soysuzlaşmış değil. Yoksa gerçekten bu denli soysuzlaşmış mı? Ama ne de olsa bir insan. İnsanın yalnız kalması hiç de iyi değil. Koridoru yeniden dolduran şu ötekilerle, şu boşboğazlarla yalnız başına kalmak berbat bir şey olurdu; onlar izin ve kahramanlıktan, rütbelerden, nişanlardan, takınmaktan, tütünden, ayaklarının dibine yatmış kadınlardan, kadınlardan, kadınlardan başka bir şey konuşmak bilmeyenlerdir... Benim ardımda ağlayacak tek bir kız bile yok, diye düşünüyor, ne tuhaf. Üzücü bir şey bu. Herhangi bir yerde de beni düşünen bir kız olsaydı... Mutsuz bir kız da olmuş olsa. Tanrı mutsuzlarla birliktedir. Hayat mutsuzluktur, hayat acıdır. Ne güzel olurdu herhangi bir yerde de beni düşünen, benim için gözyaşı döken bir kız olsa... Arkamdan çeker götürürdüm onu... Gözyaşlarından yakalayıp ardımdan sürüklerdim onu, sonsuza dek beklememeliydi beni. Kız yok... Tuhaf şey. Öpmüş olduğum tek bir kız bile yok. Yalnız birinin beni düşünmüş olması mümkün ama pek de akla yatkın değil; artık beni düşünmüyordur bile. Saniyenin onda biri kadar bir zaman, belki de saniyenin onda birinden daha da kısa bir süreyle gözlerimiz birbirinin içinde dinlenmişti, gözlerini hâlâ unutamıyorum. Tam üç buçuk yıl düşündüm onu, unutamadım. Yalnızca saniyenin onda biri ya da daha kısa bir süreyle, adını bile bilmiyorum, hiçbir şey bilmiyorum, yalnız gözlerini tanıyorum, çok tatlı, hemen hemen solgun, kederli, yağmur yemiş kum rengindeki gözlerini; mutsuz gözler, çok hayvansı, bütün insansı şeylerle dolu gözler, hiç, hiç unutmadım onları, üç buçuk yıldan beri bir gün bile, adı ne, bilmiyorum, nerede oturur, bilmiyorum. Üç buçuk yıl... Uzun mu yoksa kısa boylu muydu bilmiyorum, ellerini bile şöyle bir görmedim. Hiç olmazsa ellerini bir görseydim... Yalnız yüzünü ama onu bile tam göremedim; koyu renk saçlar, belki kara, belki de kestane, dar,

uzun bir yüz, güzel, parlak bir yüz değil ama gözleri, hemen hemen şehla gözleri, yağmur yemiş kum renginde, mutsuzluk dolu, o gözler bana ait, yalnız bana ait, o gözler saniyenin onda biri süreyle üzerimde kalıp bana gülümsedi... Yalnızca bir çit vardı, çitin ardında da bir ev, çitin üzerine dayanmış iki kol, o iki kolun arasında da o yüz, o gözler duruyordu Amiens gerilerindeki bir Fransız yuvasında. Burcu burcu tüten yaz göğü sıcaktan gri, yanık bir renk almıştı. Zavallı ağaçlar arasından dağdan yukarı çıkan köy yolu gözlerimin önünde, sağda bir duvar uzanıp gidiyordu, ardımızda Amiens buhar tüttürüyordu bir buhar kazanındaymış gibi; duman çökmüştü bütün kent üzerine, savaşın kasvetli dumanı için için kaynıyordu kopacak bir kasırga gibi, soldan isterik subayları taşıyan motosikletler geçiyor, tanklar geniş izler bırakarak ilerliyor, toza boğuyordu bizi, ileride bir yerde de toplar kükrüyordu. Dağa tırmanan köy yolu birden başımı döndürdü, gözlerimin önünde döndü durdu ve sağda yolun yanından dağdan yukarı deliler gibi koşturan duvar birdenbire eğildi, basbayağı eğildi, ben duvarla birlikte sağa bindirdim, sanki benim hayatım duvarın hayatıymış gibi. Bütün dünya döndü, benim bütün gördüğüm pike yapan bir uçaktı yalnızca ama uçak yukarıdan aşağıya doğru inmiyordu, gökten yere doğru değil, yerden göğe doğru iniyordu, o zaman göğün yer olduğunu gördüm, ben göğün gri-mavi, amansız sıcak yüzeyi üzerinde yatıp kalmıştım. Sonra biri yüzüme konyak çaldı, ovdu beni, boğazıma konyak döktü, başımı kaldırıp bakabildim o zaman, üzerimde çiti, o çiti, tuğlayla örülmüş, boşlukları olan o çiti gördüm, çitin üzerinde iki sivri dirsek vardı, o iki dirseğin arasında o gözleri gördüm saniyenin onda biri süreyle. Sonra teğmen bağırdı: Devam, devam, kalk hadi! Biri beni yakamdan tuttuğu gibi köy yoluna fırlattı, yol sürükleyip götürdü beni, ye-

niden birliğe katılmıştım kıskıvrak, dönüp arkama bakamadım, bir kez olsun dönemedim arkama...

Ah, o gözlere ait alnı, ağzı göğsü, elleri bilmek istesem utanılacak bir şey mi olurdu bu? Ah, o gözlere ait kalbi, belki de o genç kız kalbini keşfetmek istesem çok şey mi istemiş olurdum? Beni birdenbire bacağımdan yaralanıp kalacağım bir yuvaya fırlatıp atmalarından önce o gözlere ait dudakları bir öpebilsem ne olurdu... Yazdı, bahçelerde altın sarısı yemişler, tarlalarda yazın kavurduğu karayanık cılız tahıl; er meydanında bir kahraman olarak ölmek kadar nefret edeceğim şey yoktu; bir şiiri hatırlatıyordu bu bana, oysa ben bir şiirde ölür gibi ölmek istemiyordum, bu boktan savaşın reklam resimlerindeki gibi kahramanca bir ölümle ölmek istemiyordum. Hoş böyle er meydanında vurulup ölmek vatan için yazılmış bir şiiri andırıyordu aslında ama ben istemiyordum o ölümü. O gözlerden beş dakikalık yol ötede yaralı, kanım akarken, sövüp duruyordum belki öleceğim diye.

Ama sakatlanan yalnızca kemikti. Fransa dolaylarında, Amiens'in gerilerinde, dağdan yukarı deliler gibi koşturan duvarın yakınında, ancak gözlerini görebildiğim o yüzden beş dakikalık yol ötede vurulup yaralanmış bir kahramandım...

Biricik sevgiliyi ancak saniyenin onda biri kadar süreyle görebildim böylece, belki de bir hayaldi o sevgili; şimdi geniş Polonya ufkuna karşı, Lviv ile Cernivtsi arasında, ölmek zorundayım.

O gözler için her gün, her Tanrı'nın günü dua etmeye söz vermiştim ya, o gün sona ermek üzereydi artık. Ortalık kararıyor, dün kâğıt oynarken bir aralık, adını bilmediğim, dudaklarını hiç öpmediğim o kızı kaşla göz arası bir düşündüm...

İşin kötüsü Andreas birdenbire acıkıyor. Perşembe günü akşamı, pazar günü ölecek, karnı aç, açlıktan başı ağrıyor, açlıktan yorgun düşmüş. Trenin sahanlığı sessiz, sıkışık da değil artık. Yer açmaya çoktan hazır olan Sakalı uzamış erin yanına oturuyor, üçü de susuyorlar. Sarı da susmuş. Sarı, dudaklarının arasına bir ağız armonikası kıstırmış, kapalı tarafından çalıyor armonikayı. Küçük bir ağız armonikası, kapalı yanını dudaklarının arasından tatlı tatlı kaydırıyor, yüzünden çalacağı melodilerin düşünü kurduğu belli oluyor. Sakalı uzamış er içiyor, düzenli, belirli aralıklarla sakin sakin içiyor, gözleri çakmak çakmak. Andreas hava akınları için hazırlanmış sandviçlerin son paketini yiyor. Sandviçler biraz kurumuş ama duyduğu açlıkla başının üzerinde yeri var bu sandviçlerin; öyle de lezzetli ki sandviçler, altı tane çift katlı tereyağlı sandviç yiyip Sarı'dan kahve şişesini rica ediyor. Bu tereyağlı ekmekler gerçekten de çok lezzetli, tatlarına diyecek yok, bir süre sonra içi ürperiyor duyduğu keyifften, korkunç keyifli bir duygu. Öbür iki erin konuşmamasından çok memnun; en ufak sallantısını bile duydukları düzenli tren takırtısında insanı uyuklatan bir hava var. Şimdi dua edeyim artık, diye düşünüyor, ezbere bildiğim bütün dualarla başka bir-ikisini daha okuyayım. Önce Credo'yu, sonra Pater Noster'i, Ave Maria'yı, de Profundis'i okuyor... *ut pupillam oculi*... Gel ey Kutsal Ruh; sonra, çok etraflı olduğu için Credo'yu bir daha okuyor; sonra Paskalya'yı karşılayan ayetleri; imansız Yahudiler için de okuyor. Bu arada Cernivtsi geliyor aklına, Cernivtsi Yahudileri ile Lviv Yahudileri için de okuyor, Stanistavov'da da Yahudiler vardır kesinlikle, Kolomea'da da... sonra yine bir Pater Noster, sonra da kendince bir dua; biri suspus olup kendisini ağız armonikasına vermiş, öbürü de durmadan içen iki sessiz erin arasında çok iyi dua ediliyor...

Dışarısı kararmış artık; o gözler için uzun uzun dua ediyor, bütün öncekiler için dua ettiğinden daha uzun bir süreyle o gözler için dua ediyor. Sakalı uzamış erle Sarı için, dün, "Pratik olarak biz savaşı kazandık bile," diyen er için özellikle dua ediyor.

"Breslua," diyor Sakalı uzamış er birdenbire; sesinde, sanki yeniden zom olmaya başlamış gibi tuhaf, ağır, hemen hemen madensi bir ton var. "Wroctaw, birazdan Wroctaw'da olacağız."

Andreas şimdi bir şiir okuyor kendi kendine:

"*Bir çan döken adam vardı Wroctaw'da eskiden...*" Çok güzel buluyor bu şiiri, tamamını ezbere bilmediği için üzülüyor.

Hayır, diye düşünüyor, hemen ölmeyeceğim. Pazar sabahı ya da gecesi, Lviv ile Cernivtsi arasında, gök genişliğindeki Polonya ufkuna karşı öleceğim.

Sonra "Archibald Douglas" şiirini okuyor kendi kendine, o mutsuz gözleri düşünüyor, gülümseyerek uyukluyor...

Uyanış hep korkunçtur. Bir gece önce biri parmağına basmıştı, bu gece de korkunç bir şey görüyor düşünde: Herhangi bir yerde, ıslak, çok soğuk bir ovada oturmuş kalmış, bacakları yok, bacağı yok hiç, kalçalarının üzerinde oturuyor, bu ovanın üzerindeki gök kara, kapkara, gök yavaş yavaş ovaya doğru iniyor, gittikçe yaklaşıyor, gittikçe yaklaşıyor, yavaş yavaş iniyor bu gök yere doğru, ne koşup kaçabiliyor kendisi ne de bağırabiliyor; çünkü bağırmanın boşuna olduğunu biliyor. Çaresizlikten felce uğruyor. Haykırmasını duyacak insan nerede olabilir acaba, yere doğru inen bu göğe ezdiremez mi ya kendisini? Daha ova ottan mı, yoksa yalnızca topraktan ya da çamurdan mı bilmiyor bile... kımıldayamıyor, ellerinin yardımıyla ilerlemeyi, inmeli bir kuş gibi zıplaya-

rak ilerlemeyi düşünmüyor bile, hem nereye ki? Ufkun ucu bucağı yok, bütün yönlerde sonsuz, gök iniyor yere doğru, derken birdenbire çok soğuk, ıslak bir şey düşüyor başına, saniyenin milyonda biri kadar bir süre içinde bu kara göğün yağmur olduğunu, şimdi açılacağını anlıyor, saniyenin milyonda biri kadar bir süre içinde bunu düşünüp haykırmak istiyor... ama bir de uyanıyor ki, Sakalı uzamış er üzerine eğilmiştir, elindeki şişeyi ağzına doğru uzatarak. Şişeden bir damlanın alnına damlamış olduğunu biliyor artık...

Ne var ne yok hepsi yanında yine. Pazar sabahı... şimdi cuma. İki gün daha var. Ne var ne yok hepsi yanı başında yine. Sarı uyukluyor... Sakalı uzamış er yabansı yudumlarla içip duruyor, vagonun içi soğuk, kapının altından hava akımı geliyor, dualar sönmüş artık, o gözleri düşünmek o hüzünlü mutluluğu uyandırmıyor artık, yalnızca yas, yalnızlık duyulan şey. Her şey burada, yanı başında, sabahları her şeyin yüzü bir değişik, her şey daha bir soluk, her şey daha bir boşuna; ne güzel olurdu, son derece güzel olurdu sabahları şu yakında da sönmüş olsa, şimdi çok belirli, çok kesinleşmiş olan şu "yakında". Ama bu "yakında" burada işte, sıçramaya hazır beklemiş gibi hep yanı başında; bu kelimeyi kullanalı üzerinde ikinci bir yüz gibi yatıp kalmış. İki gündür o kadar yakınında, öylesine ayrılmamacasına bağlanmış ki ona, ruhu, kalbi gibi sanki. Bu yakında sabahları da kuvvetli, güven içinde. Pazar sabahı...

Sakalı uzamış er de görüyor artık Andreas'ın uyandığını. Hâlâ üzerine eğilmiş, elindeki şişeden içip duruyor. Sabahın alacakaranlığı içinde korkunç bir görünüm bu; atlamaya hazırlanmış gibi yarı eğilmiş koca bir vücut, şişe ağzında, çakmak çakmak gözler, sonra şişeden gelen o tuhaf, tehlikeli gluk gluk sesleri.

"Neredeyiz?" diye soruyor Andreas hafif, kısık bir sesle, içinde korku var; hava soğuk, ortalık hemen hemen karanlık.

"Przemyśl'den çok uzakta değiliz artık," diyor Sakalı uzamış er. "İçmek ister misin?"

"Evet."

İçki iyi. Kızılca kor gibi iniyor içine, bir kazan suyu kaynatan ateş gibi kanını oynatıp koşturuyor adamın. İçki iyi, onu ısıtıyor. Sakalı uzamış ere şişeyi geri veriyor.

"İçmene bak," diyor Sakalı uzamış er kaba bir sesle, "Krakôv'dan bir şişe daha aldım."

"Yok canım."

Sakalı uzamış er yanına oturuyor; uyanıkken, içi hüzünle doluyken yanı başında bir insanın uyanık olduğunu bilmek sevindiriyor adamı. Herkes uyuyor. Sarı, köşede yine ıslık çalarak hafiften horluyor; ötekiler, o korkunç susmuşlar ile korkunç gevezeler, onlar da uyuyor. Sahanlıkta tiksinti uyandıran bir hava var, ekşi, kir kokan, terli, buğulu bir hava.

Birdenbire, artık Polonya'da oldukları geliyor aklına. Kalbi bir an durur gibi oluyor, atması duruyor kalbinin; damar birdenbire düğümlenmiş de kanı akmaya bırakmıyormuş gibi. Bir daha Almanya'yı hiç görmeyeceğim, Almanya geçip gitti artık. Ben uyurken tren Almanya'dan çıktı. Herhangi bir yerde bir çizgi, bir tarlayı ya da köyü çaprazlamasına kesen bir çizgi vardı, sınır oydu işte, tren kılını bile kıpırdatmadan geçti o çizginin üzerinden; böylece Almanya'dan ayrılmış oldum. Şöyle gecenin içine gözlerimi dikeyim de Almanya'nın üzerine sarkmış gecenin hiç olmazsa bir parçasını göreyim diye uyandıran bir kimse de olmadı beni. Ama kimse bilmiyor ki onu bir daha görmeyeceğimi, öleceğimi kimse bilmiyor ki, bu trendekilerden hiçbiri bilmiyor. Ren Nehri'ni bir daha hiç görmeyeceğim. Ren Nehri'ni, Ren Nehri'ni... Bir da-

ha hiç... Bu tren beni almış Przemyśl'e götürüyor, Polonya'ya, teselliden yoksun kalmış Polonya'ya; Ren Nehri'ni bir daha hiç görmeyeceğim, kokusunu hiç duymayacağım, Ren Nehri'nde yetişmiş, kıyılarındaki her taşa yapışmış o yosunlu ırmak suyunun o buruk kokusunu bir daha hiç duymayacağım. Ren boyundaki ağaçlı yolları; villaların ardındaki bahçeleri, renkli, tertemiz, neşeli gemileri; uzun, ince hayvanlar gibi suyun üzerinden atlayan o gergin, şık köprüleri o güzelim köprüleri, bir daha görmeyeceğim.

"Şu şişeyi versene yine," diyor kaba kaba. Sakalı uzamış er şişeyi uzatıyor; Andreas bu ateşten, bu sıvı halindeki, kalbin gamını yakarak söndüren ateşten uzun, derin bir yudum alıyor. Sonra bir sigara yakıp Sakalı uzamış erin konuşmaya başlamasını arzuluyor. Ama önce dua etmek istiyor; teselliden çok yoksunlar da, ondan dua etmek istiyor. Akşamki duaları tekrarlıyor yeniden ama önce unutmak istemediği o gözler için dua ediyor şimdi. Gözler hep yanında ama hep aynı aydınlık içinde değil. O gözler kimi zaman aylarca uzaklaşıyor kendisinden; derken daima yanındaki ama ayırdına varmadığı kendi dudağı, kendi ayağı gibi yanı başında oluyorlar; bazen de düzensiz aralarla beliriyorlar; çoğu zaman aylar sonra... dünkü gibi, yeni başlamış bir acı gibi çıkıyorlar ortaya, böyle günlerin akşamları o gözler için dua ediyor; bugün sabahtan o gözler için dua etmeli. Cernivtsi Yahudileri ile Stanistavov ve Kolomea Yahudileri için de dua ediyor yine; her tarafı Yahudilerle dolu Galiçya'nın; Galiçya, bu kelime küçücük bacakları olan, bıçak biçiminde bir yılan gibi, yerde yumuşak sürünüp kesen, yeri ikiye ayıran gözleri kıvılcımlı bir yılan gibi. Galiçya... karanlık, güzel, çok acılı bir kelime bu, ben bu ülkede öleceğim.

Bu kelimede çok kan var, bıçağın akıtmış olduğu kan. Bukovina, diye düşünüyor, sağlam bir kelime, burada öl-

mek, Galiçya'da öleceğim, Doğu, Galiçya'da. Ortalık iyice aydınlanınca Bukovina nasıl yer bir bakayım, orayı bir daha hiç görmeyeceğim; gittikçe yaklaşıyorum böyle. Cernivtsi, burası Bukovina artık, burayı bir daha görmeyeceğim.

"Kolomea," diye soruyor Sakalı uzamış ere, "Kolomea Galiçya'da mı?"

"Bilmem. Polonya'da galiba."

Her sınır korkunç bir şekilde sona eriyor. Bir çizgi, tamam, o kadar işte. Tren çizginin üzerinden geçip gidiyor, tıpkı bir cesedin üzerinden geçer gibi ya da yaşayan birinin üzerinden. Umut ölüyor, yeniden Fransa'ya dönebilmek, o gözleri bulabilmek umudu, o gözlere ait dudakları, kalbi, göğsü, o gözlere ait olması gereken kadın göğsünü bulabilmek umudu... Bu umut tamamen ölü, olduğu gibi kesilip atılmış. Bu gözler sonsuza dek yalnızca göz olarak kalacak; vücut, giysi, saçla bir araya gelmeyecekler, seni belki okşayacak eller, insan elleri, kadın elleri olmayacak. Bu umut hep vardı aslında; çünkü o gözlerin ait olduğu bir insandı, yaşayan bir insan, bir kız ya da bir kadın. Artık hiçbir şey yok. Yalnızca gözler var, artık dudak yok, ağız yok hiç, kalp yok hiçbir zaman, elinin altındaki yumuşak bir derinin altında atan canlı bir kalp duyamayacaksın hiç, hiçbir zaman... hiçbir zaman... hiçbir zaman... Pazar sabahı Lviv ile Kolomea arasında. Cernivtsi artık çok uzakta, Nikopol ile Kişinef kadar uzakta. Yakında daha da daraldı, dapdaracık oldu. İki gün, Lviv, Kolomea. Artık ancak Kolomea'ya kadar gelebileceğini biliyor; ama oradan öteye hayır, hiçbir zaman. Ne kalp, ne ağız, yalnızca gözler, yalnızca ruh, vücuttan yoksun bu mutsuz güzel ruh; yakılmak üzere kazığa bağlanmış bir büyücü gibi iki dirsek arasında...

Sınır birçok şeyi kesip attı. Paul de tümüyle geçti gitti. Yalnızca bir anı, umut, düş. "Biz umutla yaşarız,"

demişti bir kere Paul. Güveneceğimiz hiçbir şey yoktur... hiçbir şey... yalnızca gözler var, bilmiyoruz üç buçuk yıldır edilen dualar o gözleri ulaşmayı umduğumuz yere çekmiş midir?

Evet, daha sonra Amiens'deki hastaneden taburcu olup o dağ yoluna tırmanmıştı; her şey başkaydı o zaman. Yol dağdan yukarı öyle kasvetli yükselmiyordu, tümüyle olağan bir yoldu. Dağ, yolu sırtında taşıyordu; duvar da sallanmayı yahut koşturup durmayı düşünmüyordu; duvar olduğu yerde duruyordu. Görüp de hatırlayamadığı ev oradaydı; yalnız çiti, onu tanımıştı, delikli tuğlalarla örülmüş çit, içine bir motif yerleştirmek için olacak, bir yeri tuğlasız bırakılmıştı çitin. Bir Fransız küçük burjuva duruyordu orada, ağzında piposuyla; gözlerinde bağnaz bir Fransız'ın o alaycı bakışları vardı; hiçbir şey bilmiyordu. Bütün bildiği herkesin kaçıp gitmiş olduğu, Almanların ne var ne yok her şeyi yağma ettiğiydi; yolun üzerine yazılı bir bez gerilmişti: Yağmacılık ölümle cezalandırılacaktır. Hayır, gözler yoktu. Yalnız, adamın karısı. Eli göğsünün üzerinde şişko bir evli kadın, yüzü bir tavşanın yüzü. Ne oğul, ne kız, ne kız kardeş, ne görümce, hiçbir şey... Yalnızca bayağı biblolar, ağır bir havayla dolu küçük odalar, çaresiz, sıkıntılı aranıp durmasını seyreden evli çiftin alaycı bakışları.

İşte vitrin. Almanlar kırıp döktüler. Halıyı sigara izmaritleriyle yakıp divanda orospularıyla yattılar, içkiye batmıştı ortalık. Adam nefretle tükürüyor. Ama bütün bunlar daha sonra oldu, hepsi de daha sonra, savaş sırasında değil, Amiens'in buharı tüterken değil, çok daha sonraları, pilot şu karşıki tahıl tarlasına düştükten sonra, uçağın toprağa saplanmış gövdesi hâlâ orada işte, görülebilir. Pipo pencereden dışarıyı gösteriyor... evet, orada toprağa gömülü işte, kokartlı gövde, hemen yanındaki

mezarda duran Fransız miğferinde güneş parıldıyor; her şey gerçek, her şey gerçek, mutfakta kızarmakta olan etin kokusu, kırılıp dökülmüş vitrin, aşağıdaki Amiens katedrali. "Fransız Gotik bir yapı..."

Gözler yok. Hiç, hiçbir şey yok...

"Belki," diyor adam, "belki de orospudur." Ama şaşılacak şey, bu dar kafalı adamda bir Alman eri için acı duygusu var, onun çatal bıçak takımını, saatlerini çalmış, orospularla divanında yatıp içip içip sızmış adamlarla aynı ordudan olan bir Alman erine acıyor adam.

Acı öylesine kuvvetli ki, Andreas evin kapısı önünde durup yolda bayılıp düştüğü yere bakıyor, acı öylesine büyük ki, onu duymuyor bile. Adam başını sallıyor, belki de ömrü boyunca bastonuna abanmış şu erin gözleri kadar mutsuz göz görmemiştir.

"*Peut-être*,"[1] diyor Andreas gitmeden, "*peut-être une folle*,[2] belki şu karşı tımarhaneden bir delidir..." Arkasındaki uzun, güzel ağaçların altında kırmızı damlı bir yapı görülen duvarı gösteriyor eliyle. "Tımarhane. O sıralarda baştan aşağı yanmıştı, ama zar zor yeniden yapıldı işte..."

"Teşekkür ederim... teşekkür ederim..." Yeniden dağdan yukarıya, tımarhaneye doğru. Duvarın başlangıcı çok yakında, ama kapı yok. Bir kapıya ulaşıncaya kadar sımsıcak dağdan yukarı yol uzun, çok uzun sürüyor; burada kimsenin bulunmayacağını anlamıştı zaten. Çelik miğferli bir nöbetçi duruyor burada, akıl hastaları burada değil artık, yalnızca yaralılarla hastalar; bel soğukluğu tedavi istasyonu.

"Büyük bir bel soğukluğu kliniği," diyor nöbetçi, "yoksa sen de mi yakalandın?"

1. (Fr.) Belki. (Y.N.)
2. (Fr.) Belki bu bir delidir. (Y.N.)

Andreas, kokartlı gövdenin yere saplandığı büyük tarlaya, çelik miğferin güneşte parladığı yere bakıyor.

"O iş buralarda çok ucuz," diyor nöbetçi, "elli fenik verdin mi tamam," gülüyor, "elli fenik."

"Evet," diyor Andreas... kırk milyon diye düşünüyor, kırk milyon nüfus var Fransa'da, bu kadarı da fazla. Aramasına aranmaz. Bekleyeyim... karşımdan gelen her kızın gözlerine bakarım. Üç dakika daha yürüyüp yaralanmış olduğu tarlayı gözden geçirmek için istek duymuyor. Tarla değil ki o, tarladan başka her şey. Yol o sıralardaki yol değil, o sıralardaki duvar değil, her şeyi unutmuşlar, yol da unutmuş insanlar gibi, duvar da unutmuş o sıralarda nasıl yıkıldığını, onunla birlikte kendisini de nasıl yerlere yuvarlandığını. Uçağın gövdesi şimdi yalnızca bir düş, Fransız kokartlı bir düş. Neden görmeli şimdi bu tarlayı? Neden yeniden yürümeli o üç dakikalık yolu? Kendi isteğine karşın okuduğu o vatan şiirini yeniden nefretle, acıyla neden anmalı? Yorgun bacaklara neden daha fazla acı çektirmeli?

"Artık," diyor Sakalı uzamış er, "artık Przemyśl'e geldik işte."

"Şu şişeyi versene yine," diyor Andreas; içiyor.

Hava hâlâ soğuk, ama ortalık yavaş yavaş ağarmaya başlıyor, birazdan ufuk, şu Polonya ufku görünecek. Karanlık evler, destekten yoksun olduğu için üzerindeki göğün başlarına yıkılma tehdidini savurduğu ova... Belki de burası artık Galiçya, alacakaranlık içinden çıkan bu ova belki; yoksul, gri, gam, kana batmış, belki de bu ova Galiçya'dır... Galiçya... Doğu Galiçya...

"Amma uzun uyudun," diyor Sakalı uzamış er, "yediden beşe değin, saat şimdi beş, Krakôv-Tarnov... hepsi geçti gitti; gözümü bile kırpmadım. Artık Polonya'dayız. Krakôv-Tarnov, şimdi de Przemyśl..."

Przemyśl ile Ren arasında adamı çıldırtacak kadar büyük fark var. On saat uyumuşum, şimdi yine açım, kırk sekiz saatlik daha ömrüm var. Kırk sekiz saat hemen geçer. Kırk sekiz saat süreyle "yakında" içimde asılı kalacak: "Yakında" öleceğim. Daha önce de kesindi bu ama uzaktı; kesin ama bulanıktı, gittikçe, gittikçe daha daraldı, birkaç kilometrelik bir köy yolu kadar bir şey oldu, iki güne kadar da yaklaştı, trenin tekerlekleri her dönüşte daha yaklaştırıyor beni oraya. Tekerleklerin her dönüşüyle hayatımdan bir parça kopuyor. Bu tekerlekler Polonya toprağı üzerinde de tıpkı Ren boyunca geçtikleri gibi hep aynı inatla ilerliyorlar, hep aynı tekerlekler. Belki de Paul hemen kapının altındaki bu yağa bulanmış, kir tutmuş, Paris'ten, hatta belki de Le Havre'dan gelen tren tekerleğini görmüştür. Paris'ten Montparnasse Garı'ndan gelen bir tekerlek... Montparnasse'ta birazdan güneşlik altındaki hasır koltuklara oturup güz meltemi eserken şarap içerler, Paris'in şu tatlı tozunu yutar, absent ya da pernolarından bir yudum alır, kayıtsız bir incelikle sigara izmaritlerini, her zaman şakacı olan o tatlı göğün altında akıp giden su kanalına atarlar. Paris'te beş milyon insan yaşar, sürüyle de caddeler, sokaklar, sürüyle sürüyle evler vardır, bu evlerin hiçbirinden bakmıyordur o gözler; beş milyon insan da fazla... Sakalı uzamış er birdenbire çabuk çabuk konuşmaya başlıyor. Ortalık daha bir aydınlanmış, ilk uykucular kıpırdanmaya, uykuları içinde kımıldamaya başlıyorlar; görünüşe bakılırsa, Sakalı uzamış er onlar uyanmadan konuşmak zorunda gibi. Gecenin içine, gecenin içinde onu dinlemeye hazır bir kulağın içine konuşmak istiyor...

"İşin kötü tarafı şu ki, onu bir daha hiç görmeyeceğim, biliyorum," diyor Sakalı uzamış er, "onun hali ne olacak bilmem. Üç gündür yoldayım, üç gündür... Bu üç

gün içinde ne yapmış olabilir? Rus'un hâlâ onun yanında olduğunu sanmıyorum. Hayır, hayvan gibi haykırmıştı ya... avcının filinta namlusuna bakan bir hayvan gibi haykırmıştı. Yanında kimse yoktur şimdi. Bekliyordur. Hayır, kadın olmak istemem. Hep beklemek... beklemek... beklemek..."

Sakalı uzamış er hafiften bağırıyor ama bu bağırma korkunç hafif bir bağırma. "Bekliyordur... bensiz yapamaz ki. Yanında kimsesi yoktur, hiç kimse de bulunmayacaktır yanında artık. Beni bekliyordur yalnız; onu seviyorum. Şimdi bir genç kız gibi, öpüşmeyi bile düşünmemiş bir genç kız gibi günahsızdır; onun bu günahsızlığı şimdi yalnız benim için... Eminim, bu gaddar, bu müthiş korku onu temiz bir insan haline koymuştur yine... benden, benden başka hiçbir insan, yeryüzündeki hiçbir insan yardım edemez ona, benden başka hiç kimse, oysa ben Przemyśl treninde oturmuş kalmışım, Lviv'e gidiyorum... Kolomea' ya... Alman sınırı üzerinden hiç geçemeyeceğim. Hemen ilk trene atlayıp neden geri dönmüyorum ona sanki? Buna hiç kimse akıl erdiremez. Onun günahsızlığı korkutuyor beni... onu çok seviyorum, öleceğim, öldüğüm zaman benimle ilgili olarak eline geçecek şey yalnızca resmî bir mektup olacak: Büyük Almanya uğrunda ölmüştür..." Büyük bir yudum alıyor.

"Tren çok yavaş gidiyor, değil mi hemşerim? Uzaklara, çok uzaklara gitmek istiyorum... hem de çabuk çabuk... inip neden geri dönmüyorum bilmem, vaktim de var üstelik... şu tren daha çubuk gitse ya, daha çabuk..."

Birkaç er uyanmış; ovadan gelen sahte ışığa bakıyorlar keyifsiz...

"Korkuyorum," diye mırıldanıyor Sakalı uzamış er Andreas'ın kulağına, "korkuyorum, ölümden korkuyorum ama daha çok ona geri dönmekten korkuyorum... onun için daha iyisi öleyim... belki yazarım ona..."

Uyanmış olanlar elleriyle saçlarını tarıyor, sigara yakıyor; dışarıya, görünüşe bakılırsa ekilmemiş olan tarlalar arasındaki kara kulübelere bakıyorlar nefretle. Issız, kimsesiz bir ülke... ötede beride tepeler... hepsi de gri... Polonya ufku...

Sakalı uzamış er sessiz şimdi. Hemen hemen canı çekilmiş gibi. Bütün gece uyuyamamış; sönmüş, gözleri kör aynalar gibi, yanakları sarı, içeri göçmüş, Sakalı uzamış değil de sakallı artık.

"3.7'lik tanksavar toplarının üstünlüğü de bu ya," diyor çok dürüst bir ses, "onların üstünlüğü seyyar olmaları... seyyar..."

"Aman tahtaya vurun da nazar değmesin!" diyor bir başka dürüst ses.

"O neden?"

"Şövalye nişanını bu yüzden aldı da ondan... ya biz, biz ne yaptık donumuza doldurmaktan başka?"

"Führer ne söylüyorsa ona kulak vermeliler. Soyluları at bir kenara. Von Kruseiten'di adı. Ne adama... her şeyi kendisi daha iyi bilir sanıyordu..." Sakalı uzamış er çok mutlu ki, boşboğazlık başlayınca uyuyor da, ortalık sessizleşti mi uyanabiliyor. Kendimi avutmalıyım, iki gecem daha var, diye düşünüyor Andreas... İki uzun gece, yalnız kalmak istiyorum. Cernivtsi, Stanistavov ve Kolomea Yahudileri için dua ettiğimi bilseler beni ya tutuklatır ya da tımarhaneye atarlardı... 3.7'lik toplar.

Sarı, kısık, çirkin, uykulu gözlerini uzun uzun ovuyor. Gözpınarlarına çapak birikmiş, tiksinti veren bir şey ama Andreas'a ekmek, marmelatlı beyaz ekmek ikram ediyor. Şişesinde hâlâ kahve var. Bir şeyler yemek iyi; Andreas yeniden acıkmış olduğunu hissediyor. Hırs gibi bir şey bu; büyük ekmek dilimine dikilen gözlerine engel olmuyor artık. Bu beyaz ekmek olağanüstü bir şey.

"Evet," diye içini çekiyor Sarı, "anam pişirdi bu ekmeği."

Bir süre sonra Andreas apteshanede oturup kalıyor, sigara içiyor orada, apteshane insanın gerçekten yalnız başına kalabildiği biricik yer. Bütün yeryüzünde, bütün şanlı Hitler ordusunda biricik yer. Burada oturup sigara tüttürmek güzel; avunma yoksulluğunun yeniden yenilgiye uğradığını hissediyor... Avunma yoksulluğu, uyandıktan hemen biraz sonraki bir hayalettir, burada yalnız başına şimdi, her şey yanı başında. Yalnız başına olamadığı zamanlar hiçbir şey yanında olmuyor. Oysa her şey burada şimdi, Paul, o sevgili kızın gözleri... Sarı, Sakalı uzamış er, "Pratik olarak biz savaşı kazandık," diyen er, demin, "3.7'lik tanksavar toplarının üstünlüğü de bu ya," diyen er, bunların hepsi yanında, şimdiden dualar da daha bir canlı, çok yakınında, sıcak, yalnız kalmak güzel şey. İnsan tek başına olunca o kadar yalnız olmuyor. Bu akşam, diye düşünüyor, yine uzun uzun dua ederim, bu akşam Lviv'de, Lviv bir atlama tahtası... Lviv ile Kolomea, arasında... tren gittikçe daha fazla yaklaşıyor hedefe, Paris'ten, Montparnasse Garı'ndan, belki de Le Havre ve Abbéville'den geçmiş olan tekerlekler Przemyśl'e dek gidiyorlar... atlama tahtasının hemen yanı başına kadar.

Dışarısı tümüyle aydınlanmış ama bugün güneş bulut perdesini delebilecek gibi görünmüyor, gri, kalın bulut yığınının herhangi bir yerinde aydınlık bir leke görünüyor, bu leke tatlı, gri bir ışık yollayıp ormanları aydınlatıyor, uzaklardaki tepeleri... Köyler, kara giyimli insanlar ellerini gözlerine siper ediyorlar trene bakmak için... Galiçya... Galiçya... Dışarıdan kapıya vurulup küfürlerle dışarı atılıncaya kadar apteshanede kalıyor Andreas.

Tren tam saatinde Przemyśl'e varıyor. Güzel bir yer denebilir burası için. Trenden herkesin boşalmasını bekleyip Sakallı'yı uyandırıyorlar. Peron artık boşalmış. Gü-

neş bulutlardan sıyrılmış, tozlu taş, kum yığınlarının üzerinde pırıl pırıl parlıyor. Sakallı durumu anlıyor.

"Evet," diyor yalnızca. Sonra kalkıp pense ile demir telini kesiyor hemen inebilsinler diye. En az eşyası olan Andreas; artık çok hafiflemiş olan sahra çantasındaki bütün sandviçler yenmiş. Bir gömlekle birkaç çift çorap, bir paket yazı kâğıdı, her zaman boş duran matara ile bir de çelik miğfer. Tüfeğini unutmuştu ya; tüfeği Paul'ün gardırobundaki pelerinin arkasında duruyor.

Sarı'nın bir Luftwaffe[1] torbası ile bir de valizi var, Sakallı'nın da iki mukavva kutusuyla bir de sırt çantası. İkisinin tabancaları da var. Ancak güneşe çıktıkları şu sırada Sakallı'nın astsubay olduğunu görüyorlar. Mat sırma şeritleri şimdi gri yakasında parlıyor. Peron boş, hüzünlü; marşandiz istasyonunu andırıyor burası. Sağda barakaları... Sürüyle baraka, bitten temizlenme barakaları... mutfak barakaları, dinlenme barakaları, yatakhane barakaları, bir de hiç kuşku yok ki, her şeyiyle sağlık kontrolünden geçmiş bir kerhane barakası. Barakalardan başka bir şey yok; hepsi de sola doğru, uzaklara sola, ot bürümüş ıskarta bir ray ile bir çam ağacının önündeki ot bürümüş rampanın bulunduğu yere doğru uzuyorlar. Orada uzanıp yere yatıyor üçü; güneşin altında barakaların ardındaki Przemyśl'in eski kulelerini görüyorlar.

Sakallı oturmuyor. Yalnızca eşyasını yere bırakıp, "Ben gidip tayınımızı alayım, bir de Lviv'e tren ne zaman kalkacak onu öğreneyim, değil mi?" diyor. "Siz de uyuyun biraz." Ötekilerin izin kâğıtlarını alıp perondan aşağı yavaş yavaş kayboluyor. Korkunç yavaş yürüyor, mavi günlük pantolonunun kirlenmiş olduğunu, lekelerle kaplı, dikenli telden yırtılmış gibi ince yarıklarla dolu olduğunu görü-

1. Nazi Almanya'sında Adolf Hitler tarafından 1935 yılında kurulan Nehrmacht'ın hava kuvvetleri. (Y.N.)

yorlar; çok yavaş yürüyor, hemen hemen sallanıyor gibi, uzaktan bakıldı mı bir deniz erini andırıyor.

Öğle zamanı, hava çok sıcak, çam ağacının gölgesini sıcak bürümüş çoktan, serinlikten yoksun kuru bir gölge. Sarı, battaniyesini yaymış; başları çıkınlarının üzerinde, sürüyle barakanın sıcak sıcak tüten damları üzerinden kente bakıyorlar. Sakallı uzakta iki barakanın arasında kayboluyor. Öylesine kayıtsız yürüyor ki...

Başka bir peronda Almanya'ya gidecek bir tren duruyor. Lokomotifin buharı tütüyor bile, erler kafalarını pencerelerden çıkarmış dışarı bakıyorlar. Neden ben de binmiyorum bu trene, diye düşünüyor Andreas ama ne tuhaf... Neden şu trene atlayıp Ren kıyılarına dönmüyorum? Her şeyin satın alınabildiği şu ülkede neden bir izin kâğıdı almıyorum da Paris'e, Montparnasse Garı'na gitmiyor, caddeleri birbirinin ardından eleyip, bütün evleri tarayıp, o gözlere ait incecik elleri aramıyorum, neden? Beş milyon insan, bütün nüfusun sekizde biri bu, o kız bu beş milyon insanın arasında olamaz mı? Neden Amiens'deki o tuğla duvarlı evin oraya gidip de o bakışların çeyrek saniye süreyle çok yakından, şefkatle, gerçekten de ruhumun derinliklerinde dinlendiği o yerde kafama bir kurşun sıkmıyorum? Ne var ki bu düşünceler bacakları kadar halsiz. İnsanın bacaklarını uzatması olağanüstü bir şey, bacaklar uzadıkça uzuyor, bacaklarını Przemyśl'den içeri uzatabilecek gibi geliyor ona...

Yatmış, sigara içiyorlar, sadece uyumanın ve bir vagonda çömelip durmanın sebep olabileceği kadar uyuşuk ve yorgunlar.

Andreas uyandığı sırada güneş çoktan büyük bir eğri çizmiş. Sakallı daha dönmemiş. Sarı uyanmış, sigara içiyor.

Almanya'ya gidecek tren kalkmış ama şimdi de yeni bir Almanya treni duruyor burada, aşağıdaki büyük etüv

barakasından çıkıp gelen gri gölgeler, paketleri, sırt çantaları, boyunlarına asılmış tüfekleriyle geliyorlar Almanya'ya hareket etmek üzere. İçlerinden biri koşmaya başlayınca, üçü, sonra onu, daha sonra da hepsi birden koşmaya başlıyor, birbirine çarpıp paketlerini ellerinden düşürüyorlar... İçlerinden biri korkmaya başladığı için bütün bu gri, teselliden yoksun, yorgun yılan, koşturmaya başlıyor...

"Harita nerede?" diye soruyor Sarı. Çoktandır aralarında geçen ilk konuşma bu.

Andreas haritayı ceketinin cebinden çıkarıp açıyor, oturduğu yerde doğruluyor, dizlerinin üzerine açıyor haritayı. Gözleri Galiçya'nın bulunduğu yere bakıyor. Ama Sarı'nın parmağı çok daha güneyde ve doğuda, uzun, ince, mat tüylü bir parmak bu; ne kadar kirli de olsa inceliğinden bir şey eksilmemiş.

"İşte," diyor Sarı, "işte ben şuraya gideceğim. Her şey yolunda giderse daha on günlük yolum var. Düz, daha hâlâ parlak, mavi ışıltılı bir tırnağa sahip olan parmağı Odessa ile Kırım arasındaki bütün körfezi kaplıyor. Tırnağın kenarı Nikolayef üzerinde."

"Nikolayef mi?" diye soruyor Andreas.

"Hayır." Sarı irkiliyor, tırnağı daha aşağı kayıyor, Andreas onun haritaya baktığını ama hiçbir şey görmediğini, başka bir şey düşündüğünü anlıyor. "Hayır," diyor Sarı, "Oçakov... Oradaki uçaksavardayım, daha önce Anapa'da, Kuban'daydık ama bıraktık onları. Şimdi Oçakov'dayız."

Birdenbire bakışıyorlar. Birlikte oturdukları kırk sekiz saatten beri ilk şimdi bakışıyorlar. Hanidir kâğıt oynadılar birbirleriyle, yiyip içtiler, birbirine yaslanıp uyudular ama ilk şimdi bakıyorlar birbirine. Sarı'nın gözlerinin üzerinde tuhaf, tiksinti uyandıran, hemen hemen beyaz gri, yapışkan bir tabaka var. Andreas, irinli bir yaranın üzerine gerilmiş ilk pıhtılı tabakayı bakışlarıyla de-

lip geçiyormuş gibi bakıyor. Eskiden, gözleri henüz parlakken güzel olduğu kesin olan bu ince, zarif elli sarışın adamdan yayılan iğrenç havanın ne olduğunu birdenbire kavrıyor.

"Evet," diyor Sarı sessiz, "işte böyle..." Andreas'ın ne düşündüğünü anlamış sanki. Konuşmaya sessiz, korkunç derecede sessiz devam ediyor. "İşte böyle. Bir nöbetçi amiri tecavüz etti bana. Yıkıldım, bulaşıcı bir hastalık gibiyim artık; dünyada hiçbir zevkim kalmadı, yemek yemekten bile zevk almıyorum, görünüşte yiyorum ama otomatik bir tıkınma, içmem de otomatik, uyumam da... Benim elimden bir şey gelmez, mahvettiler beni..." Birdenbire bağırıp yeniden sessizleşiyor. "Tam altı hafta süreyle yukarıda, Ssivaş diye bir yerde kaldık... enine boyuna tek ev bile yok... yıkık bir duvar olsun yok... Bataklık, su... sazlık... Odessa'dan Kırım'a uçan uçaklara saldırmak istedikçe tepemizden geçiyordu Rus uçakları. Altı hafta orada kaldık. Anlatılır şey değil. Bir tek topun başında altı kişiydik, bir de nöbetçi amiri. İn cin yok yakınlarda. Tayınımızı otomobille bataklığın kenarına getiriyorlardı, biz de oradan alıp kütüklü yoldan geçerek top yuvamıza getiriyorduk. Her on dört günde bir yığınla tıkınılacak şey. Tıkınmak biricik değişiklikti bizim için; bir de balık tutmak, sivrisinek avlamak... çılgın sürüler halinde sivrisinek, nasıl oldu da delirmedik bilmiyorum. Nöbetçi amiri hayvan gibi bir adamdı. Bütün gün domuzluk peşindeydi; hele ilk günleri, öyle de çirkin tıkınıyordu ki yemek saati geldi mi. Et, yağ, ekmek yemiyordu pek. Evet..." Müthiş bir iç çekişle göğsü boşalıyor. "Bir insan ekmek yememeye başladı mı anla ki, insanlıktan çıkmıştır artık. Evet..." Korkunç bir sessizlik, güneş Przemyśl üzerinde altın sarısı, sıcak, güzel parıldarken...

"Tanrım," diye inliyor, "hepimize tecavüz etti o hayvan, anlatılacak ne var artık? Hepimize de... birimiz dı-

şında kaldı bunun. O karşı koydu direnip. Yaşlıca, evli, çoluk çocuk sahibi bir adam; akşamları sık sık çocuklarının resmini gösterirdi bize... daha önce. O direndi, dövüştü; tehdit etti... tek başına beşimizden de kuvvetliydi; bir gece tek başına nöbetteyken hayvan ateş edip öldürdü onu; arkadan... Hem de onun kendi silahıyla; sonra bizi yataklarımızdan kaldırdı, cesedi bataklığa gömmek için yardım ettik ona. Öyle ağır oluyor ki cesetler... İnsan cesedi korkunç ağır bir şey. Altımız zor taşıdık o cesedi, karanlık yağmur yağıyordu, cehennem bu olsa gerek, diye düşündüm. Nöbetçi amiri bir tutanak hazırladı, ihtiyar başkaldırıp kendisini silahla tehdit etti diye, ihtiyarın silahını da delil olarak gösterdi, bir kurşunu eksikti silahın. Karısına da bir mektup yolladılar, Ssivaş bataklıklarında Büyük Almanya uğrunda öldü, diye... evet; sekiz gün sonra da ilk ikmal arabası gelip bana bir telgraf getirdi; fabrikamız yıkıldığı için izinli çıkabileceğim bildiriliyordu; oraya dönmedim bir daha, çekip gittim..." Sesinde yabansı bir sevinç var. "Kurtulmuştum oradan. Hırsından deliye dönmüştür o herif. Önce yazı odasında ihtiyarın ölümüyle ilgili tanık olarak dinlediler beni; nöbetçi amiri ne demişse onu tekrarladım. Sonra çekip gittim... çekip gittim... Bataryadan Oçakov'daki birliğe, sonra Odessa'ya, çekip gittim..." Güneş hâlâ güzel, sıcak, tatlıyken korkunç bir sessizlik; Andreas müthiş bir tiksinti duyuyor. Bundan daha feci bir şey olamaz, diye düşünüyor, bundan kötüsü olamaz...

"Ondan sonra hiçbir şeye sevinemiyorum artık, sevinemem de... Kadınlara bakmaktan bile ödüm kopuyor. Evde uzun zaman akıl hastası bir çocuk gibi ağlayıp üzüntüye kaptırdım kendimi, annem korkunç bir hastalığa yakalandım sandı. Ne yapayım, anlatamadım, söyleyemedim ki ona, yakının bir insana nasıl söyleyebilirsin bunu..."

Güneşin böyle parlaması da çılgınlık, diye düşünüyor Andreas, kanına zehir karışmış gibi korkunç bir tiksinti oturuyor içine. Sarı'nın elini tutmak istiyor ama Sarı dehşetle çekiyor elini.

"Dokunma!" diye bağırıyor. "Hayır..." Karnının üzerine kapanıp başı ellerinin arasında hıçkırıyor. Barakaların üzerindeki, sürüyle barakanın, Przemyśl kulelerinin üzerindeki gök gülümsüyor.

"Ölmek," diye hıçkırıyor Sarı, "ölmekten başka istediğim bir şey yok. Ölmek istiyorum, o zaman her şeyin sonu gelir. Ölmek..." Sözleri boğulurcasına kesiliyor; şimdi Andreas onun ağladığını, gerçek, ıslak gözyaşlarıyla ağlamaya başladığını duyuyor.

Andreas'ın gözleri hiçbir şey görmüyor artık. Kan, pislik, balgamdan bir silindir yükleniyor üzerine; açık denize sürüklenmiş, ne bir kıyı ne de bir kurtarıcı gören boğulmakta bir adamın haykırması gibi umutsuzca dua etmiş...

İşte bu güzel, diye düşünüyor, ağlamak güzel şeydir... ağlamak iyidir... ağlamak, ağlamak, mutsuz olup da hiç ağlamamış insan var mı? Ben de ağlamalıydım doğrusu. Sakallı ağladı. Sarı ağladı, ya ben, ben üç buçuk yıldır hiç ağlamadım, hiç gözyaşı dökmedim, Amiens'deki o dağdan aşağı ineli, yaralandığım tarlaya kadar üç dakikalık yolu yürümeyi tembellikten göze alamayalı beri, hiç ağlamadım.

İkinci tren de kalkıp gitmiş, istasyon şimdi bomboş. Ne tuhaf, diye düşünüyor Andreas, şimdi istesem de artık geri dönemem işte. Şu ikisini yalnız bırakamam. Aslında geri dönmek de istemiyorum, artık hiç istemiyorum geri dönmeyi...

Çeşitli hatlarıyla istasyon bomboş şimdi. Rayların arası burcu burcu sıcaktan; girişin orada, gerisinde bir yerde, bir Polonya işçi grubu çalışıyor, kırık moloz yığı-

yorlar; perondan bu yana doğru da, bacağında Sakallı'nın pantolonu, tuhaf biri geliyor. Daha uzaktan bile bu gelenin, trende oturup üzüntüden habire kafa çeken sakallı, yabansı, mutsuz delikanlı olmadığı anlaşılıyor. Başka bir insan bu; yalnızca pantolonu Sakallı'nınki. Yüzü tertemiz, pembe, kepi biraz yana yıkılmış, daha da yaklaşınca, gözlerine soğuk, alaycı, askerce, tam bir astsubay havasının sinmiş olduğu görülüyor. Bu gözlerde düşleri görmüş bitirmiş bir hal var, Sakallı tıraş olmuş, yıkanıp taranmış, elleri temiz, adının Willi olduğunu bilmek de iyi artık; çünkü artık onu Sakallı diye düşünmek olmuyor, onun Willi olduğunu akılda tutmak gerek. Sarı hâlâ yüzü çapraz kollarının üzerinde, battaniyesine uzanmış yatıyor; ağır ağır soluk alıp vermesinden ağlıyor mu, inliyor mu, yoksa uyuyor mu anlaşılmıyor.

"Uyuyor mu?" diye soruyor Willi.

"Evet..." Willi elindeki paketi açıp içinde ne varsa iki küme halinde güzelce yere yığıyor. "Üç günlük," diyor. Adam başına bir büyük ekmek, kâğıdı damlayan usareden ötürü ıslanmış bir büyük parça sucuk. Adam başına yarım libreden biraz az tereyağı, on sekiz sigara, üç küçük paket de drops şekeri.

"Sana bir şey yok mu?" diye soruyor Andreas.

Willi şaşkın şaşkın bakıyor yüzüne, hemen hemen alınmış gibi. "Benim on altı günlük karnem var."

Willi'nin bütün gece anlattığı şeylerin, bütün bunların düş olmaması ne tuhaf şey. Bütün bunlar gerçek, şu önünde duran tertemiz tıraş olmuş, sakin, yalnızca biraz hüzünlü gözlerle bakan adam aynı insan hep; ütü çizgisi bozulmasın diye, kara yabanlık pantolonunu çam ağacının gölgesinde dikkatle giyiyor. Üzerine yakışan yepyeni bir pantolon. Artık tam bir astsubay haline girmiş.

"Şurada bira da var," diyor Willi. Üç şişe bira çıkarıyor, Willi'nin karton kutusunu masa yerine kullanıp ye-

meye başlıyorlar. Sarı hiç kımıldamıyor, vurulup düşmüş erler gibi yüzükoyun yatıyor. Willi'de Polonya sucuğu, buğday ekmeği, soğan var. Bira çok iyi, hatta soğuk bile.

"Şu Polonyalı berberler yok mu," diyor Willi, "herifler harika. Her şey bir arada yalnızca altı mark, bambaşka bir insan olup çıkıyorsun, saçlarını bile yıkıyorlar. Kısaca harika, saç kesmeyi de biliyorlar hani..." Siperlikli kasketini çıkarıp Andreas'a ensesindeki saçın nasıl biçimli kesilmiş olduğunu gösteriyor. "Saç kesmek diye buna derim ben." Andreas ona hâlâ şaşkın şaşkın bakıp duruyor. Willi'nin gözlerinde şimdi duygulu, astsubayca duygulu bir şey var. Barakalardan uzakta, dört başı dirlik bir masanın başında yemek yer gibi yemek, keyifli şey.

"Siz," diyor Willi yemeğini çiğneyip zevkle içerken, "siz de gidip bir yıkansanız iyi olur, bambaşka bir insan olup çıkıyor adam. Bütün kir pas gidiyor üzerinden. Her şeyden önce sakal tıraşı.. Bakarsın işine yarar..." Andreas'ın çenesine bakıyor. "Gerçekten de, bakarsın gerekiverir. İnan olsun harika bir şey, insanın yorgunluğu çıkıyor, insan... insan..." uygun sözü arıyor, "insan bambaşka bir insan olup çıkıyor canım. Daha vakit var, bizim trenin kalkmasına iki saat var daha. Bu akşam Lviv'de olacağız. Lvîv'den sonra da, Varşova'dan Bükreş'e giden sivil ekspres treniyle, kurye treniyle devam edeceğiz yola. Harika bir tren, ben hep onunla giderim, yalnızca bir mühür bastırman yeter, mührü bastırırız, kolay..." Yüksek sesle gülüyor. "Mührü bastırmanın yolunu buluruz ama ne yoldan söylemem şimdi..."

"Lviv'de," diyerek gülüyor Willi, "Lviv'de mühür bastırmanın yolunu bulurum. Lviv'de ne istersen elde edebilirsin, yolunu bulurum orada."

Andreas yalnızca bir söz söylese, bir şey sorsa yetecekti, Lviv'de mühür nasıl elde ediliyor öğrenmek için. Willi can atıyordu bunu anlatmaya ama Andreas'ın öğ-

renmeye niyeti yoktu. Mührü elde etsinler yeter, başka bir şey istemiyordu. Sivil ekspres treni işine geliyordu. Sivil bir trenle yolculuk etmek güzel şey. O trenlerin yolcusu yalnızca erlerle erkekler değildir. Hep, daima erkeklerin arasında olmak feci bir şey, erkekler öyle kadınsız ki! Ama o trende kadınlar olacak... Polonyalı, Romanyalı, Alman kadınlar... Casus kadınlar... Diplomatların karıları. Bir trende kadınlarla birlikte yolculuk etmek güzel... şeye... şeye... öleceğim yere dek. Ne olabilir ki? Partizanlar mı? Ortalık partizanlarla dolu ama partizanlar tutup da sivil bir trene neden hücum etsinler? Bölük bölük erlerle, silah, eşya, giysi, para, cephaneyle dolu yeteri kadar izinli treni var nasıl olsa.

Lviv'de mühür bastırmanın yolunu nasıl bulacak diye sormadı Andreas, Willi düş kırıklığı içinde. Seve seve anlatacaktı Lviv'i oysa. "Lviv," diye seslenip gülüyor. Andreas yine de sormadığı için kendiliğinden anlatmaya başlıyor.

"Sana bir şey söyleyeyim mi, Lviv'de hababam otoları okutuyorduk hep."

"Hep mi?" Andreas kulak kabartıyor. "Hep mi okutuyordunuz?"

"Yani elimize okutacak araba geçtikçe demek istiyorum. Onarım atölyesinde olduğumuz için oto hurdası kalıyordu elimizde hep, hurda diyorsam pek de hurda değil ha. Hurda demek yetiyordu. O kadar. Levazım amiri göz yummak zorunda kalıyordu; çünkü Cernivtsi'li bir Yahudi karıyla yattığını biliyorduk. Hurda diyorduk, ama arabanın hurdayla falan ilgisi yok elbet. İki ya da üç ıskarta arabadan bir tane yenisi yapılıyordu, hem de mükemmel bir araba. Ruslar çok iyi beceriyor bu işi. Lviv'de bu arabaya karşı ne veriyorlar biliyor musun, tam kırk bin yumurta. Dörde bölüyorduk aramızda ben ve üç adamım. Başımız tehlikedeydi elbet, riskli iş..." Derin bir soluk alı-

yor. "Kan kusuyor insan elbet. İşi yaptığın adam Gestapo' dan mı değil mi bilmiyorsun elbet; sonuna kadar bilemiyordun. On dört gün kan kusuyorsun korkudan. On dört gün içinde bir haber çıkmaz, işin içindekilerden biri tutuklanmazsa tamam, yine kâra geçmiş oluyorsun. Kırk bin yumurta..." Birasını zevkle içiyor. "Şimdi şu Nikopol ile çevresindeki her şeyin çamura batmış olduğunu düşünüyorum da... Milyon kazanılabilirdi be, milyon... Üstelik kimsenin ruhu bile duymaz, Ruslardan başka... Bir şey söyleyeyim mi," sigarasını zevkle tüttürmeye başlıyor, "arada sırada daha az tehlikeli şeyler de okutuluyordu. Değerli bir yedek parça örneğin, bir motor ya da dış lastik. Giysi de... Giysiye çok düşkünler. Kaput... iyi bir kaput aşağı yukarı bin mark. Köyümde küçük bir ev yaptırdım kendime, bir de küçük onarım atölyesi olan küçük bir ev... ne dersin bu işe?" diye soruyor birden.

Ama Andreas hiçbir şey söylemiyor, yüzüne çabuk bir bakış atınca gözlerinin karanlık, alnının kırış kırış olduğunu, biranın geri kalanını çabuk çabuk içtiğini görüyor. Eski yüzü, sakalsız da olsa, yine olduğu gibi meydanda... Przemyśl üzerindeki kuleleri güneş, altın ışığıyla aydınlatıyor hâlâ; Sarı kıpırdıyor. Yalnızca uyuyormuş gibi yaptığını görüyorlar. Şimdi de uyanmış gibi yapıyor. Arkaüstü dönüp gözlerini açıyor ama gözyaşı izlerinin kirli suratında apaçık okunduğunun farkında değil. Yüzü kirli küçücük bir kızın yüzündeki çizgiler gibi bu çizgiler, oyun oynarken elindeki tereyağlı ekmeği çalınmış küçük bir kızın yüzündeki gözyaşı izleri. Sarı bunun farkında değil, belki ağlamış olduğunu bile bilmiyor artık. Gözlerinin kenarları kıpkırmızı, çirkin; gerçekten de bir cinsel sapık olduğu sanılabilir...

"Oo," diyor esneyerek, "ne güzel, demek yenecek bir şeyler var..." Birası biraz ılımış ama kana kana, çabucak içiyor, ötekiler sigaralarını tüttürüp yavaş yavaş, acele et-

meksizin, Willi'nin çıkardığı su gibi aydın votkalarını içerken o da yemeğini yiyor.

"Evet," diyerek gülüyor Willi ama birdenbire suspus olunca ötekiler korkuyla bakıyorlar yüzüne. Willi kızarıyor, yere bakıyor, büyük bir yudum çekiyor votkadan.

"Ne var," diyor Andreas, "ne söylemek istiyordun?"

Willi çok yavaş konuşuyor. "Şu anda bizim ipoteğin parasıyla içiyorum da onu düşündüm. Karımın evi üzerinde ipotek var, onu kaldıracaktım... neyse, boş ver, içelim hadi, şerefe..."

Sarı da can atmıyor kente berbere ya da şu aşağıdaki barakalarda yıkanmaya gitmek için. Havlularını, sabunlarını kollarının altına sıkıştırıp gidiyorlar.

"Çocuklar, çizmelerinizi de güzelce temizletin!" diye bağırıyor Willi arkalarından. Gerçekten de, pırıl pırıl cilalanmış çizmeleri var.

Rayın dibinde bir yerde lokomotifler için büyük bir tulumba var, suyu durmaksızın, hafif hafif damlıyor, ince, iplik gibi bir su akıyor düzenli; çevresindeki kumda da bir su birikintisi var. Yıkanmak gerçekten de güzel bir şey. Yalnız sabun iyi bir köpürse. Andreas tıraş sabununu çıkarıyor. Bundan sonra artık işime yaramaz, diye düşünüyor. Hoş, üç aylık, ben teslim alalı da ancak dört hafta oldu ama artık işime yarayacak değil, geri kalanı partizanların olacak. Sabun partizanlar için de gerekli, Polonyalılar severek tıraş oluyorlar. Tıraş olmak, bir de kundura boyamak onlara vergi. Tam tıraş olmaya başlayacakları sırada yukarıdan Willi'nin elini kolunu sallayıp bağırdığını görüyorlar. Hareketleri gerçekten da öylesine etkili, dramatik ki, öteberiyi toplayıp dönüş yolunda koşarken kurulanıyorlar.

"Çocuklar!" diye bağırıyor Willi. "Kowel'e izinli treni var, gecikmiş de ancak şimdi gelebilmiş, dört saat sonra Lviv'de olabiliriz, Lviv'de tıraş olursunuz."

Ceketlerini, kaputlarını yeniden giyip kasketlerini başlarına geçiriyor, Lviv'e kalkacak gecikmeli izinli trenin durduğu perona koşuyorlar çıkınlarıyla. Przemyśl'de trenden fazla inen olmuyor ama Willi bir grup tank erinin indiği bir kompartıman buluyor; üzerlerinden kapalı oda kokusu yayılan genç, yeni giyimli delikanlılar. Bir sahanlık hemen hemen boşalmış gibi, içeride kalmış olanlar çıkınlarıyla, yayılmadan, çabucak giriyorlar içeri.

"Saat dört," diye bağırıyor Willi sevinçle, "en geç saat onda Lviv'de oluruz. Harika. Şu güzelim tren daha ayarlı gecikemezdi hani. Bütün bir gece bizim olacak, bütün bir gece."

Hiç olmazsa sırtlarını dayayabilecek şekilde çabucak yerleşiyorlar.

Andreas, henüz ıslak olan kulaklarını ancak şimdi, oturduktan sonra kurulayıp çantasını açıyor, gelişigüzel tıkmış olduğu eşyasını düzene koyuyor. Şimdi kirli bir gömlek, kirli bir don, birkaç çift temiz çorapla bir parça sucuk, kutuda da biraz tereyağı var. Pazartesiden kalma sucuk, pazartesiden kalma tereyağı, pazar, pazartesinden kalma drops şekeri, sonra sigarası da var, hatta ekmeği bile var. Sonra İncil'i; bu İncil'i bütün savaş boyunca yanında taşıdığı halde hiç kullanmadı. Dualarını öyle ezbere okudu ama onsuz yola çıkamıyor. Ne tuhaf, diye düşünüyor, bütün bunlar ne tuhaf, bir sigara iliştiriyor ağzına...

Sarı, ağız armonikası çalıyor, öbür ikisi de suspus olmuş, sigaralarını içiyorlar tren kalkarken; Sarı şimdi doğru çalıyor çaldığı havayı, içinden geldiği gibi çalıyor, tanınan, bilinen melodiler değil, insana bataklıkları hatırlatan tuhaf, yumuşak, heyecan uyandıran bir melodi.

Evet, diye düşünüyor Andreas, Ssivaş Bataklıkları, o topun başındakiler ne yapıyorlar şu sırada acaba? Dehşete kapılıyor. Belki de karşılıklı birbirlerini öldürmüş, ya da başlarındaki amiri öldürmüş veya belki de oradan alın-

mışlardır. Bu gece, Ssivaş Bataklığı'ndaki o top eratı için, bir de, bir de kirlenmemek için Büyük Almanya uğrunda ölmüş olan o er için dua edeyim; gerçekten de kahramanca bir ölüm bu. Onun ölüsü şimdi Yukarı Kırım'da bir bataklığın içinde, mezarını bilen kimse yok, tek bir insan bile yok onu gömülmüş olduğu yerden çıkarıp bir şehitliğe götürebilecek, tek bir insanın bile aklının işi olmayacak bu; iki çocuk babası, karısına, Almanya'da Bremen, Köln ya da Leverkusen'de oturan karısına bölge amirinin kederli bir yüzle bir mektup uzattığı o adam, Kıyamet Günü Ssivaş Bataklıkları'ndan doğrulup kalkacak. Ta ötelerdeki o Ssivaş Bataklıkları'ndan doğrulup kalktığında, Büyük Almanya uğruna ölmediği, başkaldırıp amirine saldırdığı için de ölmediği, yalnızca kirletilmek istemediği için ölmüş olduğu anlaşılacak.

Sarı, armonika çalmayı birdenbire kesince ikisi birden irkiliyorlar; o yumuşak tatlı, tül gibi melodiyle sarılmış, örülmüştü çevreleri; şimdi birdenbire yırtılmış oluyor o örgü.

"Şunu görüyor musunuz?" diyen Sarı, pencerede durmuş piposunu için bir erin kolunu gösteriyor. "Şundan sürüyle yapardık evde. Bu kadar az rastlanması ne komik, oysa biz sürüyle yapardık bunlardan, binlerce..." Ne demek istediğini anlayamıyorlar. Sarı, şaşkın şaşkın, biraz kızararak bakıyor ikisinin sorup duran gözlerine. "Kırım plakası," diyor hemen hemen öfkeyle. "Kırım plakaları yapardık, sürüyle plaka. Şimdi de Kuban plakası yapıyorlar, yakında çıkar piyasaya. Tank işaretleri de yapardık, eskiden, Südetler nişanı yapardık. Üzerleri Hradschin'li küçücük, minnacık rozetler yapardık. Otuz sekizde..." İbranice konuşuyormuş gibi hâlâ sorup duran gözlerle bakıyorlar Sarı'ya; daha da kızarıyor şimdi.

"Anlasanız a be herifler," diye bağırıyor neredeyse, "bizim evde bu işin fabrikası vardı!"

"Haa..." diyor ikisi birden.

"Evet, bir anavatan bayrak fabrikası."

"Bayrak fabrikası mı?" diye soruyor Willi.

"Evet, öyle; tabii bayrak da yapıyorduk. Vagonlar dolusu bayrak yapardık diyorum size, eskiden... eh... şöyle otuz üçlerde sanırım... Evet evet, o sıralarda kesinlikle. Ama daha çok nişanlar, plakalar, dernek rozetleri yapardık. Hani bilirsiniz canım, şu plakalardan, üzerinde şöyle yazılıdır hani: Bin dokuz yüz otuz dört yılı kulüp şampiyonuna falan... Sonra spor kulüplerinin rozetlerinden de yapardık, gamalı haç iğneleri, yakaya takılan tenekeden küçücük bayraklar... Mavi-beyaz-kırmızı ya da Fransız rozeti, mavi-beyaz-kırmızı... Ama savaş çıkalı yalnız kendimiz için yaptık. Yaralılar için rozet de yaptık, yığın yığın yaralı rozeti... Kara, gümüş, altın rozetler. Ama asıl kara rozet; yığınla kara rozet. Çok para kazandık. Birinci Dünya Savaşı'na ait nişanlarla sınır boylarında savaşmışlar için iğneler de yaptık, yığınla sınır boyu savaşçısı iğneleri, sonra sivil giysilere takılan iğnelerden bir de... Evet..." İçini çekip birdenbire duruyor, erin kolundaki Kırım plakasına bir daha bakıyor, er hâlâ pencerede, piposunu tüttürmekte, sonra yeniden armonikasını çalmaya başlıyor. Hafiften hafiften ortalık kararmaya başlıyor... derken karanlık başgösteriyor; daha kuvvetli, daha yoğun, çabucak akşam oluyor, serin gecenin kapının eşiğine dayandığı duyuluyor. Sarı, bataklıklı melodilerini çalmaya devam ediyor, içlerine narkoz gibi yayılıyor bu hava... Ssivaş, diye düşünüyor Andreas, Ssivaş Bataklıkları'ndaki topların başındaki erler için dua etmeliyim uyumadan. Yeniden uyuklamaya başladığının ayırdına varıyor. Dua ediyor... dua ediyor... ama kelimeler karmakarışık oluyor, her şey birbirine giriyor... Willi'nin kırmızı pijamalı karısı... gözler... Fransız küçük burjuva... Sarı, sonra, "Pratik, pratik olarak biz savaşı kazandık bile," diyen er...

Bu kez uyanıyor, tren uzun süre durduğu için. İstasyonlarda bu başka bir şey, o zaman yalnızca bir geriniyor adam, tekerleklerdeki sabırsızlığı duyuyor, hemen birazdan yola devam edileceği biliniyor. Ama şimdi tren öyle uzun duruyor ki tekerlekler oldukları yerde donup kalmışlar sanki. Tren duruyor. Bir istasyonda ya da makas değiştirmek için falan değil. Andreas şöyle bir doğrulunca milletin pencerelere üşüştüğünü görüyor. Kendini bu kapkaranlık sahanlıkta yapayalnız bırakılmış gibi hissediyor; özellikle Willi ile Sarı'yı hemen görmediği için. Onlar en öndeki pencerelerin orada olacaklar herhalde. Dışarısı karanlık, soğuk, saatin en aşağı bir ya da iki olabileceğini düşünüyor. Dışarıda vagonların geçip gittiğini duyuyor; trenlerdeki erlerin şarkı söylediklerini duyuyor... eski, budalaca, bönce, bir gramofon plağına kaydedilmişçesine karınlarının ta dibine oturmuş olan şarkıları söylüyorlar, ağızlarını açtılar mı bu şarkılar çıkıyor ağızlarından: "Heidemarie" ve "Wildbretschütz"... Kafalarını düşünmekten yoksun bırakmak için düpedüz içlerine doldurulmuş, içlerine gömülmüş olan bu şarkıları, hiç farkına varmaksızın, hiç istemeyerek Andreas'ın da okuduğu olmuştu zaman zaman. Şimdi bu şarkıları erler karanlık, yaslı, zifir gibi Polonya gecesinin içine haykırıyorlar. Karanlık, görünmez ufkun ardında herhangi bir yankı, alaycı, küçük, çok keskin bir yankı duyuyor gibi oluyor Andreas... "Wildbretschütz"... "Wildbretschütz"... "Heidemarie". Çok, sürüyle vagon olsa gerek, sonra hiçbir şey kalmıyor, hepsi pencerelerden yerlerine dönüyorlar. Willi ile Sarı da dönüyor.

"SS'ler," diyor Willi; tekrar Andreas'ın yanına oturup saatin iki olduğunu söylüyor. "Durum boktanlaştı, hemen yola düzülmezsek Lviv'de trene yetişemeyiz. O zaman pazar sabahı gideriz..."

"Ama biz hemen kalkıyoruz," diyor pencerenin yanında duran Sarı.

"Olabilir," diyor Willi, "ama Lviv'de boş vaktimiz de olmaz. Yarım saat hiçbir boka yaramaz Lviv'de. Lviv..." Willi gülüyor.

"Ben mi?" diye seslendiğini duyuyorlar Sarı'nın birdenbire.

"Evet, siz!" diye bağırıyor dışarıda bir ses. "Çabuk yerinize geçin hadi!" Sarı öfke içinde geri geliyor, dışarıda başı çelik miğferli biri duruyor basamak üzerinde. Başını kompartıman penceresinden içeri sokuyor. Kocaman, okkalı bir kafa, kara gözlerle resmî bir alın görüyorlar; çünkü Sarı, palaskası ile miğferini aramak için bir kibrit yakıyor bu sırada.

"Astsubay rütbeli kimse var mı burada?" diye bağırıyor çelik miğfer altındaki ses. Yalnızca bağırabilen bir ses bu. Kimse sesini çıkarmıyor.

"Astsubay rütbeli kimse var mı aranızda dedim?"

Kimse sesini çıkarmıyor. Willi, Andreas'a alay olsun diye bir dirsek atıyor.

"Aramak zorunda bırakmayın beni; aranızda bir astsubay bulursam canını yakarım ha!"

Bir saniye daha geçiyor, kimse yanıt vermiyor yine; bu arada Andreas ortalıkta sürüyle astsubay olduğunu görüyor. Birdenbire Andreas'ın çok yakınından biri, "Burada..." diye sesleniyor.

"Uykuda mıydınız yoksa?" diye bağırıyor çelik miğfer altındaki ses.

"Evet," diyor ses; Andreas, kolu Kırım plakalı adamı tanıyor.

Birkaçı gülüyor.

"Adınız?" diye bağırıyor çelik miğfer altındaki ses.

"Çavuş Schneider."

"Burada kaldığımız sürece vagon kıdemlisi sizsiniz, anlaşıldı mı?"

"Başüstüne."

"Güzel, şu adam..." Sarı'yı gösteriyor, "sizin adınız?"

"Onbaşı Siebental."

"O halde Onbaşı Siebental de vagonun önünde saat dörde kadar nöbet tutacak. Ondan sonra da yine burada kalırsak nöbetçiyi değiştirirsiniz. Ayrıca bir nöbetçi de vagonun öbür tarafına dikip saati gelince onu da değiştirin. Partizan tehlikesi var."

"Başüstüne."

Çelik miğfer altındaki yüz karanlıkta kaybolurken kendi kendine mırıldanıyor: "Çavuş Schneider."

Andreas titriyor. Nöbetçi olmamalı, diye düşünüyor. Oysa ben burnunun dibinde oturuyorum, beni yakından yakaladığı gibi nöbete dikecek. Çavuş Schneider cep lambasını yakıp sahanlığı aydınlatıyor. Önce yerde yatanların yakalarına ışık tutuyor; yerdekiler uyur gibi yapıyorlar, içlerinden birini yakasından tuttuğu gibi kaldırıyor, gülerek, "Gel bakalım," diyor, "tüfeğini al da şu dışarıya dikil, benim elimden bir şey gelmez."

Yakalanmış olan sövüp hazırlanıyor. Bir anlarlarsa üzerimde tüfek olmadığını, silahsız olduğumu bir anlarlarsa, tüfeğimin Paul'ün gardırobundaki pelerinin arkasında durduğunu bir anlarlarsa. Paul tüfekle ne yapacak ki? Tüfekli bir rahip; tam da Gestapo'nun dişine göre bir av. Paul de bir şey söyleyemez; çünkü o zaman adımı vermesi gerekir; durumu öğrenmek için birliğime yazarlar sonra, diye düşünür. Şu tüfeği Paul'de bırakmam korkunç bir şey...

"Be herif, nöbet biz kalkıncaya kadar yalnızca..." diyor çavuş, tutup kapıyı açan, söven ere. Trenin hâlâ kalkmaması çok tuhaf, çeyrek saat geçmiş bile, huzursuluktan uyuyamıyorlar. Belki de yakınlarda gerçekten partizanlar var, bir trende pusuya düşmek korkunç olur... Belki de bir gece sonra yine aynı şey olacak. Tuhaf... tuhaf. Belki Lviv ile Kolomea arasında da aynı şey... Daha

yirmi dört saat var, yirmi dört ya da bilemedin yirmi altı saat. Günlerden cumartesi, gerçekten de cumartesi. Çok çocukça hareket ettim doğrusu... Çarşambadan beri, biliyorum... hiçbir şey yapmadım farkındayım, her zamankinden fazla dua da etmedim. Kâğıt oynadım, içtim, ıştahla yemek yedim, uyudum. Hem çok, pek çok uyudum, zaman öne geçti, zaman hep öne geçiyor, yirmi dört saattir oturuyorum. Hiçbir şey yapmadım: Öleceğini bilen bir insanın yapacağı şeyler vardır, günahlarının affını dilemek, dua etmek, bol dua etmek, oysa ben her zamankinden fazla dua etmedim. Bunu çok kesin olarak biliyorum. Eminim bundan. Cumartesi sabahı. Pazar sabahı. Harfi harfine bir gün daha. Dua etmeliyim, dua etmeliyim...

"Bir yudum daha versene, hava çok soğuk." Sarı, kafasını kompartıman penceresinden içeri sokmuş; çelik miğfer altında soysuzlaşmış köpek yüzü korkunç görünüyor. Willi şişeyi Sarı'nın ağzına dayayıp yudum yudum içiriyor. Şişeyi Andreas'a da tutuyor.

"İstemem," diyor Andreas.

"Bir tren geliyor." Yine Sarı'nin sesi. Hepsi birden pencereye üşüşüyorlar. Öbür tren geçeli yarım saat olmuş, şimdi bir tren daha, yeniden bir birlik nakliyor, yeniden şarkılar, yeniden Wildbretschütz... "Wildbretschütz" ve "Heidemarie" bu karanlık, hüzünlü Polonya gecesi içinde... "Wildbretschütz". Bir trenin büsbütün geçip gitmesi epey uzun sürüyor... ağırlıklar, mutfak vagonu, erat için vagonlar, hiç aralıksız "Wildbretschütz", "Bugün Almanya bizim, yarın bütün dünya... bütün dünya... bütün dünya..."

"Yine SS'ler," diyor Willi, "hepsi de Çerkassi'ye gidiyor. İşler orada da bombok demek." Bunu çok yavaş sesle söylüyor; çünkü hemen yanı başında düşmanın oradan atılacağı üzerine iyimser, heyecanlı konuşmalar...

Şarkıların Lviv yönünde, hafif, çok tatlı bir mırıldanma gibi zayıfladığı duyuluyor, sonra yine karanlık, hüzünlü Polonya gecesi.

Willi, Andreas'a yine şişeyi uzatıyor ama Andreas geri çeviriyor şişeyi. Artık dua etmenin zamanı geldi çattı, diye düşünüyor. Ölümünden bir önceki gece günah işlememeli, içki içip günaha girmemeli, duayı eksik etmemeliyim. Şimdi dua edip günahlarımın affını istemeli, tövbe etmeliyim. Tövbe edilecek o kadar çok şey var ki, böyle benimki gibi mutsuz bir hayatın bile tövbe edilecek tarafı çok. Fransa'dayken, buram buram sıcak tüten bir gün bir şişe kiraz kanyağı içmiştim hayvanlar gibi, sonra da hayvan gibi yere yıkılmıştım, ölüyordum az kalsın. Bir Fransız yuvasının ağaçsız sokağında, gölgede otuz beş derecede koca bir şişe kiraz kanyağı. Susuzluktan çatlıyordum, başka içecek bir şey de yoktu. Korkunç bir şeydi, sekiz gün baş ağrısından kurtulamamıştım. Paul'le de az dalaşmadım, papaz diyerek söverdim ona, papazlara sövmüş durmuşumdur hep. Ölüm yaklaşırken bir insana sövdüğünü hatırlamak korkunç bir şey. Okulda da öğretmenlere sövmüş, Cicero'nun büstüne bok diye yazmıştım; kaçıklıktı bu, çocuk yaştaydım daha ama yaptığım şeyin kötü, budalaca bir şey olduğunu biliyordum; yine de yaptım ama öteki çocukların güleceğini biliyordum da ondan, salt bunun için yapmıştım bunu, öbür çocuklar benim yaptığım bir şakaya gülsünler istemiştim. Kendimi beğenmişlik. Yoksa Cicero'yu gerçekten bok yerine koyduğumdan değil; hoş bundan ötürü yapmış olsam yine o kadar kötü bir şey yapmış olmazdım ama salt nükte kaygısıyla yaptım. Şaka diye hiçbir şey yapmamalı insan. Teğmen Schreckmüller'le de alay ettim böyle; o soluk yüzlü, hüzünlü, ufarak, omzundaki teğmen apoletinin altında eziliyormuş gibi duran gençle de alay ettim; bir ölüm adayı olduğu yüzünden okunuyordu o teğmenin. Onun ar-

dından da alay ettim; çünkü tam da alaya alınacak biri gibi geliyordu bana. Belki yaptığım en kötü şey budur, Tanrı hoş görür mü bu yaptığımı bilmem. Onunla alay ettim, Hitler gençliğine öğretilmiş olan tavırları takınmasıyla alay ettim, bir ölüm adayıydı o teğmen, yüzünden okumuştum öyle olduğunu, vurulup öldü de; Aşağı Karpatlar'daki ilk saldırıda alaşağı ettiler onu, cesedi bir uçurumdan aşağı yuvarlandı, korkunç bir şekilde yuvarlandı, yuvarlanırken cesedi kir pas içinde kaldı, müthiş bir şeydi bu, cesedinin yuvarlanması gerçekten de gülünç geliyordu insana, gittikçe hızlanıp, gittikçe hızlanıp, gittikçe hızlanıp sonunda vadinin tabanında bir yere çarpıp kalmıştı...

Paris'te de bir orospuya sövdüm. Gece yarısı, müthiş bir şey. Hava soğuktu, yanıma yaklaşmıştı kadın... bir orospu nasıl yanaşırsa öyle, usulüne uygun, parmak uçlarından, burnunun tepesinden üşümüş olduğu belliydi, adamakıllı üşümüştü, açlıktan da üşümüştü. Tiksinti duymuştum "gel" deyince kadın, tutup itmiştim omzundan, oysa o üşüyordu o sırada, çirkin, yapayalnızdı o büyük, geniş caddede, yoksul yatağında yanına uzanıp hiç değilse biraz ısıtsaydım onu, belki de sevinecekti. Oysa ben onu kaldırımın kenarına itmiş, sövüp durmuştum yüzüne karşı. O gece ne gelmiştir başına o kadının bir bilebilsem. Öyle çirkindi ki, belki de hiç kimseden yüz bulamayınca Seine Irmağı'na atmıştır kendini, işin kötüsü de şu ki, güzelce bir kadın olsa o kadar kötü davranmazdım ona... Güzel olsaydı, mesleği belki hiç de kötü gelmezdi bana, kaldırımın kenarına itilmezdi; belki o zaman seve seve ısınırdım yanında, üstelik başka şey de... Güzel olsaydı yalnız Tanrı bilirdi ne olacağını. Çirkindir diye bir insana kötülük etmek korkunç... Çirkin insan yoktur. Ölümünden yirmi dört saat önce, Tanrı beni affetsin o gece Paris'te benden başka kurtarıcı bulamamış o zavallı, çirkin, soğuktan donan orospuyu ittiğim için. Tanrı bü-

tün kusurlarımı affetsin, işlenen günah işlenmiştir, işlenen işlenmiştir, Paris caddesindeki o zavallı kızın acı acı sızlanması sonsuza dek yakama yapışıp suçlayacak beni, çocuksu omuzlarındaki apoletlerin ağırlığı altında ezilen Teğmen Schreckmüller'in zavallı, çaresiz köpeksi gözleri de suçlayacak beni.

Bir ağlayabilseydim. Bütün bunlar için bir gözyaşı bile dökemiyorum. İçim acılı, yüklü, dehşet dolu ama ağlayamıyorum bütün bunlar için. Herkes ağlayabiliyor, hatta Sarı bile, yalnız ben ağlayamıyorum. Tanrı vere bir ağlayabilsem...

Şimdi aklıma gelmeyen daha çok şey olsa gerek. Hepsi bu kadar değildir; haydi haydi değildir. Bazılarını da aşağı görmüş, onlardan nefret etmiş, içimden sövmüşümdür onlara. "Pratik, pratik olarak biz savaşı kazandık," diyen erden de nefret ettim etmesine; ama böylesine budala olduğundan ötürü onun için de dua etmeye zorladım kendimi. Düşmanı oradan atacaklar, diyen er için de dua etmeliyim, sonra "Wildbretschütz" şarkısını heyecanla okuyan bütün ötekiler için de...

Demin yanımızdan "Wildbretschütz"ü okuyarak geçenlerin hepsinden nefret ettim... "Heidemarie"yi okuyanlardan da... ve... "Böyle er olmak ne güzel şey," diyenlerden de... ve... "Bugün Almanya bizim, yarın bütün dünya," diyenlerden de. Vagonda, kışlada böyle şaşılacak kadar yakınımda, burnumun dibinde oturmuş olanların hepsinden, hepsinden nefret ettim. Ah, o kışlada...

"Tehlike geçti," diye bağırıyor dışarıda bir ses, "herkes binsin!" Sarı ile vagonun öbür tarafında nöbet tutan er içeri giriyorlar, tren düdük öttürüp kalkıyor.

"Tanrı'ya şükürler olsun," diyor Willi. Ama, artık vakit çok ilerlemiş. Saat üç buçuk, Lviv'de ancak iki saat daha kalabilirler, saat beşte kurye treni Varşova'dan Bükreş'e hareket edecek.

"Böyle olması daha iyi," diyor Willi, "Lviv'de bütün bir gündüz geçirmiş oluruz." Yeniden gülüyor. Lviv üzerine daha çok şeyler anlatmak istiyor. Sesinden anlaşılıyor ama kimsenin anlat dediği yok. Yorgunlar, saat üç buçuk, hava soğuk, üzerlerinde karanlık Polonya göğü, Çerkassi Kuşatması'nda yer alacak o iki tabur ya da bölükler hepsini düşündürüyor. İçlerinde hiç uyuyan yok ama hiçbiri konuşmuyor. Onları biraz uyuşturup düşüncelerini silen, kafalarının içindeki kuşkuyu emen yalnızca trenin gürültüsü; o düzenli rak-rak-trak, rak-rak-trak uyuklatıyor hepsini. Zavallı; gri, aç, yoldan çıkarılmış, aldatılmış çocuk bunların hepsi de; trenler, izinli trenleri beşiği bu çocukların; rak-rak-trak yapıp onları uyutan bir beşiktir bu tren.

Sarı gerçekten de uyuyor gibi. Dışarıda üşümüş olacak, şimdi bu sahanlıktaki buhar onu iyi bir ılıtmış olacak ki güzel güzel uyukluyor. Uyanık olan yalnızca Willi, bir süre önce Sakalı Uzamış Er adı verilmiş olan Willi'nin votka şişesine sarılıp yutkuna yutkuna içtiği duyuluyor kimi zaman; arada da çok hafiften bir küfür sallıyor, kimi zaman da bir kibrit çakıp sigara içiyor, o zaman Andreas'ın yüzünü aydınlatıp onun uyanık olduğunu görüyor. Ne var ki hiçbir şey söylemiyor. Hiçbir şey söylememesi ne tuhaf...

Andreas dua etmek istiyor, kesinlikle dua etmek niyetinde, önce her zaman ettiği duaları, sonra da kendi dualarından birkaçını, sonra da kimler için dua edecekse onları bir bir saymayı, saymaya başlamayı istiyor. Herkesi saymalı aslında, bütün dünyayı. İki milyar insanı saymalı... Kırk milyon kişiyi, diye düşünüyor... Hayır, iki milyar kişiyi saymak gerek. Şöyle demeli aslında: herkes. Ama bu çok az, kimler için dua edecekse onları bir bir saymalı. Önce incitmiş olduğu, hayır af dilemek istediği kimseleri. Okuldan başlıyor, sonra görev hizmetlisi olduğu zaman-

lar, sonra kışla, savaş, bu arada da birçok aklına gelenler. Militarizmi övüp durmuş olan amcasından da nefret ediyordu. Tanımadığı ana babasını düşünüyor. Sonra Paul var. Paul birazdan kalkıp ayine koyulur. Ben gideli üçüncü ayini yapıyordur herhalde, belki bağırdığım sırada anlamıştı bile: "Yakında" öleceğim... "yakında". Belki de Paul anlamıştır, pazar sabahı ayinini okumaya başlayacaktır. Tanrı vere de Paul ötekileri de hatırlasa, öbür erleri de, Sarı gibi olanları, Willi gibi olanları, sonra, Pratik, pratik olarak biz savaşı kazandık, diyenleri, gece gündüz "Wildbretschütz" ve "Heidemarie" şarkılarını söyleyenleri, "Böyle er olmak güzel şey," diyenleri; evet evet, "Meksiko'nun Güneşi" şarkısını söyleyenleri. Bu karanlık, hüzünlü Galiçya göğü altında, teselliden yoksun sabahın soğuğunda gözleri hiç aklına bile getirmiyor. Şimdi artık kesin olarak Galiçya'dayız, Lviv'e çok yakınız, Lviv Galiçya'nın başkenti ya. Şimdi artık yakayı ele vereceğim ağın oldukça merkezine düşmüş durumdayım. Yalnızca bir il daha: Galiçya, ben artık Galiçya'dayım. Hayatımda Galiçya'dan başka bir yer göremeyeceğim artık. "Yakında" çok daha daraldı artık. Yirmi dört saate, birkaç kilometreye kadar indi. Lviv çok kilometre uzakta değil artık, belki altmış kilometre, Lviv'den öteye de, olsa olsa altmış kilometre daha. Yaşamam Galiçya'da yüz yirmi kilometreye kadar sıkıştırıldı, Galiçya'da... göze görünmez yılan ayaklarına sahip bir bıçak, yürüyen, ses çıkarmaksızın yürüyen, sessiz yürüyen bir bıçak. Galiçya. Acaba nasıl gerçekleşecek ölümüm, diye düşünüyor. Vurulacak mı, yoksa bıçaklanacak mıyım?.. Ezilecek miyim yoksa... ya da devrilip ezilmiş bir tren vagonunun altında kalıp onunla birlikte mi ezileceğim? Ölüm çeşitlerinin sonu yok. Kirlenmek istemeyip başındaki amir tarafından da öldürülebilirsin, hani Sarı'nın başına gelen şeyi istemeyip... Nasıl ölürsen öl, mektupta hep şu yazılı olacak: Büyük Almanya uğrunda

ölmüştür. Şu aşağılardaki, Ssivaş Bataklıkları'ndaki topçu erat için de dua etmeliyim kesinlikle... kesinlikle... Rak-rak-trak... o topçu erat için kesinlikle... Rak rak trak... Ssivaş Bataklıkları'ndaki... Rak rak trak...

Sonunda yeniden uyuklamış olması korkunç bir şey. İşte Lviv'deler artık. Koca bir istasyon, kara demir putreller, koyu beyaz plakalar, peronlarda beyaz üzerine kara yazıyla Lviv diye yazılmış. Atlama tahtası burası işte. İnanılır şey değil, Ren'den Lviv'e ne de çabuk gelinirmiş. Beyaz üzerinde kara yazıyla Lviv; çaresi yok: Lviv... Galiçya'nın başkenti. Altmış kilometre daha eksildi. Ağ artık alabildiğine küçüldü. Altmış kilometre, belki daha da az, belki yalnızca on kilometre daha. Lviv'den öte, Lviv ile Cernivtsi arasında, Lviv'den öte bir kilometre de kalmış olabilir.

"Be çocuk, sen de amma uyurmuşsun ha," diyor Willi neşeyle eşyasını toplarken, "öyle uyudun ki, olur şey değil. Tren iki kez durdu. Nöbete giriyordun az kalsın. Çavuşa hasta olduğunu söyledim seni uyandırmasın diye. Hadi, kalk artık, uyan."

Vagon artık tümüyle boşalmış, Luftwaffe torbası, valiziyle Sarı dışarıda.

Lviv istasyonunun peronunda böyle yürümek ne de tuhaf...

Saat on bir, öğle gelip çatmış, Andreas müthiş acıktığını hissediyor. Ne var ki sucuğu hatırına getirmek bile istemiyor. Tereyağı, ekmek, sıcak bir şey, hanidir sıcak bir şey yemedim, sıcak bir şey yesem. Willi ile Sarı'yı izlerken ama tuhaf, diye düşünüyor, Lviv'de ilk düşündüğüm şey: Sıcak bir şey yemelisin. Ölümünden on dört ya da on beş saat önce sıcak bir şey yemelisin. Yüksek sesle gülünce, öbür ikisi arkalarına dönüp soran gözlerle bakıyorlar ama bakışlarından kaçıp kızarıyor. İşte peronun çiti, Avrupa'nın bütün istasyonlarındaki gibi burada da

çelik miğferli bir nöbetçi duruyor, üçünden en sonuncusu olduğu için nöbetçi Andreas'a sesleniyor: "Bekleme salonu solda, erat için de orası!"

Çiti geçer geçmez, Willi kırıcı bir hal alıyor. İstasyonun ortasında durup bir sigara yakıyor, nöbetçinin konuşmasını alaya alıyor aynı ses tonuyla: "Erat için bekleme salonu solda. Bizim için hazırlanmış bir ahıra da böyle sürülürdük." Willi'nin yüzüne korkuyla bakıyorlar ama o gülüyor.

"Siz her şeyi bana bırakın çocuklar. Lviv demek ben demek. Erat için bekleme salonuymuş. Meyhanesi de, lokantası da burada..." Dilini şapırdatıyor. "Avrupa sınıfına girer burası..." Alaycı bir ses tonuyla tekrarlıyor: "Avrupa sınıfına girer."

Yüzü şimdi oldukça tıraşsız görünüyor, sakalı yeniden uzamış. Eski, çok hüzünlü, umutsuz yüz bu yine.

İkisinin önünden yürüyüp çıkış kapısından geçiyor, hiçbir şey söylemeksizin, insan kalabalığının kaynaştığı bir alandan geçiyor, sonra birdenbire kendilerini karanlık, dar bir kenar sokakta buluyorlar, köşede bir otomobil duruyor, eski püskü bir taksi, Willi'nin şoförü tanıması şaşılacak şey. "Stani," diye bağırıyor, üstü başı kirli, uykulu, yaşlı bir Polonyalının şoför koltuğundan doğrulup sırıtarak Willi'yi tanıması şaşılacak şey, Willi bir Polonyalının adını söylüyor, üçünün birden eşyalarıyla taksiye binmeleri, Lviv'in içerilerine doğru hareket etmeleri birkaç saniyelik iş. Büyük kent caddeleri bütün dünyada aynı. Geniş, sık caddeler, bozulmuş caddeler, ölmüş gibi görünen, sarı yapı cepheleriyle kederli caddeler. İnsanlar, insanlar, Stani çok hızlı sürüyor arabayı... bir düşte gibiler: Bütün Lviv, Willi'nin malı sanki. Çok geniş, ağaçlıklı bir yola dalıyorlar, yeryüzündeki bütün ağaçlıklı yollar gibi bir yol ama bir Polonya yolu, Stani duruyor. Bir kâğıt para alıyor eline, Andreas bir elli marklık banknot görü-

yor, Stani şimdi sırıtarak eşyanın kaldırıma çıkarılmasına yardım ediyor, bütün bu işler çok çabuk görülüyor; ot bürümüş bir bahçeden geçip cephesi kırılıp dökülmüş bir evin çok uzun, boğucu sofasına girmeleri de yine çok çabuk oluyor. Resmî bir yapı olduğu belli. Andreas bunun eski, resmî bir yapı olduğunu hemen anlıyor, belki de yüksek rütbeli bir subay oturmuştu bu evde, valsin gözde bir dans olduğu sıralarda ya da bir hükümet müfettişi, her neyse. Eski tip bir Avusturya yapısı, bütün Balkanlar'da görülür bu tip yapılar, Macaristan'da, Yugoslavya'da, Galiçya'da da tabii. Uzun, karanlık, ağır küf kokan koridora girmeden kısa bir saniye bunu düşünüyor Andreas.

Derken Willi memnun, gülümseyerek kirli beyaz, çok yüksek, geniş bir kapı açıyor; yumuşak koltukları, güzel örtülü masaları, çiçekleriyle bir lokanta var burada. Mezara koyulan güz çiçeklerinden, diye düşünüyor Andreas; idam mahkûmunun buyur edildiği son yemek olacak bu benim için. Willi onları önü perdeyle kapatılabilecek bir nişe[1] götürüyor, burada yine koltuklar, güzel örtülü bir masa, bütün bunlar bir düş sanki. Hemen biraz ince, siyah beyaz bir plakanın altında durmamış mıydım: Lviv?

Garson... Pırıl pırıl ayakkabıları ile harika tıraş olmuş Polonyalı bir garson sırıtarak geliyor; yalnız ceketi biraz kirlenmiş. Burada her şey sırıtıyor, diye düşünüyor Andreas. Garsonun ceketi biraz kirli ama ne zararı var, ayakkabıları prens ayakkabısı gibi ya, bir tanrı gibi de tıraş olmuş ya... parlak cilalı, kara ayakkabılar...

"Georg," diyor Willi, "beyler yıkanıp tıraş olmak istiyor." Bir buyruk gibi bu konuşma. Hayır, bir buyruk. Hiç

1. Lokanta ve gazinolarda ayrı servis yapılabilecek yer. (Ç.N.)

durmadan sırıtan garsonun ardından giden Andreas'ı bir gülmedir alıyor. Sanki çok kibar ninesinin ya da çok kibar amcasının evine davetli gitmiş de amcası, "Tıraş olmamış, yıkanmamış çocuklar masaya oturamaz," demiş gibi geliyor Andreas'a.

Banyo kocaman, temiz. Georg sıcak su getiriyor.

"Beyler tuvalet sabunu istiyorlarsa harika bir sabunumuz var, on beş mark."

"Getirin," diyor Andreas gülerek. "Parasını babamız öder."

Georg sabunu getirip sırıtarak tekrarlıyor: "Parayı baba ödeyecek."

Sarı da yıkanıyor; belden yukarı soyunup sabunlanıyor, güzelce kurulanıp kollarını, bütün o sarı-beyaz, hava almamış er derisini yıkıyorlar. Çoraplarımı iyi ki getirmişim, diye düşünüyor Andreas, ayaklarımı da yıkayıp temiz çorap giyeyim.

Çorap burada kesinlikle pahalıdır, çoraplarımı neden çantamda bırakayım sanki? Partizanların çorabı vardır elbet. Ayaklarını yıkayıp şaşkın bir ifade takınan Sarı'ya bakıp gülüyor. Sarı gerçekten düşler içinde.

Sinekkaydı tıraş olmak güzel bir şey, bir Polonyalı gibi sinekkaydı tıraş olmak; ne yazık ki yarın erken sakallıyımdır yine, diye düşünüyor Andreas. Sarı tıraş olmak zorunda değil, dudaklarının üzerinde bıyığı terlememiş henüz. Bu Sarı kaç yaşlarında olabilir acaba, diye soruyor kendi kendisine Andreas; bu sırada Sarı, güzel, temiz bir gömlek giyiyor, mavi bir gömlek, eskiden çok koyu renkliymiş belli, şimdi de gök mavisi. Gömleğinin düğmelerini ilikleyip, üzerinde "harp malulü" işareti görülen gri ceketini giyiyor. Sarı'nın bu "harp malulü" işareti belki de evlerindeki bayrak atölyesinde yapılmıştır, diye düşünüyor Andreas. Ah, Sarı'nın kaç yaşlarında olduğunu bulmaya çalışacaktı ya... Sakalı yok Sarı'nın ama Paul'ün de sa-

kalı yoktur, Paul yirmi altı yaşında. Sarı on yedi yaşında da olabilir, kırk yaşında da; tuhaf bir yüzü var, yirmi yaşlarında olduğu kesin. Onbaşı da olmuş, bir yıldır ya da iki yıldır er olsa gerek. Yirmi-yirmi bir yaşlarında olmalı, diye tahmin ediyor Andreas. Güzel. Ceket sırta, yakası iliklenivor, temiz olmak gerçekten de güzel bir şey.

Hayır, nişi yalnız başlarına bulabilirler. Lokantada oturan birkaç subay var; onları selamlamak zorundalar. Feci bir şey bu selam vermek, korkunç, nişin içinde yeniden yok olmak güzel.

"Böyle hoşuma gittiniz işte çocuklar," diyor Willi. Willi şarap içip bir de sigara tüttürüyor birlikte. Masa çoktan hazır, sürüyle tabak, çatal, bıçak, kaşık.

Georg sessiz sedasız hizmet ediyor. Önce bir çorba geliyor. *Bouillon*, diye düşünüyor Andreas. Hafiften, uzun uzun dua ediyor, ötekiler yemeye başlamış bile, Andreas hâlâ dua ediyor; ne tuhaf, ötekiler hiçbir şey söylemiyorlar.

Bouillon'dan sonra patates salatası gibi bir şey geliyor ama çok az. Yanında da aperitif. Fransa'daki gibi tıpkı. Sonra bir sürü et yemeği geliyor. Önce bir Alman bifteği... sonra çok komik bir şey geliyor.

"Bu da nesi?" diye soruyor Willi burnu Kafdağı'nda, bir taraftan da gülüyor.

"Bu mu?" Georg sırıtıyor: "domuz yüreği... güzel domuz yüreği..." Sonra pirzola geliyor, güzel, sulu bir pirzola. Tam da idam mahkûmuna verilecek yemek, diye düşünüyor Andreas, yemeği böylesine lezzetli bulduğu için de ürperiyor. Utanılacak şey, diye düşünüyor, dua etmeliydim, bütün gün diz çöküp dua etmeliydim, oysa ben burada oturmuş domuz yüreği yiyorum... Utanılacak şey. Sonra sebze geliyor, çoktandır ilk kez sebze, bezelye... Sonra da patates. Sonra yine bir et yemeği, gulaş gibi bir şey, çok gevrek bir gulaş. Derken yine sebze, sa-

lata. Yanında da hep şarap, Willi ikram ediyor, burnu Kafdağı'nda, bir taraftan da gülüyor.

"Bütün ipotek bugün kaldırılıyor; yaşasın Lviv ipoteki!" Lviv ipotekine kadeh kaldırıyorlar...

Bir sıra da tatlı sonra. Fransa'daki gibi tıpkı, diye düşünüyor Andreas. Önce yumurtalı bir puding, tam bir puding. Ardından bir parça vanilyalı pasta. Bir taraftan da Willi'nin ikram ettiği şaraptan içiyorlar; çok tatlı bir şarap... Sonra minnacık bir tabağın üzerinde çok küçük bir şey geliyor. Üzerine çikolata dökülmüş. Baklava, üzerine çikolata dökülmüş, içi de kremalı, esaslı bir krema. Ne yazık ki böyle küçücük, diye düşünüyor Andreas. Hiçbir şey konuşmuyorlar. Sarı hâlâ düşler içinde; Sarı'nın yüzü korku veriyor adama; ağzı açık, çiğniyor, yiyor, içiyor. En sonunda da peynir geliyor gerçekten. Lanet olsun, tıpkı Fransa'daki gibi, peynirle ekmek, sonra tamam. Peynir midenin kapısını kapatıyor, diye düşünüyor Andreas. Bir taraftan da şarap içiyorlar, beyaz Fransız şarabından... Sauterne...

Hey Tanrım, Le Treport'daki denize bakan terasta da Sauterne şarabı içmemiş miydi; süt, ateş, bal tadındaki Sauterne şarabı, Le Treport'daki denize bakan terasta da bu Sauterne şarabından içmemiş miydi bir yaz akşamı, aynı akşam o sevgili gözler yanı başında, Amiens'deki gibi çok yakınında değil miydiler? Le Treport'da Sauterne şarabı. Bu aynı şarap işte. Damağının belleği çok yerinde doğrusu. Le Treport'da Sauterne şarabı, o kız, ağzı, saçları, gözleriyle hemen yanı başındaydı, bu şarap öyle bir şarap, o kızı yanına getiren bir şarap, beyaz şarapla birlikte peynir ekmek yemek de güzel...

"Çocuklar," diyor Willi keyifli, "nasıl, yemek hoşunuza gitti mi?" Evet çok lezzetliydi yemek doğrusu, kendilerini çok iyi hissediyorlardı.

Aşırı yemiş değiller. Yemekte şarap içmek; harika bir şey bu, Andreas dua ediyor. Yemekten sonra dua etmeli

adam, uzun süre dua ediyor. Ötekiler koltuklara yaslanmış sigara tüttürürken Andreas kollarını masaya dayayıp dua ediyor...

Yaşamak güzel şey, diye düşünüyor, güzel şeydi doğrusu. Ölümümden on iki saat önce yaşamanın güzel bir şey olduğunu anlıyorum, artık çok geç. Şükretmedim hiç, insansı sevinç diye bir şey olacağını inkâr ettim hep. Oysa yaşamak güzel şeydi. Utanıp kızarıyor, korkudan kızarıyor, pişmanlıktan kızarıyor. İnsansı sevinç diye bir şey olduğunu gerçekten de inkâr ettim ben, yaşamak güzeldi oysa. Benim mutsuz bir yaşamım vardı, elden kaçırılmış bir hayat dedikleri türden, her saniye acı çektim bu korkunç üniforma içinde, beni ölesiye terlettiler, kanımı akıttılar savaş alanlarında, adamakıllı kanımı akıttılar, üç kez yaralandım er meydanı dedikleri yerde, Amiens'de, aşağıda Tiraspol'de, sonra Nikopol'de; görüp gördüğüm yalnızca pislikti, kandı, yalnız kir kokusu aldım... yoksulluk görüp açık saçık sözler duydum yalnız, gerçek insansı sevgiyi ancak bir saniyenin onda biri süreyle tattım, herhalde çok güzel bir şey olan kadınla erkek arasındaki sevgiyi yalnız saniyenin onda biri süreyle tattım; şimdi ölümümden on bir ya da on iki saat önce ancak anlayabiliyorum, yaşamanın güzel bir şey olduğunu...

En sonunda da Cernivtsi Yahudilerini düşünüyor yeniden, sonra Lviv, Stanistavov, Kolomea Yahudileri aklına geliyor, bir de şu aşağı Ssivaş Bataklıkları'ndaki top... "3.7'lik topların üstünlüğü de burada ya," diyen er de geliyor aklına, bir de o gece ittiği Parisli yoksul, çirkin, üşüyen orospu...

"İçsene hemşerim," diyor Willi kaba kaba, Andreas başını kaldırıp içiyor. Şarap bitmemiş daha, şişe buzluğun içinde, bardağı dikip bitiriyor, yeniden doldurtuyor bardağını.

Burada ne yapıyorsam Lviv'de yapıyorum işte, diye düşünüyor, yarı yıkık, eski bir resmî yapıda, eskiden törenler kutlanan, o büyük, güzel, valsler yapılarak karşılanan törenlerin yapıldığı bu evin büyük bir salonundayım, yavaş yavaş hesaplıyor, en aşağı yirmi sekiz ya da yirmi dokuz yıl önce savaş yoktu henüz, yirmi dokuz yıl önce buralar Avusturya'ya aitti henüz... sonra Polonya oldu... sonra Rusya... şimdi, şimdi ne var ne yok Büyük Almanya. Eskiden törenler kutlandı burada... valsler yapıldı, görkemli valsler, karşılıklı gülümseyenler, dans edenler... dışarıda, o büyük bahçede, herhalde evin arkasında olacak o büyük bahçede teğmenlerle genç kızlar öpüşüyorlardı... hatta belki binbaşılar da kadınlarla... evin en azından albay ya da general olan sahibi görmemezlikten geliyordu kesinlikle... belki de bir yüksek hükümet memuruydu ya da onun gibi bir şey... evet...

"İç be hemşerim..." Evet, bayıla bayıla içer yine... Zaman geçiyor, diye düşünüyor, saat kaç öğrenmeliyim. İstasyondan çıktığımızda saat on birdi ya da on biri çeyrek geçiyordu, şimdi kesinlikle ya iki ya da üçtür... on iki saat daha var, hayır, daha da fazla. Tren ancak beşte kalkacak, ondan sonra... "yakında". "Yakında" yine bir kaybolmuş gibi. Lviv'den öte altmış kilometre... Altmış kilometre, tren için aşağı yukarı bir buçuk saatlik bir zaman, saat altı buçuk olacak demektir bu, ortalık aydınlanmış olacak. Birdenbire, bardağı ağzına götürürken, bundan böyle ortalığın aydınlanmayacağı aklına geliyor. Kırk kilometre... ortalık hafiften ağarmaya başlayıncaya dek belki de bir saat ya da üç çeyrek geçmesi gerekecek. Hayır, ortalık karanlıktır o sırada, gün ağarmaya başlamış olamaz. İşin aslı bu işte, işin aslı bu. Saat altıya çeyrek kala, yarın günlerden pazar, yarın Paul'ün yeni haftası başlıyor, bütün bu hafta Paul saat altı ayinini okuyacak hep. Paul mihraba çıktığı sırada ben ölmüş olacağım. Bu böyle. Paul kademeli dua-

ya başladığı sırada, Lviv ile ... arasında, bir bakıp öğrensem, diye düşünüyor, Lviv'den kırk kilometre ötedeki yerin adı ne acaba? Haritayı bulmalı. Başını kaldırıp bakınca Sarı'nın yumuşak koltuğunda uyuklamakta olduğunu görüyor. Sarı yorgun düşmüş, Sarı nöbet tutmuştu ya. Willi uyanık, mutluluk içinde, gülümsüyor, Willi sarhoş, harita da Sarı'nın cebinde. Ama daha vakit var. On iki saatten fazla vakit var, on beş saat kadar daha... bu on beş saat içinde birçok şey yapmak gerek. Dua etmeli, dua etmeli, uyumamalı... ne pahasına olursa olsun uyumamalı, her şeyi böyle kesinlikle bilmem iyi yine. Willi de biliyor öleceğini, Sarı da ölmek istiyor, yaşamları bitti artık, kum saati kenarına dek doldu; ölüm az bir şey daha döküp dolduracak.

"Tamam artık çocuklar," diyor Willi, "ne yazık ki artık kalkma vakti. Burası güzeldi değil mi?" Sarı'yı dürtünce uyanıyor Sarı. Hâlâ düşler içinde, yüzünde düş havasından başka bir şey yok, gözleri de şimdi eskisi gibi yapış yapış değil çapaktan, çocuksu bir şey var gözlerinde, belki de esaslı hayal kurmuş, tam anlamıyla sevinç duymuştur da ondan böyle. Sevinç çok şeyi silip süpürür; acı çok şeyi nasıl silip süpürürse öyle... "Şimdi," diyor Willi, "şimdi de gidip mühürleri bastırmamız gerek ama işin içyüzünü henüz açıklayamam size..." Hiçbiri bir şey sormadığı için biraz kırgın gibi Willi; Georg'u çağırıp dört yüz markın üzerinde bir para veriyor. Bahşişe diyecek yok. "Bize bir araba," diyor Willi. Eşyalarını alıp palaskalarını kuşanıyorlar, kasketlerini giyip subayların yanından geçerek dışarı çıkıyorlar; sivillerle kahverengi üniformalıların yanından geçiyorlar. Subaylarla kahverengi üniformalıların gözlerinde derin bir şaşkınlık okunuyor. Avrupa'nın bütün meyhanelerinde, Fransız, Macar, Romen, Rus, Yugoslav, Çek, Hollanda, Belçika, Norveç, İtalyan ve Lüksemburg meyhanelerinde ne yapılı-

yorsa burada da o: Palaskaları kuşanıp kasketi başa geçirmek, kapıda bir selam verip aman vermez tanrıların oturduğu tapınaktan çıkar gibi çıkıp gitmek...

Böylece resmî yapıyı, resmî bahçeyi arkada bırakıyorlar; Andreas dönüp bir daha bakıyor bu yıkıntılı, bu valsler görmüş yapı cephesine taksiye binmeden... geçip gidiyorlar.

"Ya şimdi ne yapacağız?" diye soruyor Willi. "Şimdi doğru mühür bastırmaya. Saat beşte işbaşı yaparlar da..."

"Haritaya bir bakabilir miyim?" diye soruyor Andreas Sarı'ya; ama Sarı, haritasını Luftwaffe torbasından çıkarmadan yine duruyorlar. Bu geniş, hüzünlü ağaçlıklı yoldan aşağı bir parçacık gitmişler henüz. Arka planda açık arazi, tek tek villalar görünüyor, önünde durdukları ev Polonez bir ev. Damı yarı düz, cephesi kirli sarı, dar, yüksek pencerelerin panjurları kapalı, incecik aralıklı, gri boyalı panjurlarıyla Fransa'daki evleri andırıyor bu ev. Kâğıtlarına mühür bastıracakları ev bu işte, bu Polonez evi; Andreas buranın bir randevuevi olduğunu hemen anlıyor. Bütün alt kat sık kayın ağaçlarından bir çitle sarılı, ön bahçeden geçerlerken Andreas yer katındaki pencerelerin kapalı olmadığını görüyor.

Tarçın rengi perdeler görüyor, kirli tarçın, hemen hemen kırmızıya çalan kahverengi perdeler.

"Dünyanın bütün mührünü bulabilirsin burada," diyor Willi gülerek. "Yalnızca bilmen, güvenmen yeter..." Willi kapıyı çaldığı sırada eşyalarıyla kapının eşiğinde duruyorlar, sessiz, tekinsiz evin içinden bir ses gelinceye kadar bekliyorlar bir süre. Andreas gözetlendiklerinin farkında. Gözetlenmeleri öyle uzun sürüyor ki Willi'nin huzuru kaçıyor sonunda: "Hay Allah kahretsin," diyor, "benden gizleyecekleri bir şey yok ki be! Kapıda bir yabancı gördüler mi kuşkulu şeyleri saklarlar hemen!" di-

yor öfkeli öfkeli... Derken kapı açılıyor, yaşlıca bir kadın kollarını açıp tatlı tatlı gülümseyerek Willi'yi karşılıyor.

"Az kalsın tanımıyordum sizi," diyor kadın candan bir tavırla, "giriniz. Bunlar da," diyor Andreas ile Sarı'yı gösterip, "bunlar da iki genç arkadaşınız herhalde." Başını sallıyor: "Bizim ev için genç, çok genç iki arkadaş."

Üçü birden içeri girip eşyalarını bir gardıroba bırakıyorlar.

"Yarın sabahki kurye treni için mühür gerekli bize, anlarsınız ya."

Kadın iki genci kuşkuyla süzüyor. Biraz sinirlenir gibi oluyor. Başındaki saçın peruk olduğu belli. Keskin çizgili dar yüzü edepli, çok edepli bir şekilde boyanmış; gözleri gri. Şık, kırmızı kara desenli bir giysi var sırtında, boynundan pörsümüş cildi görünmesin diye giysi yukarıdan kapalı. Yüksek, kapalı bir yakası olmalıydı, diye düşünüyor Andreas, bir general yakası...

"Pekâlâ," diyor kadın biraz çekingen, "başka... başka?"

"Belki biraz da içecek bir şey, bir de kız bana, siz de ister misiniz?"

"Hayır," diyor Andreas, "ben kız falan istemem."

Sarı kıpkırmızı kesilip terlemeye başlıyor korkudan. Onun için zor bir şey bu, diye düşünüyor. Andreas, belki bir kız alsa iyi olacak.

Birdenbire bir müzik sesi duyuyor Andreas. Herhangi bir yerde, içinde radyo bulunan bir odanın kapısı açılmış olacak, kapının açık kaldığı bu yarım saniye içinde, sanki biri radyoda müzik aramak için düğmeyi çeviriyormuş gibi karışık müzik sesleri geliyor kulağına. Caz müziği... Erlerin söylediği şarkılar... kuvvetli bir ses, Schubert'ten bir parça... Schubert... Schubert... Derken kapı yine kapanıyor ama Andreas'ın kalbini delip bir delik açmışlar sanki: Andreas sararıyor, olduğu yerde salla-

nıp duvara yaslanıyor. Müzik sesi... Schubert'ten bir parça... Schubert'in *lied*'lerinden birini baştan sonuna kadar dinleyebilsem hayatımın on yılını verirdim; ama benim on bir saat üç çeyreklik ömrüm kaldı, saat artık beş olmuştur.

Korkunç ağızlı yaşlı kadın, "Ya siz?" diye soruyor, Andreas artık bu ağzın, bu dar, ince dudaklı ağzın paradan başka bir şey tanımayan, kumbara kutuları gibi bir ağız olduğunu anlıyor. "Ya siz," diye soruyor kadın korkuyla, "siz bir şey istemiyor musunuz?"

"Müzik," diye kekeliyor Andreas, "müzik de satın alınabilir mi burada?" Kadın şaşkın şaşkın süzüyor Andreas'ı, çekiniyor. Bu kadının satmadığı şey olmamıştır kesinlikle. Mühür, kadın, tabanca, bu ağız her şeyin ticaretini yapmış bir ağız ama müzik de satılır mıymış, ondan haberi yok daha.

"Ben," diyor kadın sıkılgan, "ben... müzik... tabii..." Önce ne olursa olsun evet demek yararlıdır. Hayır ne zaman olsa denir nasıl olsa. Hemen hayır denirse iş suya düştü demektir.

Andreas artık kendine gelmiş yeniden.

"Bana müzik satar mısınız?"

"Kızsız olmaz ama," diyor kadın gülümseyerek.

Andreas, Willi'ye bakıyor acı çekiyormuş gibi. Bunun kaça patlayacağını bilmiyor. Müzik, üstelik bir de kız, işin garibi Willi hemen anlıyor Andreas'ın bakışlarından ne demek istediğini.

"Hemşerim," diye bağırıyor, "keyfine bak, her şey bizim demektir artık."

"Pekâlâ," diyor Andreas kadına, "bana da müzikle bir de kız."

Kapı, koridorda durup gülerek pazarlığa kulak veren üç kız tarafından açılmış, iki kara saçlı, bir de kızıl

saçlı kız duruyor koridorda. Kızıl saçlıyı tanıyor Willi; yaşlı kadına bağırıyor: "Ona opera şarkıcısını satsana..."

İki kara saçlı gülüyor; kara saçlılardan biri Sarı'nın koluna giriyor. Sarı, kız koluna dokununca hıçkırıyor, bir saman çöpü gibi titriyor, kara saçlı, Sarı'yı kolundan sımsıkı yakalayıp kulağına fısıldıyor: "Korkma yavrum... korkacak bir şey yok..."

Aslında Sarı'nın böyle hıçkırması güzel bir şey, Andreas da ağlamak istiyor aslında. Sonunda ben de ağlayabileceğim artık ama paradan başka bir şey tanımayan bir kumbara kutusu ağzın karşısında ağlayacak değilim. Belki "opera şarkıcısı"nın yanında ağlarım.

"Evet," diyor boşta kalan kara saçlı alay ederek, "müzik istediğine göre ona 'opera şarkıcısı'nı göndermeli."

Kara saçlı dönüp gidiyor, hâlâ duvara dayalı duran Andreas, kapının yeniden açıldığını duyuyor, yine müzik sesi geliyor kulağına ama Schubert değil bu sefer... Liszt' ten bir parça... Liszt de güzeldir... Liszt de ağlatabilir beni, diye düşünüyor, üç buçuk yıldır hiç ağlamadım...

Sarı, kara saçlının göğsüne yaslanmış, çocuk gibi ağlıyor; bu ağlamak iyi bir şey. Bu ağlayışta artık Ssivaş Bataklıkları'yla ilgili bir şey, korku yok ama çok acı var, öyle çok acı var ki... İyi bir yüzü olan kızıl saçlı, belinden yakalamış olan Willi'ye, "Ona 'opera şarkıcısı'nı al," diyor, "tatlı bir genç bu, müziği de sevimli, kendisi de." Andreas'a eliyle bir öpücük yolluyor: "Hem genç hem de sevimli, sen 'opera şarkıcısı'nı al ona, bir de piyano al..."

"Lviv, bütün Lviv bizim demektir be!" diye bağırıyor Willi.

Yaşlı kadın Andreas'ı bir merdivenden çıkarıp bir koridor boyunca yürütüyor, koridorda bir sıra kapalı kapılar; birkaç rahat koltuk, bir divan, bir de piyano bulunan bir odaya giriyorlar.

"Burası özel eğlenceler için küçük bir bar," diyor kadın, "gecesi altı banknot, 'opera şarkıcısı'na gelince, bu takma adıdır elbet, gecesi de iki buçuk banknot, yiyip içmek ayrı."

Andreas kendini bir koltuğa atıp başını sallıyor, kadına çıkmasını işaret ediyor. Seviniyor kadın çıkıp gidince. Kadının koridorda bağırdığını duyuyor: "Olina... Olina..."

Yalnız piyanoyu kiralasaydım, diye düşünüyor Andreas, yalnız piyanoyu, derken bu evde bulunmaktan ötürü bir dehşet kaplıyor içini. Umutsuz, pencereye koşup perdeyi yırtarcasına açıyor. Dışarısı aydınlık. Bu zoraki karanlık da neden, diye düşünüyor, görüp görebileceğim son gün bu, neden perde çekmeli üzerine sanki? Bir tepenin üzerinde duran güneş, sımsıcak, tatlı tatlı parlıyor villaların ardındaki bahçelerde, villaların damlarını da parlatıyor. Elmalar toplanır artık, diye düşünüyor Andreas, güz sonu, elmalar burada da olmuştur artık. Çerkassi'de yeniden bir kuşatma var, kuşatılacaklar, kuşatılacaklar; ben burada bir randevuevinde, bir "mühürevi"nde oturup kalmışım, pencerenin önünde. On iki saatlik ömrüm var, dizlerimin üzerine çöküp dua etmeliyim, dua etmeliyim ama aşağı kapıdan içeri girerken içimde açılan o yara kesti bütün gücümü: müzik... bütün gece bu piyanoyla yapayalnız kalmayacağım; bu iyi bir şey. Yoksa aklımı kaçırırdım, tam da böyle piyanoyla karşı karşıya... Bir piyano. Olina'nın, "opera şarkıcısı"nın gelmesi iyi olacak. Haritayı unuttum, diye düşünüyor, haritayı... Sarı'dan almayı unuttum, Lviv'den kırk kilometre ötedeki yerin adı ne bilmeliyim kesinlikle... kesinlikle... Stanistavov olamaz, Stanistavov'a kadar bile gidemeyeceğim, Lviv ile Cernivtsi arasında... ne de kesinlikle düşünmüştüm önce Cernivtsi'i. Cernivtsi'i, Cernivtsi'in bir kenarını görebileceğime bahse girmiştim önce... Kırk kilometre daha artık... on iki saat daha...

Odaya bir kedi girmiş gibi çok hafif bir gürültüyle irkiliyor. Opera şarkıcısı ardından hafifçe kapattığı kapının önünde. Ufak tefek, ince bir kız, çıtı pıtı, zarif, arkadan topuzlu, çok güzel, sarı, gevşek saçları var, altın sarısı saçlar. Ayaklarında kırmızı terlikler, soluk yeşil bir giysi. Bakışları buluşur buluşmaz omuzlarıyla bir hareket yapıyor giysiyi hemen açmak istiyormuş gibi...

"Hayır!" diye bağırıyor Andreas, aynı anda da ona öyle sert bir sesle bağırdığı için pişman oluyor. Bir başkasını da yine böyle sert bir sesle haşlamıştım, diye düşünüyor, sonra onaramadım. Opera şarkıcısı kırgın olmaktan çok hayretle bakıyor yüzüne. Sesindeki tuhaf acılı ton hayretini uyandırmış gibi. "Hayır," diyor Andreas daha tatlı bir sesle, "istemez."

Kıza doğru yaklaşıyor, yeniden geriliyor, oturuyor, yeniden kalkıp konuşmaya devam ediyor: "Sen diyebilirim değil mi?"

"Evet," diyor kız çok tatlı bir sesle, "adım Olina."

"Biliyorum," diyor Andreas, "benim adım da Andreas."

Andreas'ın gösterdiği koltuğa oturan kız yüzüne hayretle, hem de korkuyla bakıyor. Sonra Andreas gidip kapıyı kilitliyor. Kızın yanına oturup profilini seyrediyor. İnce bir burnu var kızın, ne küt ne de sivri bir burun, Ressam Fragonard'ın çizdiği bir burun, diye düşünüyor, Fragonard'ın çizdiği bir ağız. Hemen hemen sefih bir hali var ama aynı zamanda da günahsız olabilir. Fragonard'ın çoban kızları gibi hem fettan hem de masum, yüzü tam bir Polonyalı kadının yüzü, ensesi de öyle...

Sigarasını cebine koyduğu iyi olmuş. Ama kibriti yok. Kız kalkıp şişeler, kutularla tıka basa doldurulmuş bir dolap açıyor, kibrit alıyor dolaptan. Kibriti Andreas'a vermeden dolaptaki bir bloknota bir şeyler yazıyor.

"Her şeyi yazmam gerekiyor," diyor yine o tatlı sesiyle, "bunu da..."

Sigara içip villaların arkasındaki Lviv bahçeleriyle dolu altın ışıklı topraklara bakıyorlar.

"Opera şarkıcısı mıydın eskiden?" diye soruyor Andreas.

"Hayır," diyor kız, "müzik çalıştığım için öyle derler bana. Müzik çalışıldı mı opera şarkıcısı olunur sanıyorlar."

"Demek şarkı söylemeyi bilmiyorsun."

"Bilirim ama şan dersi almadım; ama şarkı söylerim elbet... öyle içimden geldiği gibi..."

"Peki ne çalıştın?"

"Piyano," diyor sakin bir sesle, "piyanist olmak istiyordum."

Garip şey, diye düşünüyor Andreas, ben de piyanist olmak istemiştim. İçine bir ağırlıktır çöküyor. Piyanist olmak istemiştim; ömrümün düşüydü bu. İyi de çalabiliyordum hem, adamakıllı çalıyordum ama okul kurşundan bir ağırlık gibiydi içimde. Okul engel oldu bana. Önce liseyi bitirmem gerekiyordu. Almanya'da her insan önce liseyi bitirmelidir. Liseyi bitirmezsen hiçbir şey yapamazsın. Önce okulu arkamda bırakmalıydım, okul arkamda kaldığı zaman da bin dokuz yüz otuz dokuz yılı gelip çatmıştı, hizmet görevlisi olarak göreve alındım o zaman da, hizmet görevini arkamda bıraktığımda da savaş çıktı, dört buçuk yıl da o; o günden beri piyanoya elimi bile süremedim. Piyanist olmak istiyordum. Başkaları nasıl kurarsa, ben de tıpkı öyle kurdum bunun hayalini. Piyanist olmak istemiştim, piyano kadar sevdiğim hiçbir şey yoktu yeryüzünde ama boşuna. Önce lise bitirme, sonra hizmet görevi, sonra da tutup savaşa koyuldu domuz herifler... Duyduğu acı boğazını sıkıyor, şimdiki kadar sefil hissetmemişti kendini. Acı çekmem iyi. Belki de bundan ötürüdür ki, geceliği altı banknot olan piyano, kibritler hariç, bir gece-

sine iki buçuk banknot ödenen "opera şarkıcısı"nın yanında, bir Lviv randevuevinde oturmam bağışlanacak. Belki de şu anda çektiğim acıdan felce uğramış gibi olduğum için bütün bu günahlar bağışlanacak; kız piyanist, piyano sözcüğünü kullandığı için duyduğu acıdan felce uğramış gibiydi. Delice bir şey bu acı; kuvvetli bir zehir gibi adamın gırtlağına oturup yavaş yavaş derinlere, yemek borusundan aşağı mideye doğru kayıyor, bütün vücuda yayılıyor. Daha yarım saat önce mutluydum Sauterne şarabı içtiğim için, gözlerin çok yakınımda olduğu için Le Treport'daki terası düşünmüştüm; şimdi duyduğum acıdan yanar gibiyim bu randevuevinde, bütün Alman ordusunun benden kıskanacağı bu güzel kızın yanında. Acı çektiğim için memnunum, acıdan biraz sonra çökeceğim için memnunum, acı çektiğim için mutluyum; bütün bu yaptıklarım bağışlanacak, diye umut edebilirim, dua etmemem, dizlerimin üzerine çöküp dua etmemem, ölümümden on iki saat önce dua etmemem bağışlanır herhalde. Ama nerede diz çökebilirim ki... Yeryüzünün hiçbir yerinde rahatsız edilmeden diz çökemem ki... Olina'ya kapıyı beklemesini söylerim, piyano için altı yüz mark ödemesini söylerim Willi'ye, kibrit hariç iki yüz elli mark da opera şarkıcısı için, canı sıkılmasın diye Olina'ya da bir şişe şarap bağışlarım...

"Neyin var?" diye soruyor Oline. Andreas hayır diyeli, Olina'nın tatlı sesinde hayret var.

Andreas kıza bakıyor, onun gözlerini seyretmek güzel. Gri, çok tatlı, hüzünlü gözler. Ona yanıt vermeli.

"Bir şey yok," deyip birdenbire soruyor, acının zehriyle dolu ağzından birkaç kelime çıkarmak bile çok güç: "Piyanoyu sonuna kadar çalıştın mı?"

"Hayır," diyor kız kısaca, ona böyle bir şey sormak katı yüreklilik olsa gerek; kız sigarasını iki koltuğun arasında yere koymuş olduğu teneke küllüğün içine atıyor,

sonra yeniden çok hafif, tatlı bir sesle soruyor: "Anlatayım mı sana?"

"Evet," diyen Andreas kıza bakmayı göze alamıyor; çünkü çok sakin görünen bu gri gözlerden korkuyor.

"Peki," diyor kız ama henüz konuşmuyor. Yere bakıyor, Andreas kızın başını kaldırdığını hissediyor; kız birdenbire soruyor: "Kaç yaşındasın sen?"

"Şubatta yirmi dört yaşında olacaktım..." diyor yavaşça.

"Şubatta yirmi dört yaşında olacaktın. Olacaktın... olmayacak mısın?"

Andreas hayretle bakıyor kıza. Kulakları ne zarif... Birdenbire ona söyleyebileceğini anlıyor, yalnız ona söyleyecek. Bu kız her şeyi öğrenecek, yarın sabah saat altıdan önce ya da altıdan biraz sonra öleceğini öğrenecek biricik insan...

"Ah," diyor, "laf olsun diye konuşuyorum işte..." Birdenbire soruyor: "Lviv'den kırk kilometre ötede... Cernivtsi'e doğru neresi var?"

Kız hâlâ hayret içinde. "Stryi," diyor.

Stryi mi? Ne de tuhaf ad diye düşünüyor Andreas, haritaya bakarken atlamış olacağım. Tanrım, Stryi'deki Yahudiler için de dua etmeliyim. Henüz Yahudiler vardır Stryi'de herhalde... Stryi... demek orası, Stryi önünde ölecek demek. Ne Stanistavov'da, ne Kolomea'da; hele Cernivtsi'de hiç değil. Stryi... Orası işte... Belki de haritada gösterilmemiştir bile...

"Şubatta yirmi dört yaşında olacaksın demek," diyor Olina, "ne komik, ben de..." Andreas kıza bakıyor. Kız gülümsüyor. "Ben de," diyor, "ben on iki Şubat bin dokuz yüz yirmide doğdum."

Uzun süre bakıyorlar birbirlerine, uzun süre gözleri birbirinin gözlerinde dinleniyor, sonra Olina, Andreas'a

doğru eğiliyor; koltukların arasında büyük bir genişlik olduğu için ayağa kalkıyor, Andreas'a yaklaşıp onu kucaklamak istiyor... ama Andreas geri çekiliyor.

"Hayır," diyor sessizce, "şimdi istemez, kızma, daha sonra... sana anlatırım... ben... ben Şubat'ın on beşinde doğdum..."

Kız yine sigara içiyor, alınmamış olması iyi; gülümsüyor. Odayı, beni bütün bir geceliğine kiraladı ya, diye düşünüyor. Saat daha altı oysa, tam altı bile olmamış...

"Bana anlatacağın bir şey vardı," diyor Andreas.

"Evet," diyor kız, "ikimiz yaşıtız, ne güzel... Ben senden iki gün daha büyüğüm. Kız kardeşin olduğum kesin..." Gülüyor. "Belki de gerçekten kız kardeşinimdir."

"Anlat rica ederim."

"Olur," diyor kız, "anlatayım. Varşova'da konservatuvara devam ettim. Müzik çalışmalarımı öğrenmek istiyordun, değil mi?"

"Evet."

"Varşova'yı bilir misin?"

"Hayır."

"Pekâlâ. Varşova büyük bir kenttir, güzel bir kent, konservatuvar bu ev gibi bir evdeydi. Yalnız bahçesi daha büyüktü, çok daha büyük... Ders aralarında o büyük bahçede gezinirdik. Çok yetenekli olduğumu söylerlerdi. Piyano derslerine devam ediyordum. Aslında klavsen çalmak istemiştim ama onun dersini veren yoktu, onun için piyano derslerine devam ettim. Giriş sınavında ufak, basit bir Beethoven sonatı çaldırdılar. Tehlikeli bir şeydi. Bu basit görünen ufak şeyleri çabuk berbat eder insan ya da aşırı dokunaklı çalar. Bu ufak şeyleri çalmak çok güçtür. Beethoven'ın bir parçasıydı senin anlayacağın, evet, Beethoven, ama biliyor musun, Beethoven'ın en eski parçalarından, hemen hemen Haydn denebilir. Giriş sınavı için oldukça zor bir parça, anlıyor musun?"

"Evet," diyor Andreas, ağlayacak gibi olduğunu hissediyor.

"İşte böyle, çok iyi dereceyle geçtim sınavı. Müzik öğrenmeye başladım, öğrendim de... eh... savaş geldi sonra. Otuz dokuz sonbaharıydı, tam iki yıl sıkı çalışıp birçok şey öğrenmiştim, çok flört de ettik etmesine. Doğrusu daima severek öpüştüm, falan, anladın mı? Liszt ile Çaykovski'yi çok iyi çalıyordum. Ama Bach'ı hiçbir zaman doğru çalamadım. Bach'ı iyi çalmayı isterdim doğrusu. Chopin'i de iyi çalıyordum. İşte böyle. Derken savaş geldi işte... ah, konservatuvarın arkasında bir bahçe vardı, öyle de güzel bir bahçe ki, sıralar, ağaçlar vardı, bazen özel eğlence günlerimiz olurdu, müzik, dans... bir de Mozart günü yapılmıştı... harika bir Mozart bayramı. Mozart'ı da çok iyi çalardım. Eh, derken savaş patladı işte."

Kız birdenbire susunca Andreas soran gözlerle bakıyor. Kız öfkeli görünüyor. Bu Fragonard alnındaki saçlar dimdik oluyor sanki.

"Tanrım," diyor kız öfkeyle, "ötekiler ne yapıyorsa sen de yap işte. Böyle boşboğazlık..."

"Olmaz," diyor Andreas, "anlatacaksın."

"Bunun için," diyor kız alnını kırıştırarak, "bunun için para veremezsin."

"Veririm," diyor Andreas, "aynı parayı vereceğim. Benim de anlatacaklarım var sana. Hepsini anlatacağım."

Ama kız susuyor. Yere bakıp kesiyor sesini. Andreas kıza yandan bakıp düşünüyor, gerçekten de tıpkı bir yosma. Şehvet bu güzel yüzün her hücresine sinmiş, masum bir koyun çobanı değil bu kız, sefil bir çoban kızı. Bu kız ne de olsa bir orospu işte; bunu düşünmek acı bir şey. Düş çok güzeldi doğrusu. Montparnasse Garı'nın herhangi bir yerinde de durabilirdi bu kız. Acının yeniden baş göstermesi iyi bir şey. Bir süre yok olmuştu. Konservatuvarı anlatan tatlı sesi dinlemek güzeldi...

"Sıkıldık," diyor kız birdenbire. Bunu umursamazlıkla söylüyor.

"Şarap içelim," diyor Andreas.

Kız ayağa kalkıp işinin uzmanı edasıyla dolaba gidiyor, kayıtsız soruyor: "Ne içmek istersin?" Dolaba bakıp sayıyor: "Kırmızı da var, beyaz da; sanırım Mosel şarabı."

"İyi," diyor Andreas, "Mosel içelim."

Kız şişeyi getirip küçük bir masayı iterek yaklaştırıyor, Andreas'a tirbuşonu uzatıp bardakları masanın üzerine koyuyor. Andreas şişeyi açıyor. Bu arada kızı da seyredip bardaklara şarap dolduruyor, bardakları tokuşturuyorlar, Andreas kızın öfkeli yüzüne bakıp gülümsüyor.

"Doğum günümüz şerefine içelim," diyor, "bin dokuz yüz yirmi..."

Kız isteksiz gülümsüyor.

"Pekâlâ ama ben artık hiçbir şey anlatmam."

"Ben anlatayım mı?"

"Hayır," diyor kız, "sizler yalnız savaşı anlatırsınız. İki yıldır dinliyorum bunu. Hep savaş. Hep geride bıraktığınız savaşı anlatırsınız. Can sıkıyor."

"Peki ne istersin?"

"Seni baştan çıkarmak istiyorum, hiç kadınla yatmadın değil mi?"

"Evet," diyor Andreas, irkiliyor; kız birdenbire ayağa fırlıyor.

"Anlamıştım zaten," diyor bağırıyor kız, "anlamıştım."

Andreas kızın heyecanlı, kızarmış yüzünü görüyor, şimşek gibi üzerine dikilen gözlerine bakıyor, ne tuhaf şey, diye düşünüyor, hayatımda gördüğüm hiçbir kadını bu güzel, hemen sahip olabileceğim kadın kadar arzulamadım. Ah, bu kadına sahip olmanın gerçekten de güzel bir şey olduğu bazen içimi titretmiştir ben farkına varmaksızın. Ama hiçbir kadını bunu arzuladığım kadar ar-

zulamamışımdır. Bunu anlatacağım kendisine, ona her şeyi anlatacağım...

"Olina," deyip piyanoyu gösteriyor, "Olina, Beethoven'ın sonatını çalsana..."

"Söz ver bana, beni seveceğine söz ver..."

"Hayır," diyor sakin, "otur şuraya..." Kızı zorla koltuğa oturtuyor, kız sessiz yüzüne bakıyor Andreas'ın.

"Kulak ver şimdi," diyor Andreas, "sana anlatacağım..."

Dışarı bakınca güneşin batmış olduğunu, bahçede ufak bir ışık parçasının kalmış olduğunu görüyor. Artık uzun sürmez, artık dışarı bahçede güneş ışığı olmayacak, artık güneş hiç ışımayacak, hiç ışımayacak, güneşin tek bir ışınını bile göremeyecek artık. Son gece başlıyor, son gün de öbür günler gibi, yararlanmaksızın, saçma sapan geçip gitti. Yalnızca biraz dua edebildi, biraz da şarap içti o kadar, şimdi de bu randevuevinde işte. Ortalık kararsın diye bekliyor. Ne kadar sürdü bilmiyor, kızı unuttu, şarabı unuttu, bütün evi unuttu; yalnızca yukarılarda bir yerde, ağaç tepelerinde şu anda batmakta olan güneşin son ışınları parıldayan bir orman kalıntısı görüyor. Çok değerli, ağaç tepelerinden anlatılamayacak kadar güzel görünen birkaç kızıl ışık. Artık hiç ışık yok...hayır, var, bu altın sarısı ışıktan biraz bir şeyler kapabilen en yüksek ağaç tepelerinde henüz az bir şey var. Yarım saniye daha... sonra o da yok olacak artık. Daha henüz var, diye düşünüyor soluğu tıkanarak... Ağaçların tepesinde henüz biraz ışık var... güneş ışınlarının gülünç küçük bir pırıltısı, ben buna dikkat eden biricik insanım şimdi yeryüzünde. Henüz var ışık, henüz var... yavaş yavaş sönen bir gülümseme gibi... henüz var, tamam artık. Işık söndü, fener yok oldu, onu bir daha hiç görmeyeceğim...

"Olina," diyor yavaşça; artık konuşabildiğini, artık karanlık bastırdığı için onu yenilgiye uğratabileceğini hissediyor. Bir kadın ancak karanlıkta yenilgiye uğratıla-

bilir. Ne tuhaf şey, diye düşünüyor, gerçekten de öyle mi acaba? Olina artık kendisine aitmiş gibi bir duygu var içinde, kendisine teslim edilmiş. "Olina," diyor yavaşça, "yarın sabah öleceğim. Evet..." Sakin sakin söylüyor bunu kızın ürkek yüzüne bakarak, "korkma sakın... Yarın sabah öleceğim. Sen bunu öğrenen tek, ilk insansın. Bunu biliyorum. Ölmem gerekiyor. Güneş battı demin. Hemen Stryi önlerinde öleceğim..."

Kız ayağa fırlayıp korkuyla yüzüne bakıyor. "Sen delisin," diye mırıldanıyor sapsarı bir yüzle.

"Hayır," diyor Andreas, "deli falan değilim, bu böyle, inanman gerek. Deli değilim inan bana, yarın sabah öleceğim, şimdi bana Beethoven sonatını çal."

Kız gözlerini yüzüne dikip korkuyla mırıldanıyor: "Böyle... böyle şey olmaz."

"Ben eminim bundan, kesin olan şeyi de sen söyledin bana demin. Stryi, evet, orası işte. Korkunç bir ad bu Stryi. Ne biçim kelime bu? Stryi? Stryi önlerinde neden öleyim? Neden önce Lviv ile Cernivtsi arasında da sonra Kolomea... daha sonra da Stanistavov... en sonunda da Stryi. Stryi dedin sen, orası olduğunu hemen anladım o zaman. Dur!" diye bağırıyor; kız kapıya doğru atılıp korkulu gözlerle Andreas'a bakıyor. "Yanımda kal," diyor, "yanımda kal. İnsanım ben, yalnız başıma taşıyamam bu yükü. Yanımda kal Olina... Deli falan değilim. Bağırma..." Eliyle kızın ağzını kapıyor. "Tanrım deli olmadığımı nasıl kanıtlasam sana. Ne yapabilirim? Sana deli olmadığımı kanıtlamam için ne yapabilirsem iste benden."

Ama kız korkudan Andreas'ın söylediği hiçbir şeyi dinlemiyor. Yalnızca korkulu gözlerle bakıyor öyle; Andreas birdenbire kızın en korkunç mesleğe sahip olduğunu anlıyor. Gerçekten deli de olsa şimdi burada çaresiz kalıp öyle duracaktı. Bu kız bir odaya gönderiliyor, "opera şarkıcısı" olduğu için iki yüz elli mark para ödeniyor bu kız

için, çok değerli, küçük bir bebek, bir er cepheye nasıl yollanıyorsa o da bu odaya öyle yollanıyor. "Opera şarkıcısı" da olsa bunu yapmak zorunda bu çok değerli küçük bebek. Zorlu yaşamak. Bir odaya gönderiliyor kız, içeride bekleyen kimdir, nedir, belli değil. Yaşlı biri mi, bir delikanlı, çirkin bir herif, yoksa yakışıklı bir adam mı, domuzun biri mi, yoksa masum mu? Kız bunu hiç bilmiyor, yalnızca odadan içeri girip korkuyla duruyor orada, korkudan ne söylendiğini bile duymuyor. Geneleve giden gerçekten günah işlemiş oluyor, diye düşünüyor. Kızı tutup bir odaya yolluyorlar... Sıkı sıkı tuttuğu bu eli hafifften okşuyor, ne tuhaf, kızın gözlerine oturmuş korku yavaş yavaş dağılıyor şimdi. Okşamaya devam ediyor; bir çocuğu okşuyormuş gibi oluyor. Hiçbir kadını bunu arzuladığım gibi arzulamamıştım. Bir çocuk... birdenbire Berlin'in bir kenar semtindeki o yoksul, küçük, kirli kızı hatırlıyor; hüzünlü bahçelerin oradaki barakalar arasında oynayan o kızın bebeğini çirkefin içine atıp kaçmıştı ötekiler... Yere eğilip bebeği çirkeften alıyor, pis sular damlıyor bebekten; ucuz, çamurlu, bez bir bebek, zavallı bebek ıslanmış olduğu için çocuğun başını uzun uzun okşamak zorunda kalmıştı avutmak için... bir çocuk...

"Güzel," diyor, "değil mi?" Kız başını sallıyor, gözlerinde yaşlar beliriyor. Onu yavaş yavaş koltuğa götürüyor. Karanlık daha da artıp hüzünlü bir hal almış.

Kız Andreas'ı gözleriyle henüz kuşkuyla izleyip boyun eğerek oturuyor. Andreas şarap veriyor; içiyor kız. Sonra derin bir iç çekiyor.

"Tanrım, öyle korkuttun ki beni," deyip susuz kalmış gibi bardağı bir dikişte bitiriyor.

"Olina," diyor Andreas, "artık yirmi üç yaşındasın. Yirmi beş yaşına basacağını bir düşün. Düşün ki, ben yirmi beş yaşındayım. Şubat bin dokuz yüz kırk beş demektir bu Olina. Bir dene, bir düşün içinden."

Kız gözlerini kapıyor. Andreas kızın dudaklarını kıpırdatmasından yavaş yavaş Lehçe bir şeyler söylediğini anlıyor, Şubat bin dokuz yüz kırk beş, diyor herhalde.

"Hayır," diyor kız uyanır gibi, başını sallayarak, "olmuyor, sanki böyle bir şey yokmuş gibi, ne komik."

"Gördün mü," diyor Andreas, "işte ben de pazar günü öğleyin, yarın öğle vakti diye düşününce benim için böyle bir şey olmadığını anlıyorum. Böyle işte. Yoksa deli falan değilim."

Kızın gözlerini kapayıp yine bir şeyler mırıldandığını görüyor...

"Ne tuhaf," diyor kız yavaşça. "Şubat bin dokuz yüz kırk dört de yok artık..."

"Ah," diyor kız birden, "neden sevmek istemiyorsun? Benimle neden dans etmek istemiyorsun?" Piyanoya doğru atılıp oturuyor. Çalmaya başlıyor: "Seninle göklerin yedinci katında dans edebilirim, aşkın yedinci kat göğünde..."

Andreas gülümsüyor.

"Beethoven'ın sonatını çal... çal hadi..."

Ama kız tekrarlıyor çaldığı şeyi: "Seninle göklerin yedinci katında dans edebilirim, aşkın yedinci kat göğünde..." Bunu yavaş yavaş, karanlık şu anda açık perdelerin arasından odaya nasıl doluyorsa öyle çok yavaş çalıyor. Bu dokunaklı hafif müzik parçasını fazla duyarlığa kaçmaksızın çalıyor, garip şey... Ses sert çıkıyor, hemen hemen noktası noktasına bir ton vererek, hafiften çıkıyor; bu genelev piyanosundan bir klavsen meydana gelmiş gibi.

Klavsen, diye düşünüyor Andreas, onun asıl çalacağı şey klavsen, klavsen çalmalıydı...

Kızın çaldığı bu parça bir hafif müzik parçası değil sanki, oysa pekâlâ bir hafif müzik parçası. Ne güzelmiş bu hafif müzik parçası, diye düşünüyor Andreas. Hafif müzikten böyle bir şey meydana getirilmesi akıl alacak

şey değil. Belki besteciler de etüt etmiştir, bu hafif müzik parçasından bir sonat yapıyordur karanlıkta asılı kalan. Bazen, ara sıra eski melodiden notlar da karıştırıyor, çok pürüzsüz, aydın sesler, aşırı duyarlıktan uzak: "Seninle göklerin yedinci katında dans edebilirim, aşkın yedinci kat göğünde..." Kimi zaman tatlı, oynak dalgalar arasında, temayı yalçın bir kayalık gibi yükseltiyor.

Artık hemen hemen karanlık, hava serin ama Andreas'ın hiçbir şeye aldırdığı yok artık; öyle güzel bir oyun ki bu oyun, kalkıp pencereyi kapatmaya hiç niyeti yok; Lviv bahçelerinden otuz derece soğuk da yayılsa oturduğu yerden kalkmayacak... Belki de bin dokuz yüz kırk üç yılında olduğumuz bir düştür, Hitler ordusunun gri üniforması sırtımda bir Lviv randevuevinde oturduğum düştür belki; düş olamaz mı bu, belki de on yedinci ya da on sekizinci yüzyılda doğdum da benim için klavsen çalan, dünyanın bütün müziğini benim için çalan sevgilimin salonunda oturuyorum. Şu karanlık içinde bütün dünya benim artık; birazdan mumlar yanacak; uşağı çağırmayacağız... uşak istemez... mumları ben tutuştururum bir çırayla, çırayı da şöminede yakacağım maaş defterimle tutuştururum. Hayır, şömine yanmıyor, şömineyi ben yakacağım, bahçeden, sarayın parkından soğuk, nemli bir hava geliyor, şöminenin başında yere eğilip odunları sevgiyle istif edeceğim, maaş defterimi olduğu gibi buruşturup paçavraya çevirecek, Olina'nın hesaba geçirdiği kibritle tutuşturacağım. Onun ayaklarının dibine diz çökeceğim, o da sevgi dolu bir sabırla şöminedeki ateşin yanmasını bekleyecek. Ayakları klavsen çalarken üşümüştür; uzun süre, uzun süre oturup kaldı pencerenin önünde bu nemli serinlik içinde. Benim için klavsen çaldı, kız kardeşim benim, öyle güzel de çaldı ki, pencereyi kapatamadım kalkıp... güzel, pırıl pırıl bir ateş yakacağım, uşak istemez, istemez uşak falan... Kapının kilitli olması iyi.

Bin dokuz yüz kırk üç. Korkunç yüzyıl; erkeklerin sırtındaki giysiler ne de iğrenç; savaşı övüp kir rengi giysiler taşıyacaklar sırtlarında savaşta, biz, bizler savaşı övmedik hiç, savaş şerefli bir zanaattı bizim zamanımızda; biz bu zanaatı yaparken koyu renkli giysiler giydik, tıpkı bir hekim ya da bir belediye başkanı nasıl giyiyorsa öyle... tıpkı bir yosmanın giyindiği gibi; onlar, onlar itici giysiler giyip savaşı övecekler, o savaşı anavatan uğrunda açacaklar sözümona, itici yüzyıl; bin dokuz yüz kırk üç...

Bütün gece bizim, bütün gece. Akşam karanlığı hemen biraz önce bahçeye indi, kapı kilitli, bizi hiç kimse rahatsız edemez; bütün bu saray bizim; şarap, mumlar, bir de klavsen... Sekiz buçuk banknota bütün bunlar, kibritler hariç; Nikopol'de milyonlar... Nikopol... değil... Kişinef... değil... Cernivtsi... değil... Kolomea... değil... Stanistavov... değil... Stryi... Stryi... bu korkunç ad bir çizgi gibi, boynumda kanlı bir çizgi gibi... Stryi'de öldürüleceğim. Her ölüm bir cinayettir, savaş içinde her ölüm bir cinayettir, bu ölümden sorumlu olan biri vardır. Stryi'de...

Seninle göklerin yedinci katında dans edebilirim, aşkın yedinci kat göğünde...

Bu melodi halindeki açıklamaların son tonlarıyla sona eren şey düş değil; üzerine atılmış olan hafif bir ağ parçalanıyor yalnızca, ancak şu anda, açık pencereyle karanlığın serinliği içinde, ağlamış olduğunu anlıyor. Bunun farkına varıp hissetmedi bunu ama yüzü ıslak, Olina'nın küçük, tatlı elleri gözyaşlarını kuruluyor, yüzünden aşağı ufak dereler akıp er gömleğinin kapalı yakasında birikmiş; kız düğmesinin iliğini açıp bir mendille boynunu kuruluyor. Olina, yanaklarıyla gözyuvalarını kuruluyor, kız hiçbir şey söylemediği için Andreas memnun...

Tuhaf, keyifli bir neşe dolduruyor içini. Kız ışığı yakıyor, pencereyi kapatıyor yüzünü çevirip, o da ağlamış olabilir. Bu temiz neşeyi hiç tatmamıştım ömrümde,

diye düşünüyor Andreas, kız dolaba doğru giderken. Durmadan arzuladım yalnızca, tanımadığım bir vücudu arzuladım, bir ruhu arzuladım ama burada hiçbir şey arzulamıyorum...

Bunu bir Lviv randevuevinde anlamam, bu dünyadaki hayatımın son gecesinin eşiğinde hayatımın son akşamı, yarın sabah Stryi'de kanlı bir çizgiyle sona erecek olan son gece anlamam ne tuhaf...

"Uzan şuraya," diyor Olina, küçük kanepeyi gösteriyor, Andreas şimdi kızın o esrarlı dolaptaki bir elektrik ocağını prize taktığını görüyor.

"Kahve pişireceğim," diyor kız, "bir taraftan da anlatacaklarımı anlatırım sana."

Andreas uzanıyor, kız da yanına oturuyor. Sigara içiyorlar, küllük bir sehpanın üzerinde, ikisi de uzanabiliyor. Andreas'ın elini biraz uzatması yetiyor.

"Duyduğun şeyleri hiç kimseye anlatmazsın tabii," diye başlıyor kız yavaşça, "hatta ölmezsen de anlatma sakın, bu gizi hiç kimseye açmayacaksın. Kimseye bir şey söylememeye yemin ettim Tanrı'nın huzurunda; bütün azizlerin, vatanımız Polonya'nın başı için yemin ettim, şimdi sana söylüyorsam, seni kendim sayıyorum da ondan söylüyorum, kendimden saklamadığım bir şeyi senden de saklayamam." Ayağa kalkıp kaynar suyu yavaş yavaş, şefkatli bir tavırla bir ibriğe dolduruyor. Bu arada, kısa aralar verirken Andreas'a gülümsüyor suyu yudum yudum doldurarak, Andreas şimdi kızın da ağlamış olduğunu görüyor. Sonra küllüğün yanında duran fincanları dolduruyor.

"Savaş bin dokuz yüz otuz dokuzda geldi. Annem babam Varşova'da yıkılan büyük evimizin altında kalıp öldüler, ben konservatuvarın bahçesinde tek başıma kaldım, Yahudi olduğu için konservatuvar müdürünü alıp götürdüler. Bana gelince, bende artık piyano öğrenme

isteği falan kalmamıştı. Almanlar hepimize tecavüz etmenin yolunu buldular herhangi bir şekilde; hepimize, hepimize..." Kahveden içiyor; Andreas da bir yudum alıyor. Kız gülümseyerek Andreas'a bakıyor.

"Ne tuhaf, Alman olduğun halde senden nefret etmiyorum." Gülümseyip susuyor yine, bu kadar çabuk yenilmesi ne tuhaf, diye düşünüyor Andreas. Piyanoya gidip ilk çalmaya başladığında beni baştan çıkarmak isteyen oydu: Seninle göklerin yedinci katında dans edebilirim, aşkın yedinci kat göğünde... Piyano çalarken ağlamış olmalı...

"Bütün Polonya," diye devam ediyor, "bir direnme hareketidir. Sizin hiçbir şeyden haberiniz yok. Kimse sezemiyor bu hareketi. Vatansever olmayan Polonyalı yoktur. İçinizden biri Varşova ya da Krakôv'da tabancasını satıyorsa, tabancasındaki mermiler sayısınca arkadaşını sattığını bilmelidir. Bir yerde, herhangi bir yerde," diye konuşuyor tutkuyla, "bir general ya da yüksek rütbeli bir subay bir kızla yatıyorsa kıza ne anlatıyor biliyor musun? Kiev'de, Lubkoviç'te ya da bilmem nerede ikmal edilmediklerini, üç kilometre geri çekilmiş olduklarını... Bu anlattıklarının not edildiğini ruhu bile duymuyor; bu haberin, kendisini sözümona teslim etmiş olan kızın kalbini eline geçen yirmi ya da iki yüz elli zlotyden daha fazla neşelendirdiğini bilmiyor. Size karşı casusluk etmek öyle kolay ki, tiksinti duyuyor insan. Nasıl iş anlayamıyorum," başını sallayıp hemen hemen aşağılar gibi bakıyor Andreas'a, "anlayamıyorum. Dünyanın en geveze milletisiniz, tırnaklarınızın ucuna kadar da duygusalsınız. Sen kaçıncı ordudansın?"

Andreas rakamı söylüyor.

"Hayır," diyor, "o başka bir ordudaydı. Bazı bazı benimle kalmaya gelen bir general. İçkiyi biraz fazlaca kaçırmış yumuşak bir yatak adamı gibi konuşurdu. 'Ço-

cuklarım,' diye inlerdi, 'zavallı çocuklarım...' Bir süre sonra da şehvet azgınlığından en önemli şeyleri sayıp dökerdi önümde... Zavallı çocuklarından birçoğu vicdanını rahatsız ediyordu... çok şey anlattı bana. Sonra... sonra..." dedi kız duraklayarak, "sonra buz kesti kanım."

"Sevdiklerin de oldu mu?" diye soruyor Andreas; ne garip, diye düşünüyor, bazı bazı sevdikleri de olduysa bundan acı duyacağım.

"Evet," diyor kız, "bazen gerçekten sevdiğim de oldu, sayıca çok değil..." Yüzüne bakan kızın yeniden ağladığını görüyor Andreas. Kızın elini tutuyor, doğruluyor, öbür eliyle kahve koyuyor...

"Erler," diyor kız hafiften, "evet. Sevdiğim bazı erler oldu... Aslında nefret etmem gereken Alman erleri ama ne olursa olsun. Biliyor musun, kendimi onlara verirken, katıldığımız, üstelik benim özellikle katıldığım o korkunç oyundan kurtulmuş, içimin ağırlığından kurtulmuş oluyordum. Oyun şu: hiç tanımadığın kimseleri ölüme yollamak. Görüyorsun ya işte," diye fısıldıyor, "herhangi bir kimse, bir kıdemli onbaşı ya da bir general burada bir şeyler anlatıyor bana, ben de o haberi iletiyorum, bir mekanizma harekete geçiyor, bir yerlerde insanlar ölüyor ben o haberi ilettiğim için, anlıyor musun?" Kız delirmiş gibi bakıyor Andreas'ın yüzüne. "Anlıyor musun? Varsayalım sen istasyonda birine, 'Şu trenle git hemşerim, şunun yerine bununla git,' diyorsun, pusuya düşürülecek tren de o tren, hemşerin ölüp gidiyor, sen ona şu trenle git dedin diye... İşte bunun için kendimi onlara vermek bir güzeldi ki, kendini vermekten başka hiçbir şey yapmamak. Onların ağzını hiç aramadım bizim mozaik için, bir şey de söylemedim onlara, onları sevdim yalnızca. Ama korkunç olan şu ki, sonradan hep hüzünlü bir hal alıyorlardı..."

"Mozaik mi dedin?" diye soruyor Andreas. "Ne demek bu?"

"Bütün casusluk örgütünün adı bu, mozaik. Tablo tamamlanıncaya kadar bütün her şey bir araya getirilip numaralanıyor, en küçük bir kâğıt parçası bile... Tablonun içi yavaş yavaş doluyor... Bu mozaik parçaları bir araya gelince tablo tamamlanmış oluyor... sizin, sizlerin... yaptığınız savaşın... ordunuzun tablosu... Biliyor musun," deyip çok ciddi bir bakışla Andreas'ın yüzüne bakıyor, "bütün bunların böylesine saçma olması korkunç bir şey. Her tarafta öldürülenler suçsuzlar. Her yerde. Bizden ölenler de öyle. Hanidir farkındayım bunun..." Bakışlarını Andreas'tan çeviriyor: "Ama biliyor musun, bunu tamı tamına şu odaya adım atıp da seni görünce anladım, korkunç bir şey bu. Şurada, güneşin altın ışıkları altındaki sırtını, enseni gördüğüm an..." İki koltuğun durduğu pencereyi gösteriyor.

"Farkındayım bunun. Buraya gönderildiğim sırada yaşlı kadın ne dedi biliyor musun? 'Barda seni bekleyen biri var. Fazla bir şey sızdırılmaz sanırım ama hiç olmazsa iyi para öder.' Bunu söyleyince kadın; şöyle düşündüm: Pekâlâ bir şeyler sızdırırsın ondan. Yoksa sevebileceğin biri mi acaba? Belki de kurbanlardan biri değildir, öyle ya, var olanlar yalnızca kurbanlarla cellatlar. Seni şu pencerenin önünde ilk gördüğüm an, sırtını, enseni, eğilmiş genç vücudunu, sanki bin yaşındaymışsın gibi eğilmiş vücudunu gördüğüm an, yalnızca suçsuzları öldürdüğümüzü anlamış oldum... yalnız suçsuzları..."

Müthiş sessiz bu ağlayış. Andreas ayağa kalkıyor, geçerken elini kızın ensesinden geçirip piyanonun başına gidiyor. Kız hayretle bakıyor ardından. Gözyaşları derhal kesilmiş, Andreas'ın piyano taburesinde tuşlara gözlerini dikmiş nasıl oturduğunu gözden geçiriyor; elleri korkuyla kasılmış Andreas'ın; yüzünde, alnının ortasında korkunç bir çizgi var, acılı bir çizgi.

Beni unuttu, diye düşünüyor kız, beni unuttu; tam da kendilerini buldukları sırada bizi unutmaları feci bir şey. Artık beni düşünmüyor, beni hiç düşünmeyecek artık. Yarın sabah erken Stryi'de ölecek... beni bir daha hatırlamayacak bile.

Sevdiğim ilk, biricik erkek o. Birincisi. Şu anda yapayalnız. Müthiş kederli, yalnız. Şu alnındaki çizgi ikiye ayırıyor onu, yüzü korkudan sararmış, elleri korkunç bir hayvanı yakalayacakmış gibi kasılmış... Bir çalabilse, bir çalabilse, o zaman yanımda olurdu yine. Çıkacak ilk ses tonu onu bana geri getirecek. O benim, benim, o bana ait... benim kardeşim o, ben ondan iki gün daha büyüğüm. Bir çalabilseydi. İçindeki aman vermez kramp ellerini kasıyor, ölüm gibi saldırıyor, onu sonsuz bir kedere boğuyor. Katıldığım şu oyunda verebileceğim şeylerden hiçbirini veremedim ona... anlattığım şeylerden hiçbiri kafasında değil artık. Hepsi yok olup gitmiş, yalnız kendi acısıyla baş başa kalmış.

Gerçekten de yüzünde yabansı bir öfke, tuşlara vururken birdenbire başını kaldırıyor, bakışları önce kıza dikiliyor. Gülümseyerek bakıyor kıza; Olina piyanonun kara sırtında, lambanın mat sarı ışığı altındaki yüz kadar mutlu bir yüz görmemiş ömründe. Ah, onu ne kadar da seviyorum, diye düşünüyor. Ne mutlu görünüyor, sabah erken vakte kadar o benim bu odanın içinde...

Olina, Andreas'ın biraz delice bir şey, Çaykovski ya da Liszt'ten yabansı bir parça, şu dans edercesine çalınan bir Chopin çalacağını sanıyor; çünkü Andreas tuşlara delicesine atılmış.

Ama hayır, Andreas, Beethoven'dan bir küçük sonat çalmaya başlıyor. Duygulu, ufak, çok tehlikeli bir parça, Olina bir an Andreas'ın bu parçayı berbat edeceğinden korkuyor. Ama Andreas çok güzel, çok dikkatli, hatta us-

talığına inanamıyormuş gibi aşırı dikkatli çalıyor. Sevgi dolu bir çalışı var; Olina, ömründe şu piyanonun ayna gibi parlak sırtındaki kadar mutlu bir er yüzü görmemiş. Sonatı biraz güvensiz çalıyor ama pürüzsüz, öyle pürüzsüz çalıyor ki, Olina hiç duymamış böylesini; öylesine pürüzsüz, temiz.

Çalmaya devam eder herhalde, diye umuyor Olina. Güzel böyle; kendisi biraz önce Andreas'ın uzandığı kanepeye uzanmış, küllükteki sigaradan tüten dumanı seyrediyor, şu sigaradan bir nefes çekmeyi o kadar istiyor ki ama kımıldamayı göze alamıyor; en ufak bir kıpırdama bu müziği bozabilir; en güzeli piyanonun parlak, kara sırtında görünen bu çok mutlu er yüzü.

"Hayır," diyor Andreas gülerek, ayağa kalkıyor, "bu kadar yeter. Anlamı yok artık. İnsan öğrenmiş olmalı, oysa ben hiçbir şey öğrenmedim..." Kızın üzerine eğilip gözyaşlarını siliyor, kız ağlamış olduğu için memnun. "Hayır," diyor yavaşça, "yattığın yerde kal. Sana daha anlatacağım şeyler var."

"Olur," diye fısıldıyor kız, "anlat hadi, şarap ver bana..."

Ne kadar da mutluyum, diye düşünüyor Andreas dolaba doğru giderken. Piyanoyla ilgili bir şey olmadığını anladım ama yine de çılgınca mutluyum. Bir mucize olduğu falan yok. Birdenbire piyanist falan olmadım. O iş geçti artık ama yine de mutluyum. Dolaba bakıp başını geri çevirerek soruyor: "Hangisinden istersin?"

"Kırmızıdan," diyor kız gülümseyerek, "şimdi artık kırmızıdan."

Andreas, dolaptan koca karınlı bir şişe çıkarıyor, sonra bloknotu, kurşunkalemi görüp kâğıda bakıyor. En yukarıda Lehçe bir şey yazılı, kibrit olacak, altında da Almanca "Mosel" yazılı, önünde de Lehçe bir kelime, herhalde şişe demek. Ne güzel yazısı var, diye düşünüyor,

güzel, yumuşak bir yazı; Andreas da Mosel'in altına "Bordeaux" yazıyor, kızın Lehçe şişe yazdığı yerin altına da noktalar koyuyor.

"Yoksa gerçekten not mu ettin?" diye soruyor kız gülümseyerek, Andreas şarabı bardağa doldururken.

"Evet."

"Sen üç yaşında çocuğu bile aldatamazsın."

"Bildiğin gibi değil," diyor Andreas, birdenbire Dresden İstasyonu gözlerinin önünde canlanıyor; Dresden İstasyonu'nun tadı acılı bir aydınlıkla dilinin üzerinde, şişman, kırmızı yanaklı teğmen gözünde canlanıyor. "Evet, bir teğmeni aldattım..." Kıza olayı anlatıyor. Olina gülüyor. "Bu pek de önemli bir şey değil."

"Pekâlâ önemli," diyor, "hem de çok... Yapmamalıydım bunu, sağır değilim diye bağırmalıydım ardından. Yakında öleceğimi bildiğim için, bana bangır bangır bağırdığı için susmuştum. Acılıydı içim. Tembeldim, üşeniyordum da üstelik. Evet..." diyor yavaşça, "gerçekten de onun isteğini yerine getiremeyecek kadar tembeldim; çünkü yaşamanın tadını damağımda hissetmek de güzeldi ayrıca. Önce işi kendimce bir aydınlatmak istiyordum, çok iyi biliyorum, şöyle düşünmüştüm: Pırıl pırıl bir teğmen, hatta göğsü pırıl pırıl nişanlarla süslü bir teğmen de olsa, bir insanın senin yüzünden alçalmasına göz yumamazsın. Göz yumamazsın buna, diye düşünmüştüm, şimdi kendinden aşağı rütbedekilerin sırıtkan bakışları altında yüzü kıpkırmızı, mahcup, kırgın nasıl uzaklaştığı olduğu gibi gözümün önünde. Kalın kollarını, zavallı omuzlarını görüyorum. Onun o zavallı, aptal omuzları aklıma gelince ağlayacak gibi oluyorum. Ama çok tembeldim o sırada, ağzımı açmaya bile üşendim. Korku bile değildi; tembellikti yalnızca. Ah, diye düşünmüştüm, yaşamak ne güzel şey, şu kımıl kımıl kalabalık. Kimi adam karısına gidiyor kimi sevgilisine, kimi kadın da oğluna, mevsim güz, ne

güzel, çite doğru yürüyen şu çift bu akşam ya da bu gece aşağı Elbe'nin ağaçları altında öpüşecek..." İçini çekiyor Andreas. "Kimleri aldattığımı anlatacağım sana."

"Ah," diyor Olina, "hayır, istemem. Bana güzel bir şey anlat... hep anlat..." Gülüyor. "Kimi aldatmış olabilirsin ki?"

"Sana bütün gerçeği anlatacağım. Çaldığım şeyleri, aldattığım insanları..." Yeniden şarap veriyor, bardağını Olina'nın bardağıyla tokuşturuyor, bardakların kenarından gülümseyerek birbirlerine baktıkları şu saniye içinde Olina'nın o güzel yüzünü içine sindiriyor. Onu kaybetmemeliyim, diye düşünüyor, artık hiç kaybetmemeliyim, o benim...

Onu seviyorum, diye düşünüyor Olina, onu seviyorum...

"Babam," diyor Andreas yavaşça, "babam savaşta yaralanıp savaştan sonra tam üç yıl acısını çektiği bir yaradan ötürü öldü. O öldüğünde ben bir yaşındaydım. Hemen onun ardından da annem öldü. Onlar üzerine fazla bir şey bilmiyorum. Bu bildiklerimi de, annem sandığım kadının annem olmadığını bana söyledikleri gün anlattılar. Beni teyzem, bir avukatla evli olan annemin kız kardeşi büyüttü. Avukat çok para kazanıyordu ama müthiş yoksulduk. Adam durmadan içiyordu. Bir adamın sabah kahvaltıya baş ağrısıyla, keyifsiz oturması öyle olağan bir şeydi ki benim için, daha sonraları başka erkekleri, babamın arkadaşlarını tanıdığımda bunlar herhalde erkek değildir, diye düşünmüştüm. Her akşam sarhoş olmayan, sabah kahvesini içerken isterik sahneler oynamayan bir erkek benim kafamdaki erkek kavramına uymuyordu. Hoynhym'lerin Swift'de dedikleri gibi: 'Hiç olan bir şey...' Bize bangır bangır bağırılsın diye doğmuşuzdur herhalde, diye düşünürdüm. Kadınlar azarlansınlar diye, icra memurlarıyla kavgaya tutuşsunlar, satıcılarla dalaşsınlar, herhangi bir yerden kredi bulsunlar diye doğmuşlardır,

diye düşünürdüm. Teyzem bir dâhiydi. Kredi açtırmak konusunda bir dâhiydi. Her şeyin batıp gittiği bir anda son derece sakin, bir Pervitin yutar, toz olurdu; geri döndüğünde yanında parayla gelirdi kesinlikle. Onu anam bellemiştim; öbür şişko, yanaklarında çatlamış küçük damarlar olan canavarı da beni yetiştirecek dürüst babam yerine koyardım. Gözleri sapsarıydı, gırtlağından da iğrenç bir bira kokusu gelirdi hep, bayatlamış bira mayası gibi kokardı. Babamdı sözümona. Gösterişli bir villada otururduk, bir hizmetçi kıza varıncaya dek her şeyimiz vardı; ama teyzemin tramvaya binmek için bile parası olmazdı çoğu zaman. Eniştem ünlü bir avukattı. Sıkıcı değil mi bu anlattıklarım?" diye soruyor birden bardakları yeniden doldurmak için kalkarken.

"Hayır," diye fısıldıyor Olina, "devam et..." Sigara sehpasının üzerindeki zarif bardakları doldurmak için iki saniye gerekiyor yalnızca, ama Olina elleriyle bu soluk, dar yüzü tutup düşünüyor; beş-altı yaşındayken yüzü nasıl görünürdü göze acaba? O şişko, ayyaş herifi göz önüne getirebiliyor, onlar bir taraftan reçele saldırırken bir taraftan da sosis yemek isterler. İçip içip sızmaya yüz tuttukları zaman hep sosis yemek isterler. Belki de zarif bir kadın olan karısı, yanındaki bu soluk yüzlü çocuk... Çocuk belki de ürkeklikten yemek yemeye cesaret edemiyor, sigara dumanı boğazına dolarken belki öksürmeyi bile göze alamıyordu. Öksürmek istiyor ama göze alamıyordu öksürmeyi; çünkü şişko, ayyaş canavar zıvanadan çıkıyordu o zaman; çünkü ünlü avukatın sinirleri bozuluyordu çocuk öksürüğü duydu mu...

"Teyzen nasıl bir kadındı?" diye soruyor Olina. "Bana teyzeni anlatsana..."

"Teyzem çok ufak tefek, zarif bir kadındı."

"Annene mi benzerdi?"

"Evet, anneme benzerdi, resimlerine bakılırsa öyle. Daha büyüyüp de bazı şeyleri anlamaya başladığım sıralarda korkunç bir şey olsa bu gerek, diye düşünürdüm... nefesi kokan, yanağında, burnunda damarları çatlak çatlak bu iri, şişko herifin onu kucaklaması korkunç bir şey olmalı, teyzem onu bu haliyle yakından, çok yakından görüyor olmalı, bu büyük sapsarı, sulanmış gözleri falan... Yalnızca bir kez aklıma gelen bu tablo beni aylarca izlemişti. Ya babam olsaydı bu adam, diye düşünür, bütün gece acı çekerdim, böyle erkeklerle neden evlenirler diye sorup kendi kendime..."

"Peki teyzeni de aldattın mı?"

"Evet," diyor Andreas. Bir saniye susup bakışlarını Olina'nın gözlerinin yanından geçiriyor. "Müthiş bir şeydi. Teyzemin kocası hastalandı günün birinde, karaciğer, böbrekler, kalp, hepsi baştan aşağı berbat. Hastaneye kaldırılmıştı; biz bir pazar sabahı taksiyle hastaneye yollandık; ameliyat edilecekti. Güneş pırıl pırıl gökte; ben müthiş mutsuzdum. Teyzem ağlayıp duruyor, ameliyatın iyi sonuçlanması için dua etmemi söylüyordu fısıldayarak. Durmadan kulağıma fısıldıyordu bunu, ona söz vermek zorunda kaldım. Ama tutmadım sözümü. Dokuz yaşındaydım, babam olmadığını biliyordum onun, iyileşmesi için dua etmedim. Ne bileyim, yapamadım işte. İyileşsin diye dua edemedim. Hayır, bunu düşünmek bile ürkütmüştü beni. İyileşmesi için dua etmedim. Elimde olmayarak hep, ne iyi olur şey olursa, diye düşündüm. Evet, öyle düşündüm. Bütün ev bize kalacak, artık sinir bozan sahneler yok olacak... ama teyzeme söz vermiştim onun için dua ederim diye. Yapamadım, dua edemedim. Hep Tanrım böyle erkeklerle neden evlenirler, böyle erkeklerle neden evlenirler, diye düşündüm durdum."

"Onları sevmişlerdir de, ondan," diyor Olina birdenbire.

"Evet," diyor Andreas hayretle, "sen farkındasın bunun... Onu sevdi, onu sevmişti, onu hâlâ da seviyordu. Hoş eskiden başka türlüydü elbet, fakülte sınavından hemen biraz sonra çekilmiş bir resmi vardı. Başında öğrenci kasketiyle çekilmiş bir resim. Müthiş bir şey. Bin dokuz yüz yedi yılları. O sıralarda bambaşka bir görünüşü vardı ama yalnız dış görünüşü."

"Ne demek?"

"Yalnız dış görünüşü işte, anlamıyor musun? Bence gözleri hep aynı gözlerdi. Yalnız göbeği o kadar büyük değildi elbet. Ama ben onun gençlik resmini bile yadırgamıştım. Kırk beş yaşında nasıl bir görünüşe sahip olacağını ben düşünebilir, evlenmezdim onunla. Ama karısı seviyordu onu hâlâ; bir yıkıntıdan başka bir şey değildi; üstelik karısına eziyet ediyor, hatta aldatıyordu karısını; ama karısı yine seviyordu onu. Bunu anlayamıyorum..."

"Anlamıyor musun?" Yine hayretle kıza bakıyor Andreas. Kız doğrulmuş, bacaklarını indirmiş, çok yakında oturuyor şimdi...

"Bunun ne demek olduğunu anlamıyor musun?" diye soruyor merakla.

"Hayır," diyor Andreas hayret içinde.

"Öyleyse sevgi nedir bilmiyorsun. Evet..." Kız yüzüne bakıyor, Andreas bu ciddi, tutkulu, çok değişmiş yüz karşısında birdenbire korkuya kapılıyor. "Evet," diyor kız yeniden. "Kayıtsız şartsız... Sevgi daima kayıtsız şartsızdır. Sen," diyor soruyor yavaşça, "sen ömründe hiçbir kadını sevmedin mi?"

Andreas birdenbire gözlerini kapıyor. O derin, ağır acıyı duyuyor içinde. Bunu da, diye düşünüyor, ona bunu da anlatmalıyım. Onunla benim aramda hiçbir giz kalmamalı, tanımadığım bir yüzle ilgili bu anıyı yalnız kendim için saklarım, diye ummuştum, bu umut, bu armağan yalnız bana ait bir şey olur da nereye gitsem bir-

likte götürürüm onu, diye düşünmüştüm. Andreas'ın gözleri hâlâ kapalı, bütün çevresi sessizlik içinde. Duyduğu acıdan titriyor. Hayır, diye düşünüyor, bu bana kalsın, anlatmayayım. Bu benim biricik varlığım, üç buçuk yıldır o yaşatıyor beni... Amiens'in ardındaki o tepede yaşadığım onda bir saniyelik zaman...

Evet, diyor Olina kendi kendine, demek böyle. Başka bir kadını seviyor. Titreyip ellerini kasıyor, gözlerini kapatıyor işte, ona acı verdim, insan en büyük acıyı sevdiklerine tattırırmış, sevmenin yasası bu. Öyle üzgün ki şu anda, ağlamıyor bile. Gözyaşının yudretsiz kaldığı büyük bir acı vardır, diye düşünüyor. An, neden neden o sevdiği kadının yerinde değilim. Ruhumu, vücudumu neden o kadınınkiyle değiştiremiyorum? Hiçbir şeyi, kendimden hiçbir şeyi esirgemeksizin verirdim kendimi yalnız gözlerine sahip olabilseydim ötekinin. Ölümünden önceki bu gece, benim için de son gece demektir; çünkü onun artık var olmamasıyla benim için de önemli bir şey kalmayacak, her şeye karşı kayıtsız olacağım... ah, yalnızca kirpiklerine sahip olabilseydim o kadının, bütün benliğimi verebilseydim kirpiklerine karşı...

"Evet," diyor Andreas hafif bir sesle. Sesi duygudan yoksun, neredeyse bir ölünün sesi. "Evet, onu öyle sevdim ki, bütün ruhumu satabilirdim dudaklarını bir saniye hissedebilsem... Ancak şimdi farkına varıyorum bunun, senin bana sorduğun şu sırada. Belki de onu hiç tanımamalıydım. Bir sokağın köşesini dönerken üzerindeki giysinin kenarını görmek uğruna adam öldürebilirdim. Onunla ilgili gerçek bir şey, yalnızca gerçek bir şey. Onun için dua ettim, her doğan gün dua ettim onun için. Hepsi boş, hepsi kendi kendini aldatmaktan başka bir şey değil; çünkü sevdiğim yalnız ruhudur onun diye inanmıştım. Yalnız ruhu... Bütün bu duaların topunu onun dudaklarının bir öpücüğüne karşı harcamaya hazırdım. Şimdi farkın-

dayım bunun..." Andreas birdenbire ayağa kalkıyor; Olina seviniyor, sesi yeniden insansı bir ses oldu, acı çekip yaşayan bir insan sesi oldu diye. Onun yeniden yalnızlaştığını düşünüyor Olina, artık kendisini düşünmediğini, yalnız, tek başına olduğunu düşünüyor.

"Evet," diyor Andreas odanın içine doğru, "sevdiğim yalnızca onun ruhudur sanmıştım. Ama vücutsuz bir ruh, vücuttan yoksun bir insan ruhu nedir ki? İçimdeki bütün delice tutkulardan uzak bana bir kez, hiç olmazsa bir kez gülümsemesini istemeksizin arzulayamazdım onun ruhunu. Ah..." elini boşlukta sallıyor, "hep umut yalnızca, belki bu kez olsun karşımda canlanır diye umut etmek yalnız..." bağırıyor, "o umudun delirten ağırlığı hep... Saat kaç oldu?" Birdenbire azarlar gibi bağırıyor Olina'ya, ona karşı bir hizmetçiymiş gibi kaba davranmasına karşın, Olina, hiç olmazsa yanında olduğunu unutmamış diye seviniyor. "Hoş gör beni," diyor kızın elini elinin içine alıp ama Olina onu çoktan bağışlamış bile; saate bakıp gülümsüyor. "Saat on bir..." Olina'nın içini büyük bir mutluluk dolduruyor, saat henüz on bir. Gece yarısı bile değil henüz, daha gece yarısı bile olmamış, bu çok güzel, olağanüstü, harika bir şey. Başıboş bırakılmış bir çocuk gibi sevinçli, ayağa fırlayıp odada dans etmeye başlıyor: Seninle göklerin yedinci katında dans edebilirim, aşkın yedinci kat göğünde...

Kızı seyrederken düşünüyor Andreas: Ona kızamayışım ne tuhaf. Ben çektiğim acıdan ölü gibiyim, ölüm derecesinde hastayım, o çektiğim acıya ortak olduğu halde şimdi dans ediyor da yine ona kızamıyorum, olur şey değil...

"Biliyor musun," diyor kız birdenbire durarak, "bir şey yesek iyi olacak."

"Hayır," diyor Andreas ürkerek, "istemez."

"Neden?"

"O zaman gideceksin de ondan. Hayır, hayır..." diye bağırıyor acı çekiyormuş gibi, "beni bir saniye bile yalnız bırakmamalısın. Sensiz... sensiz... sensiz... yaşayamam artık..."

"Ne dedin?" diye soruyor Olina; ağzından çıkacak kelimenin ne olduğunu bilemiyor, içinde bir umut parıltısı beliriyor.

"Evet," diyor Andreas yavaş sesle, "gitmemelisin..."

Yok canım, diyor kız içinden, olacak şey değil bu. Onun sevdiği ben değilim ki. Yüksek sesle, "Gitmem gerekli değil ki," diyor, "dolapta yiyecek şey var."

Dolabın bir çekmecesinde kek, yaldızlı kâğıda sarılı peynir bulunması harika bir şey. Harika bir yemek bu, kek, peynir, şarap... Sigaranın tadını alamıyor. Tütün kuru, itici bir askerî kokusu var her nasılsa.

"Bir puro ver bana," diyor Andreas; puro da var elbette. Orada, yumuşak halının üzerinde ayakta durup Olina'nın yumuşak hareketli, sevgi dolu elleriyle sigara sehpasının üzerinde yemek hazırlamasını seyretmek ne güzel... İşini bitirince birdenbire dönüp gülümseyerek bakıyor: "Artık sensiz yaşayamam mı dedin?"

"Evet," diyor Andreas, içinde öylesine bir ağırlık var ki gülemiyor, şimdi şunu da eklemeliydim sözüme, diye düşünüyor: Çünkü seni seviyorum, gerçek olsun olmasın söylemeliyim bunu. Bunu söyleyince de onu öpmeliyim, yalan söylemiş olurum böyle, bütün bunlar yalandan söylenmiş olur ama temiz kalplilikle şunu söyleyebilirdim pekâlâ: Seni seviyorum, ama uzun, uzun bir açıklamada bulunmalıyım, ne olduğunu kendim de bilmediğim bir açıklama. İşte gözleri karşımda, çok tatlı, sevgi dolu, mutlu gözler, arzulamış olduğum... hâlâ da arzuladığım... öbür gözlerin aksine mutlu gözler, gözlerinin içine bakıp tekrarlıyor: "Artık sensiz yaşayamam..." Artık gülümsüyor Andreas.

Bardaklarını tokuşturmak, doğum günleri şerefine içmek üzere kaldırdıkları sırada, hemen aynı anda, elleri titremeye başlıyor, bardakları tekrar yerine koyup çevrelerine bakıyorlar tedirgin: Kapıya vuruldu...

Andreas, Olina'nın kolunu itip yavaşça ayağa kalkıyor. Kapıya doğru yürüyor, kapıya kadar üç saniye gerekli. Demek bu son artık, diye düşünüyor. Onu benden ayırıp alacaklar, sabaha kadar yanımda kalmasını istemiyorlar. Zaman akıp gidiyor hâlâ, dünya da dönüp duruyor. Willi ile Sarı burada bir yerde, kızlarla yataktadırlar herhalde, yaşlı kadın da aşağıda para kolluyordur, kumbara kutusunu andıran ağzı hep açık duruyordur, hafiften açık. Yalnız kalırsam ne yaparım? Dua bile edemem artık, dizlerimin üzerine çökemem. Onsuz yaşayamam ki, seviyorum onu. Bunu yapamazlar...

"Evet?" diye soruyor yavaşça.

"Olina," diyor yaşlı kadının sesi dışarıdan, "Olina ile konuşmak istiyorum."

Andreas çevresine bakınıyor, sapsarı, öfkeli. Onun yanında yarım saat daha kalabilsem beş saatimi verirdim. Onların olsun. Ama ben yalnızca yarım saat daha onun yanında kalıp onu göreyim, yalnız göreyim, o kadar, belki bir şey daha çalar piyanoda. Seninle göklerin yedinci katında dans edebilirim... olsaydı bu.

Olina gülümseyince, bu gülümsemeden, onun ne olursa olsun yanında kalacağını anlıyor. Ama yine de korku var içinde Andreas'ın; şimdi Olina anahtarı yavaşça çevirirken, onun için duyduğu korkudan ayrılmak istemediğini biliyor. Bu korkuyu bile seviyor.

"Hiç olmazsa bırak elini tutayım," diye fısıldıyor Andreas, kız dışarı çıkarken. Olina elini verip kendisi kapının aralığından süzülüyor; dışarıda yaşlı kadınla Lehçe çabuk çabuk, hararetle fısıldaştığını duyuyor Andreas. İki kadın çatışıyor. Kumbara kutusu, Olina ile ağız kavgası

yapıyor. Olina kapıyı kapatmaksızın içeri dönünce Andreas korkuyla bakıyor gözlerine. Elini bırakmıyor. Olina da sararmış; Andreas duyduğu güvenin artık büyük olmadığını anlıyor...

"General gelmiş. İki bin öneriyormuş. Deli herif. Aşağıda mesele çıkarıyor herhalde. Başka paran var mı? Aradaki farkı kapatmamız gerek, yoksa..."

"Olur," diyor Andreas; çabuk çabuk ceplerini karıştırıyor. Pokerde Willi'den kazandığı para var yanında. Olina kapı aralığında Lehçe bir şeyler cıvıldıyor.

"Çabuk," diye fısıldıyor. Parayı sayıyor. "Üç yüz değil mi? Bende hiç para yok, hiç..." diyor tutkuyla. "Şu yüzük var, beş yüz eder. Daha fazla değeri yok. Etti sekiz yüz."

"Kaputum," diyor Andreas, "işte..."

Olina üç banknot, yüzük, kaputla kapıya gidiyor. Geri döndüğünde daha da güvensiz bir durumda.

"Kaputu dört banknot sayıyor, ancak dört, daha fazla vermiyor. Yüzüğe de Tanrı'ya şükür altı banknot, bin üç yüz ediyor. Daha başka bir şeyin yok mu? Çabuk..." diye fısıldıyor. "Sabrı tükenir de yukarı çıkarsa mahvolduk demektir."

"Maaş defterim var," diyor Andreas.

"İyi, ver onu. Gerçek bir maaş defterinin değeri fazladır."

"Saat de var."

"Evet," sinirli sinirli gülüyor Olina, "saat. Demek saatin de var. Doğru gidiyor mu?"

"Hayır," diyor Andreas.

Olina maaş defteri, saatle kapıya gidiyor. Yeniden heyecanlı Lehçe fısıltılar. Andreas, Olina'nın ardından koşuyor.

"Bir de kazak var!" diye bağırıyor. "Bir de elle bacak. İşinize yaramaz mı bir insan bacağı, olağanüstü güzel, de-

ğerli bir insan bacağı... hemen hemen günahsız bir insanın bacağı? İşinize yaramaz mı bu? Borç kalıyor mu yine? Yine bir fark kalıyor mu?" Bunu serinkanlılıkla bağırıyor, hiç heyecansız, Olina'nın eli de hâlâ elinin içinde.

"Hayır," diyor dışarıdaki yaşlı kadın. "Ama çizmeleriniz olur. Aradaki farkı çizmeleriniz kapatabilir."

Çizmeleri çıkarmak güç. Dört gündür bacakta taşınmakta olan çizmeleri çıkarmak güç. Ama mevzilere yaklaşan Ruslar kükreyince nasıl çabuk giymişlerdiyse çizmeleri, yine öyle çabuk çıkarıyor. Çıkardığı çizmeleri Olina'nın küçük eli aracılığıyla dışarı veriyor. Kapı yine kapanıyor. Olina titreyen yüzüyle önünde duruyor.

"Benim bir şeyim yok," diyerek ağlıyor Olina, "giysilerim kadının. Vücudum da ruhum da onun, ruhumu istemiyor ama... Ruhları isteyen yalnız şeytan, insanlar şeytandan da beter. Affedersin," diye ağlıyor, "benim bir şeyim yok."

Andreas kızı yanına çekip yüzünü okşuyor.

"Gel..." diye fısıldıyor, "gel, seni sevmek istiyorum..." Ama kız başını kaldırıp gülümsüyor.

"Hayır," diye fısıldıyor, "hayır, bırak, o kadar önemli değil."

Dışarıda adımlar yine yaklaşıyor geri dönüp, nereye gideceğini iyi bilen adımlar; ama ne tuhaf ki artık hiç korkmuyorlar. Birbirlerine gülümseyerek bakıyorlar.

"Olina..." diye bağırıyor kapının önündeki ses.

Yine o Lehçe fısıldaşma. Olina gülümseyerek soruyor Andreas'a: "Saat kaçta gidiyorsun?"

"Dörtte."

Kapıyı anahtarı çevirmeksizin kapıyor, geri geliyor, konuşuyor:

"Saat dörtte generalin arabası beni almaya gelecek."

Titreyen eli, üzerine şarap döktüğü peyniri kaldırıyor, masa örtüsünü düzeltiyor, her şeyi yerli yerine ko-

yuyor. Kıza bakan Andreas, puro sönmedi, diye düşünüyor. Kıyamet kopmak üzereydi ama puro sönmemiş, kızın elleri daha sakin şimdi.

"Geliyor musun?"

Evet, kızın karşısına oturuyor Andreas, puroyu bir kenara koyuyor, birkaç dakika susup, kızarıp birbirlerine bakıyorlar; çünkü dua ettiklerini bildikleri için ikisi de utanıyor, ikisi de dua ediyor bu randevuevinde, bu divanın üzerinde...

"Artık gece yarısı," diyor kız yemeğe başladıkları sırada...

Bugün pazar, diye düşünüyor Andreas... Pazar, birden elindeki bardağı bırakıp ısırmış olduğu keki masanın üzerine koyuyor, müthiş bir kramp çenesini, ellerini felce uğratmış, gözlerini kamaştırmış gibi; ölmek istemiyorum, diye düşünüyor, farkına varmaksızın küçük bir çocuk gibi kekeliyor da: "Ölmek... ölmek istemiyorum."

Boyanın kokusunu şimdi duymam ne tuhaf... o sıralarda, bahçenin çitini boyadıkları sırada yedi yaşında var yoktum: Tatilin ilk günüydü, Hans Enişte yolculuğa çıkmıştı, gece yağmur yağmıştı, şimdi ıslak bahçe pırıl pırıl güneşin altında. Ortalık olağanüstü güzeldi, yattığım yerden bahçenin, boyanın kokusunu alıyordum; çünkü boyacılar çoktan gelmiş, bahçenin çitini yeşile boyamaya başlamışlardı... ben yatakta kalabilmiştim... tatildi ya, Hans Enişte de gitmişti, sabah kahvaltısında çikolata verecekti bana Marianne Teyze, akşamdan söz vermişti yeni kredi açtırdığı için... yeni bir kredi açtırdık mı güzel bir şey satın alabiliyorduk. İşte o boyanın kokusunu duyuyorum şimdi, olur şey değil... burada yeşil boya kokusunun ne işi var? Şu, şu soluk yüzlü kız Olina, Polonyalı bir orospu, casus; bu odada hiçbir şey boya kokup çocukluk günlerimi bu kadar belirli bir şekilde geri getirmez ki... "Ölmek istemiyorum," diye kekeliyor ağzı, "bü-

tün bunları bırakmak istemiyorum... bu trene binmeye kimse zorlayamaz beni, Stryi'ye giden bu trene, beni buna zorlayacak bir kişi bile olamaz yeryüzünde. Tanrım, belki aklımı kaybetsem çok iyi olacak. Ama aklımı kaybettirme bana... Hayır, hayır... Bu boya kokusunu almak çok acı bir şey de olsa, bu acıyı tattır bana aklımı almaktansa... Marianne Teyze'nin yatakta kalabileceğimi haber veren sesi... Hans Enişte gitti ya..."

"Ne oluyor?" diye soruyor birdenbire korkuyla. Kendisi farkına varmadan Olina ayağa kalkmış, piyanonun başına geçmiş, soluk yüzündeki dudakları titriyor.

"Yağmur yağıyor," diyor Olina yavaşça; ağzını açamıyormuş gibi zahmet çekiyor sanki, pencereye doğru elini sallayacak gücü bile bulamıyor kendinde.

Evet, o ani bir org sesinin gücüyle uyandıran bu tatlı hışırtı yağmur... Randevuevinin bahçesine yağmur yağıyor... tepelerinde güneşi son kez gördüğü ağaçlara da yağmur yağıyor...

"Hayır," diye bağırıyor Andreas, Olina tuşlara dokunacağı sırada, "hayır!" Ama sonra gözyaşlarını hissedince bütün ömrü boyunca hiç ağlamamış olduğunu anlıyor... hayat denen şey bu gözyaşları işte, sayısız dereden meydana gelmiş bir ırmak... her şey buraya akıp buraya doluyor acıyla... tatil kokan o yeşil boya... Hans Enişte'nin ağır mum havasıyla dolu konuk odasındaki korkunç ölüsü... Paul ile geçirilen geceler, piyanoda ilk acı tatlı denemeler... okul, savaş, savaş... savaş, arzulamış olduğu o tanımadığı yüz... bu göz kamaştıran ıslak ırmak içinde titreşen bir tablo gibi soluk, acılı yüzüp duran biricik gerçek: Olina'nın yüzü...

Beni böyle ömrümde hiç ağlamadığım gibi ağlatan, belki de ancak doğduğum dakika çiğ gün ışığının altında kaldığım sıradaki gibi ağlatan şey Schubert'in küçücük bir melodisi... Birdenbire, onu kalbinin derinliklerine

dek ürperten bir ses duyuyor; Bach bu, Olina, Bach'ı hiç çalamamıştı ki...

İçinden yükselip kat kat üst üste yığılan bir düş bu. Büyüyüp onu sanki birdenbire fışkıran, yabansı bir güçle hüzünlü çağlardan geçip ışığa, yukarı ışığa yükselmek isteyen bir kaynak tarafından yedi kat yerin dibinden yeryüzüne fırlatılıyormuş gibi birlikte sürüklüyor. Bu pürüzsüz, kat kat yığılan düş tarafından bilinçli olarak, iradesinin dışında yükseltilirken içini acılı bir mutluluk dolduruyor. Ağırlıktan yoksun görünen acılı bir kıvançla çevrilmişçesine taşındığını hissediyor, yine de doruklara tırmanan bir insanın bütün zahmet, acısını tadıyor; ruhtur bu, aydınlıktır, insansı bir yanılma yok bunda artık, kendini kabul ettiren kudretin insanı tedirgin eden temiz, şeffaf oyunu. Bu çalınan Bach ama o Bach çalmayı bilmiyordu ki... belki de çalan o değil... belki melekler çalıyor... Aydınlığın melekleri... hep daha aydınlık kulelerde söylüyorlar şarkılarını... ışık, ışık, Tanrım... bu ışık...

"Yeter!" diye bağırıyor Andreas öfkeyle; Olina'nın elleri bu sesle koparılır gibi kasılarak ayrılıyor tuşlardan...

Andreas ağrıyan alnını ovuyor, lambanın tatlı ışığı altındaki kızın yalnız sesinden korkmakla kalmadığını görüyor; Olina bitkin, yorgun, zarif elleriyle anlatılamayacak kadar yüksek kulelere tırmanmak zorunda kalmış... Olina yorgun yalnızca, ağzının kenarları yorgunluktan ağlayamayan bir çocuğun dudakları gibi titriyor; saçları çözülmüş... yüzü soluk, gözlerinde çepeçevre derin gölgeler...

Andreas üzerine doğru yürüyüp kızı kucaklıyor, kanepenin üzerine yatırıyor; Olina gözlerini kapayıp içini çekiyor, yalnızca sükûnet demek ister gibi başını sallıyor hafiften... biraz dinlenmekten başka bir şey istemem... barış, uykuya dalması iyi bir şey... yüzü yana düşüyor...

Küçük masanın üzerinde ellerini başına dayayan Andreas da hissediyor sonsuzcasına yorgun olduğunu. Bugün pazar, diye düşünüyor, saat bir, üç saat daha var, uyumamalıyım, uyumak istemiyorum, uyumam doğru olmaz; kızı candan, sevgi dolu bakışlarla seyrediyor. Uykunun mutluluğu içinde belli belirsiz gülümseyen bu temiz, tatlı, yorgun, küçük, soluk kız yüzü. Uyumamalıyım, diye düşünüyor Andreas ama yorgunluğun amansızcasına üzerine yüklendiğini de hissediyor... uyumamalıyım. Tanrım, uyumaya bırakma beni, bırak yüzünü göreyim onun... Benim Olina'yı sevdiğim gibi şehvetten uzak bir sevgi olabileceğini anlamam için buraya, bu Lviv randevuevine gelmem gerekliydi demek... uyumamalıyım, şu ağzı görmeliyim... şu alnı, yüzünü örten şu yorgun, altın sarısı, ince saçları, gözlerini çeviren koyu yorgunluk gölgelerini. İnsansı şeylerin sınırlarına dek çaldı Bach'ı. Uyumamalıyım... öyle serin ki... gecenin kara perdeleri ardında sabahın amansız düşmanlığı bekliyor bile... öyle serin ki ama onun üzerine örtebileceğim bir şey yok... kaputumu sattım, masa örtüsünü de kirlettik... ceketimi, ceketimi örtebilirim üzerine... üzerindeki giysinin boynunu açıkta bırakan yerine de gömleğimi örterim ama aynı anda ayağa kalkıp ceketini çıkaramayacak kadar yorgun hissediyor kendini... kolumu bile kaldıramıyorum, uyumamalıyım, yapılacak o kadar çok şey var ki... yapılacak çok şey var. Kollarım masanın üzerinde dinleneyim biraz yalnızca, sonra kalkar, gömleğimi üzerine örter, dua ederim... dua etmeliyim, sayısız günah tatmış olan bu divanın önünde diz çökmeliyim, şehvetten uzak bir sevgi olduğunu bana öğreten bu temiz yüzün önünde diz çökmeliyim... uyumamalıyım... hayır, hayır, uyumamalıyım...

Uyanan bakışları, yukarıda uçarken birdenbire ölen bir kuş gibi düşüyor, umutsuzluğun sonsuzluğuna doğru

düşüyor düşüyor; ama Olina'nın gülümseyen gözleri yakalıyor onu. Müthiş bir korku geçirdi gecikti diye, çağırıldığı yere gitmek için gecikti diye... Kızın gülümseyen bakışları yakalıyor Andreas'ı, Olina sessiz, hâlâ acı vermeye devam eden sorunun cevabını veriyor yavaşça:

"Saat üç buçuk... korkma..." Ancak şimdi, Olina'nın küçük, hafif elinin başının üzerinde olduğunu hissediyor.

Olina'nın yüzü kendi yüzüyle aynı çizgi üzerinde, yalnızca ufak bir baş hareketi yeterli onu öpmesi için. Ne yazık ki, diye düşünüyor, onu şehvetle arzulamıyorum, yazık ki şehvetle arzulamıyorum onu, onu öpmüyor, sözde günahkâr kucağında kaybolup gitmiyorum...

Dudaklarını kızın dudaklarına dokunduruyor, boşuna. Birbirlerine hayretle, gülümseyerek bakıyorlar. Hiç, boşuna. Kendilerinin de tanımadığı bir tank mermisi ateş alamıyor, boşa gidiyor sanki.

"Gel," diyor Olina yavaşça, "senin ayakların için bir şey bulayım, öyle değil mi?"

"Hayır," diyor Andreas, "beni yalnız bırakma, beni bir saniye bile bırakmamalısın. Bırak kundurayı falan. Çoraplarımla da ölebilirim, çok ölen oldu böyle ayaklarında çorapla. Rus birdenbire mevzilerde belirince paniğe uğrayıp fırlayanlar, sırtından ağır yaralar alıp ölenler, yüzleri Almanya'ya dönük, sırtlarında yara izi, Ispartalılar için en büyük utanç. Böyle çok ölen oldu, bırak kunduraları, öyle yorgunum ki..."

"Olmaz," diyor Olina kendi kol saatine bakıp, "saatimi verirsem çizmelerini geri alabiliriz. İnsan verecek bir şeyi kalmadığını sanıyor, saatim olduğunu unutmuştum. Çizmelerine karşı saatimi veriyorum; artık bizim için gerekli değil nasıl olsa... artık hiç..."

"Artık hiç," diye tekrarlıyor Andreas yavaşça, başını kaldırıp odada göz gezdiriyor, ancak şu anda görüyor odanın acınacak durumda olduğunu; eski duvar kâğıtları,

zavallı mobilyalar: pencerenin orada eski püskü koltuklarla bir de asık yüzlü karyola.

"Evet," diyor Olina yavaşça, "seni kurtaracağım. Korkma..." Soluk, yorgun yüzüne bakıp gülümsüyor. "Generalin arabasını Tanrı gönderiyor bize. Sen yalnız bana güven, inan: Seni götüreceğim yer neresi olursa olsun yaşanacak bir yer olacak. İnanıyor musun bana?" Andreas başını sallıyor, tedirgin, kız gizli bir anlaşma yapıyormuş gibi yine yüzüne bakıp konuşuyor: "Seni götüreceğim yer neresi olursa olsun yaşanacak bir yer olacak. Gel!" Elleri Andreas'ın başının üzerinde. "Karpatlar'da bizi kimsenin bulamayacağı küçücük, saklı yuvalar var. Birkaç ev, bir küçücük kilise; partizan bile yok. Bazı bazı gittim ben bunlardan birine, biraz dua ettim, rahibin eski orgunda çalmayı denedim. Duyuyor musun?" Şişelerin vurulup kırılmış, yapışkan parmakların silinmiş olduğu kirli duvar kâğıdına şaşkın şaşkın bakan gözlerini arıyor Olina. "Müzik dedim... duyuyor musun?"

"Evet," diye içini çekiyor Andreas, "ama ötekiler var, öbür ikisi. Onları yalnız bırakamam artık. Olamaz."

"Olamaz. Hayır."

"Ya şoför," diye soruyor Andreas, "şoför ne olacak?" Karşı karşıya duruyorlar, gözlerinin arasında düşmanca bir şey var gibi. Olina gülmeye çalışıyor.

"Bugünden sonra," diyor yavaşça, "bugünden sonra hiçbir suçsuzu cellat yamaklarına teslim etmeyeceğim. Ah, bana güvenmelisin. Bunu yalnız seninle yapmak hiç de zor bir şey değil. Herhangi bir yerde durup, atlayıp kaçmak... gitmek. Özgürlük... Ama öbür ikisi de olursa yapılamaz."

"İyi öyleyse, beni yalnız bırak öyleyse. Hayır..." Kızı susturmak için kolunu kaldırıyor. "Sana bunun pazarlığını yapamam demek istiyorum. Ya şu ya da bu... Anla beni anlamalısın, evet..." diyor kızın ciddi gözlerine bakıp,

"onlardan bazılarını sevmiştin değil mi? Anlarsın bunu, değil mi?"

Olina'nın başı yavaş yavaş göğsüne düşüyor; Andreas bunun kabul anlamında olduğunu kız ancak, "Peki... bir denerim," deyince anlıyor.

Olina eli kapıda onu beklerken Andreas bu kirli, küçük, Polonez barı bir daha gözden geçiriyor, sonra loş aydınlanmış koridora çıkıp kızı izliyor. Ama sabahın bu saatindeki koridora karşılık oda, bar, çok daha parlak, aydınlıktı. Bir randevuevinin kötü niyetli, soğuk, gri koridoru; saat dört. Bütün bu oda kapıları kışladaki kapılar gibi birbirini andırıyor. Hepsi aynı eski püskü kapılar. Bu sefil yoksulluk.

"Gel," diyor Olina. Bu kapılardan birini açıyor, bu oda kendi odası: Zanaatının en gerekli şeyleriyle acınacak bir oda: bir yatak, küçük bir masa, iki sandalye, ince bacaklı bir sehpanın üzerinde küçük bir leğen, sehpanın yanında bir ibrik, duvarda da küçük bir dolap. Bir kışladaki gibi, en gerekli şeyler yalnız..

Yatakta oturup Olina'nın ellerini yıkamasını, dolaptan ayakkabılarını çıkarmasını, kırmızı terliklerini çıkarıp ayakkabılarını giymesini seyretmek gerçekdışı bir şey gibi. Ah, güzelliğini tazeleyebileceği bir de ayna var. Gözyaşlarından artakalan izleri silip yeniden pudralanmalı; çünkü ağlamış bir orospudan daha dehşetli bir şey olamaz. Dudaklarını boyayıp kaşlarını çekmeli, tırnaklarını temizlemeli; bütün bunlar alarm düdüğü duymuş bir erin hazırlanması gibi çarçabuk oluyor.

"Bana güvenmelisin, seni kurtaracağım, duyuyor musun? Ötekileri de ille almak istiyorsan güç olacak ama onun çaresini de bulurum. Çok..."

Beni delirmekten alıkoy, diye dua ediyor Andreas, beni delirmekten alıkoy, bütün bunlar olur şey değil, olamaz bunlar, sabah sabah donuk, zavallı bir genelev

odası, parmakları dudağının kırmızısını tazeleyen, bana durmadan bir şeyler mırıldanan ayna karşısındaki bu kız. Olacak şey değil bunlar, artık hiçbir şey istemeyen bu yorgun düşmüş kalbim, hiçbir şey arzulamayan, sigara içmek istemeyen, yemek yemek istemeyen, içmek istemeyen gevşemiş duygularım, bütün özlemlerden yoksun bırakılmış, yalnızca uyumak, uyumak isteyen ruhum...

Belki de çoktan öldüm. Burada kim farkına varacak bunun, bir yatağa oturulurken âdet olduğu gibi otomatik olarak çekip kenara attığım şu yatak takımı, kirli olmayan, temiz de olmayan bu yatak takımı, bu dehşetli giz dolu yatak takımı, kirli de değil, temiz de... kaşlarını boyayan aynadaki şu kız; kara, ince kaşlar soluk alnında...

"*Orada balık tutar avlanırız çok zaman önceki gibi*... Biliyor musun bunu?" diye soruyor Olina gülümseyerek. "Bir Alman şiiri bu. Archibald Douglas. Vatanından sürülmüş bir adamı anlatır hani, anlıyor musun? Biz, biz de vatanımıza sürülmüş oluruz, vatanımızdan içeri, bunun ne demek olduğunu kimse anlayamaz. Yıl 1920. Orada balık tutar avlanırız çok zaman önceki gibi. Dinle..." Gerçekten de Olina bu baladı mırıldanıyor; Andreas, artık olan oldu, diye düşünüyor, bir Polonez randevuevinde gri, soğuk bir sabah, önünde mırıltıyla okunan bir balad...

"Olina..." Yine kapıdaki o aynı ses.

"Evet?"

"Hesabı ver. Çabuk hazırlan hadi, araba kapıda."

Demek bütün bunlar gerçek: Kızın sivri parmaklarıyla kâğıdı, pusulayı dışarı uzatması, hâlâ cebinde duran, dün akşam saat altıda aldığı kibritlerden başlayıp her şeyi yazmış olduğu kâğıdı dışarı uzatması. Zaman böyle delicesine geçip gidiyor demek, ele geçirilemeyen bu zaman, hiçbir şey, hiçbir şey yapılamıyor bu zaman

sürecinde, hiçbir şey yapamam artık, yeniden tazelenen şu güzelliği izleyip merdivenden aşağı inmek, hesabı kesmek, o kadar...

"Şu Polonyalı kadınlar yok mu," diyor Willi, "tek kelimeyle harika. Şehvet diye buna derim arkadaş, anladın mı?"

"Öyle."

Girişteki oda da öyle yoksul döşenmiş. Birkaç eğri büğrü sandalye, bir banko, yarı yırtık, parçalanmış kâğıdı andıran bir halı, Willi sigarasını tüttürüyor. Yüzü hiç tıraş görmemiş gibi, çıkınında yeni sigara arıyor.

"En pahalıya patlayan sen oldun dostum. Hoş ben de pek ucuza mal oldum sayılmaz. Ama şu sarışın, genç arkadaşımızın hemen hemen hiç masrafı olmadı. Hey..." Uyuklayan Sarı'yı dürtüyor yanından. "Yüz almış dört mark..." Yüksek sesle gülüyor. "Kızın yanında uyumuş olsa gerek, şöyle esaslı bir uyku çekmiş herhalde. İki yüz mark daha kalmıştı; onu da bununla kalan küçüğün oda kapısının altından içeri sürdüm bahşiş diye, eh, doğrusu bunu çok ucuzuna mutlandırdı da ondan. Yanında sigara var mı?"

"Evet."

"Sağ ol."

Sabahın saat dördünde bile yaşlı kadının odasında görülecek ne de uzun işi oluyor Olina'nın. Bütün dünyanın uyuduğu bir saat bu. Kızların odaları bile sessiz, aşağıdaki büyük oturma odası kapkaranlık. Ardından müzik sesi gelmiş olan kapı da karanlık, insan bu karanlık odayı görüp kokusunu duyuyor. Yalnız dışarıdaki motorun homurtusu duyuluyor. Olina kırmızı boyalı kapının ardında, her şey gerçek. Bütün bunlar gerçek olsa gerek...

"Demek sence generalin bu orospu arabası bizi de alacak öyle mi?"

"Evet..."

"Hım. Bu Maybach, motorun sesinden anlıyorum. Esaslı bir araba. Dışarı çıkıp şoförle konuşmamda bir sakınca var mı sence? Garanti onbaşıdır."

Willi eşyasını sırtlayıp kapıyı açıyor, gece gerçekten de orada işte, grilere bürünmüş gece, ön bahçenin dışında bekleyen arabanın mat ışık konisi. Bütün savaş geceleri gibi soğuk, kaçınılmaz bir gece, soğuk bir tehditle, dehşet veren bir alayla dolu bir gece; dışarıdaki kirli yuvalarda... sığınaklarda... korkuyla ürperen sürüyle, sürüyle kentlerdeki gece... bu dehşet salan geceler sabahın saat dördünde güçlerinin en korkunç katına ulaşmış oluyorlar, dehşet dolu, anlatılamayacak kadar korkunç savaş geceleri. O gecelerden biri kapıya dayanmış işte... dehşet dolu, vatansız bir gece, saklanabileceğin küçücük, küçücük sıcak bir köşe bile bulamayacağın kuvvetli seslerin cinleri, perileri çağırdığı geceler...

Demek kız gerçekten de beni kurtarabileceğine inanıyor. Andreas gülümsüyor. Bu inceden inceye örülmüş ağın içinden geçip kurtulabiliriz sanıyor. Bu çocuk kaçıp kurtulmak diye bir şey vardır sanıyor... Stryi'nin yanından geçip gidecek yollar bulabileceğini sanıyor. Bu kelime doğduğumdan bu yana içimde yer etmiş benim. Hiç farkına varılmaksızın, uyandırılmaksızın derinde, derinlerde yatıp kalmış, ben daha çocukken bile yanımdaydı o benim, okulda Karpatlar'ın devamını okuduğumuz, ben haritada Galiçya, Lviv, Stryi kelimelerini ilk okuduğum zaman belki de karanlık bir ürperme geçmişti içimden. Bu ürpermeyi unutmuşum ben. Belki de ölümün kancası sık sık salınmıştı içime de sonunda bu küçücük kelimeyi yakalamıştı aşağıda...

Stryi... bu ufak, küçücük, korkunç, kanlı kelime yükselip her şeyi gölgeleyen kara bir bulut halinde gelişti. Kız, Stryi'nin yanından geçip gidecek yollar bulabileceğini sanıyor...

Hoş bana verdiği söz beni kandırmıyor ya. Org çalmak istediği Karpatlar'daki o küçük köye kanmıyorum. Bu sözde güvenlik kandırmıyor beni... verilen sözler, yapılan vaatler vardır yalnız, bir de güvenliği bulmak için üzerinden geçip dışına fırlamak istediğimiz karanlık, güvensiz bir ufuk...

Derken kapı açılıyor; Andreas, Olina'nın yüzüne sinmiş olan kaskatı soluk renge şaşırarak bakıyor. Olina kürk bir manto giymiş, güzel, dağınık saçlarının üzerinde küçük, güzel bir kep var, bileğinde saat yok artık; çünkü çizmeler elinde. Hesapta ödeşme olmuş. Yaşlı kadın esrar dolu bir gülüşle gülüyor. Elleri sıska vücudunun üzerinde kavuşmuş duruyor, erler eşyalarını alıp da Andreas kapıyı açınca, kadın gülümseyerek tek bir kelime söylüyor: "Stryi," diyor. Olina duymuyor bunu, o çoktan dışarıda.

"Ben de," diyor Olina arabada yan yana otururlarken, "ben de hüküm giymiş oldum. Generale itaat etmeyip bir gece hep senin yanında kaldığım için ben de ihanet ettim vatanıma."

Andreas'ın elini elinin içine alıp gülümsüyor. "Ama sana dediğimi unutma: Seni götüreceğim yer neresi olursa olsun yaşanacak bir yerdir. Tamam mı?"

"Evet," diyor Andreas. Gece, başının içinden, boşalttığı bir makara ipliği gibi geçiyor ama içine huzursuzluk salan bir düğüm var. Stryi, dedi yaşlı kadın, nereden biliyor o kadın Stryi'nin... o kadınla bunun üzerine hiçbir şey konuşmadı ki, bu kelimeyi Olina da anmış olamaz...

Demek gerçek bu işte: tatlı ışık konisi adsız bir caddeyi aydınlatan, güzel güzel homurdanan bir araba. Ağaçlar, bazı bazı da evler, gri bir karanlık içmiş hepsini... Önde astsubay şeritleriyle sarılı şu iki ense, birbirinin aynı hemen hemen, sağlam Alman enseleri, cam iyi-

ce kapatılmış olmadığı için sigara dumanı şoför yerinden yavaş yavaş arkaya doğru süzülüyor. Andreas'ın yanındaki Sarı, çocuk gibi uyukluyor, oynadığı oyundan yorgun düşmüş, sağında Olina'nın kürk mantosu tatlı tatlı, devamlı dokunuyor, bu güzel geceyi düşünürken dümdüz iplik hızlı hızlı, gittikçe daha hızlanarak kayıp gidiyor ama yaşlı kadının söylediği yerde, o tuhaf düğümün orada duruyor: Stryi...

Andreas, şoför yerinin oradaki tatlı tatlı aydınlanmış saati görmek için öne doğru eğiliyor, saatin altı, tam altı olduğunu görüyor. Soğuk bir ürperti geçiyor içinden. Tanrım, diye düşünüyor, zamanımı nerede bıraktım ben, hiçbir şey yapmadım, hiçbir şey yapmadım, dua etmeliyim, herkes için dua etmeliyim, bu sırada Paul mihrabın basamaklarını çıkıp dua etmeye başlıyordur: "*Introibo*", Andreas'ın dudakları da başlıyor aynı kelimeyi okumaya: "*Introibo*".

Ama birden görünmez, dev gibi bir el tatlı tatlı ilerleyen arabanın üzerinden geçiyor, korkunç sessiz bir esinti, Willi'nin bu sessizlik içine kuru bir sesle attığı soru: "Hemşerim, ne tarafa sürüyorsun?"

"Stryi'ye," diyor nasıl çıktığı ayırt edilmeyen bir ses.

Derken araba hızla inen iki bıçak tarafından biçiliyor, yabansı bir nefretle gıcırdıyor bıçaklar; biri önden, öbürü de arkadan, içinde oturanların korkulu haykırmalarıyla dolup olduğu yerden fırlayarak devrilen madensi vücudun üzerine hızla iniyorlar...

Bunu izleyen sessizlik içinde artık alevlerin çatırtısından başka bir şey duyulmuyor.

Tanrım, diyor Andreas içinden, yoksa hepsi de öldü mü... bacaklarım... kollarım, yoksa yalnız kafa mıyım artık... kimsecikler yok mu burada... bu çıplak yolun üzerinde yatıp kalmışım, dünyanın bütün yükü öyle çullanmış ki üzerime, dua edecek kelime bulamıyorum...

Ağlıyor muyum yoksa, diye düşünüyor birden; çünkü yanaklarından aşağı ıslak bir şeylerin kaydığını duyuyor: Hayır, yanaklarına bir şeyler damlıyor, güneşin tatlı sarısından henüz yoksun olan bu soluk alacakaranlık içinde, Olina'nın elinin kırık dökük bir araba parçasından aşağı başının üzerine doğru sarkmış olduğunu, o elden akan kanın yüzüne damladığını görüyor, artık bilemiyor gerçekten ağlamaya başlayıp başlamadığını...